

Павел Вежинов
Белият гущер

ПЪРВА ЧАСТ

1

И тогава Неси се видя за пръв път всред ледените води на океана, толкова сини и плътни, колкото не е дори небето в най-студените зимни дни, в най-ясните утрини. Всичко трептеше от студа, водата искреше като наелектризирана, над цялата тая малка ледена вселена се носеше нежен звън, сякаш се докосваха едва-едва замръзващите връхчета на вълните.

Той бе влязъл в тоя невероятен свят внезапно и ненадейно, сякаш бе прекрачил от друго съществуване. И все пак не беше ни най-малко учуден. Гледаше спокойно безкрайната синя пустош, по-жива от всичко, което бяха виждали досега очите му. Беше съвсем сам върху парчето лед, за което още не знаеше, че се нарича айсберг — по-бяло от крилете на птиците, които прелитаха безшумно в ледената синева на небето. Лежеше там ленив и отпуснат и гледаше слънцето, да, наистина гледаше слънцето, колкото и да блестеше то, малко и кръгло, сред пустошта. Струваше му се, че се е родил тъй и тъй ще се слее някога с вечността. Нямаше нужда от никого и от нищо — ни отвън, ни отвътре. Тоя празен свят, син и бял, му беше съвсем достатъчен. И птиците му бяха съвсем достатъчни. Умът му, неговият ум, най-невероятното, което притежаваше, си почиваше лениво и спокойно, не чуваше вече и тоя едва доловим механичен шум, изряден, точен, великолепно смазан, който денем и нощем бръмчеше в жестоката кутия на черепа му.

И точно тогава се появиха китове. Бяха три. Мъжкият плуваше малко напред, могъщ и величествен, с лъскава кожа, която изглеждаше почти черна в кипналата вода. Женските го следваха от разстояние, близко една до друга, всяко тяхно движение сякаш излъчваше сигурност и покорство. Но и трите плуваха много мощно, гмуркаха се в силната вода, която след това ги отхвърляше еластично от себе си. На мекия блясък на

слънцето най-напред се появяваха главите им всред тонове вода, която за мигновение се задържаха на плоските им муцуни, после изведнъж се разсипваше по гърбовете им — вече не вода, а истински водопад от кристали. Но шум не се чуваше, не, никакъв шум, макар да плуваха с такава сила. Само нежният звън на вълните звучеше в ушите му, може би не в самите уши, а някъде дълбоко в самия него.

Да, те не правеха нищо друго, просто плуваха. Все така мощно се гмуркаха и излитаха от водата, която се разсипваше по лъскавите им гърбове. Гмуркаха се и излитаха, това бе всичко. Но сега Неси ги гледаше с някакво огромно напрежение, с усещане за нещо небивало и съдбоносно. Не можеше да откъсне очите си от тях, просто нямаше сили. Дори не се опита да прецени какво всъщност се бе случило, откъде идваше то, какво означаваше? Просто мълчеше и гледаше.

След това отново прекрачи в реалния свят. И изведнъж се оказа, че е в собственото си смешно детско легло, което отдавна му бе станало късо и тясно. Беше ранно утро, през отворените крила на прозореца нахлуваше хладина. Навън трещяха с колелата и ресорите си трамваи и автобуси, тоя познат шум, който едва чуваше, се носеше над целия град и заглушаваше всичко друго. Той трепна и се озърна, всички вещи бяха по местата си, гледката бе съвсем обикновена, делнична и спокойна.

Неси бе едва тригодишен, когато за пръв път видя китовете. Не знаеше дали е сънувал, или е преживял някакво нелепо видение. Разбира се, тая дума му бе известна, но той бе убеден, че зад нея се крие някоя от дежурните човешки глупости и измишльотини. Тогава сън?... Не, никога през живота си не бе сънувал. И той спеше като всички други хора, но при него това бе съвсем различно. Просто затваряше очи и изчезваше в небитието. Време? Никакво време. Когато се събуждаше, имаше чувството, че са изминали само мигове.

По тия въпроси той няколко пъти бе говорил с лекарите и психолозите, които се грижеха за него. От тях той бе разбрал, че сънищата са нещо объркано и нереално, алогично по същина, деформирано като образ, най-често неприятно като преживяване. Бяха му казали, че е някаква смесица от преживени неща или поне от неща, които реално са съществували в будното човешко

съзнание. Бяха му обяснили, че в основата на най-невероятния сън лежи все пак някаква истина, някакъв помисъл може би, смесен с картините на живота. Неси бе много щастлив, че не сънува, това му се виждаше прекалено човешко и противно.

Но сега Неси се чувствуваше смутен като никога през живота си. Това, което бе видял, приличаше на всичко освен на сън. Преди всичко то бе невероятно истинско и красиво. То съвсем точно съвпадаше с някаква възможна действителност, логично като действие, напълно реално като време. Китовете бяха истински китове, макар че никога през живота си не бе виждал това животно. И все пак бе сигурен, че изглеждат точно така, в това нито за миг не се съмняваше. Тогава откъде бе изникнал така внезапно тоя с нищо непредизвпхан образ? Кой знае, може би е гледал като бебе някакъв филм по цветната телевизия, който след това е забравил. Но как така забравил, като никога нищо не забравяше?

И Неси продължаваше да лежи в тясното детско легло, небето все повече светлееше, в железния тропот все по-често се смесваха остриестерични писъци на спирачките. Чувствуваше се тревожен. И се чувствуваше тревожен не от самия сън или от глупавото видение, а от това, че беше безпомощен да проникне в същината му. При обикновените хора там, където не достига знанието, помагат интуицията или инстинктът. Но той и инстинкти нямаше. Ако имаше поне сенчица от инстинкт, може би щеше да усети дълбоко в себе си, че това е само началото на неговата страшна и нечовешка съдба.

2

Неси не беше киборг или някакъв друг, изкуствено създаден организъм, както човек може да си помисли. Тия, които виждат добре в хората и бъдещето, знаят, че това никога няма да се случи. Дори ако човечеството се изправи внезапно пред някоя неочаквана и невъзвратима биологична гибел, то пак няма да създаде свое изкуствено продължение, свое човекоподобие, изградено върху други принципи. То ще знае вече истината за своята същност. И ще изчезне в небитието, както ще са изчезнали

преди него мравките, майските бръмбари, лалугерите и гърмящите змии.

Неси бе човек като всички други, от плът и кръв, създаден и роден от хора. Колкото да изглежда странно, никой не може нищо да открие, нито да прозре истинските причини за тия „отклонения от нормата“, както предпазливо се изразяваха неговите наблюдатели. Тук науката просто се отказва от себе си и от всичките си претенции. Хората и досега все още се лутат в догадки и мистификации за всичко, което се нарича душевен живот. Всеки читател, който намери в себе си търпение и кураж да прочете докрай тая доста мрачна история, ще разбере поне, че претенциите на епохата надали отговарят на нейната същност.

Родителите на Неси бяха най-обикновени хора. Е, не точно стандартни, но все пак обикновени. Може би заниманията им бяха малко по-особени, това бе всичко. Майката на Неси, Корнелия, свиреше на лира. Както е известно, тоя инструмент с нищо не впечатлява съвременния човек, той просто се учудва, че такива инструменти все още се мотаят из някои демодирани оркестри. Тя самата приличаше на лира с извития си гръбнак и изтънчени, елегантни крайници. Косата ѝ бе пепелява, лицето ѝ можеше да мине и за хубаво, ако не беше толкова обезцветено. По природа бе много тиха, дори унесена, почти не се занимаваше с домакински работи.

Бащата на Неси, Алекси Алексов, бе старши научен сътрудник в Института за радиоактивни изотопи. Хората твърдяха, че няма по-кокалест човек от него на тоя свят. А навярно би бил и най-косматият, ако не се бръснеше по два пъти на ден. Беше много амбициозен в работата си, но амбициите му за съжаление доста надхвърляха скромните му възможности. Но иначе всички бяха съгласни, че е добър и честен човек, неспособен на долни постъпки. Алекси беше много влюбен в жена си, той переше, той готвеше, той поддържаше къщата. Не може да се каже, че това нещо бе обикновено, но и световно чудо не беше.

Те се бяха оженили твърде късно и дълго време нямаха деца. Алекси не успя да я заведе на някой добър специалист. Тя беше толкова свенлива, че не смееше да се покаже пред мъжа си, та камо ли пред непознат човек. Изтече доста време, докато тя

веднъж се облегна на гърдите му с лек руменец на бледото си лице.

— Алекси, изглежда, че съм забременяла.

Той толкова се зарадва, че даже се изплаши. Сега, разбира се, трябваше обезателно да отиде на лекар, да провери дали чудото наистина се е случило. Той точно така се изрази — чудото. И беше прав, разбира се. Нищо в природата не беше по-велико и по-загадъчно от човешкото зачатие. В него тя сякаш бе вложила върховите си възможности. Защото създаваше не просто живот, създаваше нещо много повече. В това Алекси сам се увери, когато Неси се появи на бял свят. Но сега той само измърмори простичко:

— Е! Утре ще те заведе на лекар!

— Не, не! — възкликна тя толкова енергично, колкото позволяваше нейният меланхоличен глас.

— При лекарка, мила.

— Какъв смисъл, Алекси, то и без това ще си проличи.

Но минаха три месеца, и нищо не пролича. Изглеждаше, че се е излъгала. Но след още три месеца тя отново каза:

— Алекси, тоя път наистина съм забременяла.

Да, тоя път тя не се бе излъгала. Както навярно не се бе излъгала и първия път. След няколко месеца вече ясно й пролича. Детето в нея растеше и растеше, непрекъснато наедряваше. Корнелия вече не приличаше на лира, а на контрабас, толкова се бе увеличил обемът ѝ. След няколко месеца тя едва ходеше. Беше толкова засрамена от вида си, че изобщо престана да излиза от къщи. Алекси сериозно се разтревожи, но беше безпомощен. Тя лежеше унило, лицето ѝ ставаше все по-отпуснато и апатично, все по-обречено, сякаш щеше да расте тъй до безкрайност.

Минаха още няколко месеца, тя вече едва ставаше от леглото си. Лежеше завита в леко памучно одеяло, коремът ѝ се извисяваше под него като хълм или, по-точно, като тепе — толкова бе стръмен и обемист. Все така енергично отказваше да приеме какъвто и да е лекар. Алекси не разбираше, че всъщност е права — какво можеше да ѝ помогне сега лекар? Освен да и предскаже, че ще роди хипопотамче.

Никога не разбраха колко време го е носила — може би десет месеца, може би повече от година. Най-сетне дойде някакъв

известен професор, дълго време оглежда и опипва корема ѝ, лицето му ставаше все по-загрижено и озадачено. Корнелия съвсем бе примряла, устните ѝ бяха побелели от притеснение. Професорът се разходи мрачно из стаята, после хвърли презрителен поглед към Алекси и каза:

— Детето е едно... И в съвсем нормално положение.

— Тогава какво ви тревожи? — попита Алекси предпазливо.

— Как какво? Неговият обем, теглото му. Може ли културни хора да бъдат толкова невежи. Особено пък вие — научен работник. Да оставите детето да се охранява в нея като прасе. Нужни са били разходки труд, движение — сега това го знае всяка селянка.

Алекси гузно мълчеше. Като излязоха вън, професорът загрижено каза:

— Страхувам се, че това дете няма да се роди нормално... Как да се роди? Ще разцепи жена ви като с брадва.

Изминаха още два месеца. Два трагични и страшни месеца, както ги преживя самият Алекси. Професорите съвсем се разтревожиха, всяка седмица свикваха по един консулт, губеха се в догадки. Бебето отдавна бе преминало всички срокове за своето раждане, но все още бе живо и жизнено в нея. Изглежда, че му харесваше там, да си живее спокойно и несмущавано на чужда сметка, не проявяваше никакво желание да се появи на белия свят. Корнелия съвсем отпадна, само погледът ѝ се промени — не беше вече ни унил, ни отчаян, изпълни се внезапно с някаква лъчезарност, сякаш се готвеше да роди не обикновено дете, а Месия. Но как да роди, като не чувствуваше в себе си никакви родилни болки, никакви напъни, а през последните дни като че ли и никакво движение. Едва тогава прибраха Корнелия в родилния дом и заявиха на Алекси, че ако бебето не напусне до два дни доброволно своята майка, ще го извадят с цезарово сечение. Колкото и да бе загрижен и уплашен, Алекси веднага се съгласи. Като научи новината, Корнелия тихо каза:

— А може би не трябва да се роди, Алекси... Щом не иска...

— Много ме интересува какво иска!... Важното е да избавим теб от това чудовище.

Тъй и стана — извадиха Неси от корема на майка му. Когато най-сетне хирургът го вдигна в ръцете си, всички в операционната се облешиха. В никакъв случай не приличаше на новородено бебе, по-скоро на израсло момче, вече готово да проходи. Хирургът го плесна силно отзад, за да му възстанови рефлекса за дишане. Неси навярно намери тая постъпка най-малко за невъзпитана, защото се обърна и го погледна учудено с ясните си очи. Лицето, което видя, макар и обърнато, му се стори несимпатично и арогантно. Той се опита да му отвърне с някаква ругатня, но за негово собствено учудване от устата му излетя нещо, което можеше да мине и за крясък на павиан. Все пак това съвсем задоволи лекаря.

— Готово! — каза доволно той. — Сложете го на кантара!

Докато сестрата го мереше, всички се натрупаха наоколо. Дори не можеха да си поемат дъха от изненадата.

— Осем килограма и сто и двамайсет грама! — обади се смаяната сестра.

Неси все тъй лежеше по гръб върху заобленото студено желязо на теглилката. Измъчваше го чувството, че е виждал и друг път това. Не хората, разбира се, за хората той знаеше. Сега гледаше със затаен дъх белите им престилки, по-точно, кървавите петна по тях, тоя ярък, силен и вкусен цвят, който сякаш усещаше със стомаха си. Тогава изведнъж осъзна, че е гладен, истински, човешки гладен, с устата си, а не с жалкото си пъпно черво, което толкова месеци се бе увивала около него. Но и тоя път вместо сносна фраза от устата му отново се изтръгна писклив лай.

— Май че ни проговори нещо! — обади се един от асистентите.

Хирургът приближи със своята едра тромава походка. Лицето му ставаше все по-озадачено и недоволено.

— Това не е човек! — измърмори той под носа си. — Това е нещо сбъркано.

— Напротив, чудесно бебе! — възкликна обидено сестрата.

Тя беше права, разбира се. Нито в тоя дом, нито в кой да е родилен дом по света не се бе раждало досега по-красиво бебе. Или все едно, по-красиво момче. Както е известно, бебетата се

появяват на света моравочервени, сбръчкани като спечени ябълки, несъразмерни, с криви, уродливи крачета, с белезникави пръстчета, като гъбясали от влагата на майчината утроба. Неси беше каймаченобял, строен, с ясен поглед на големите си сини очи, с чело на мъдрец. Но и старият професор беше прав. Въпреки своето физическо съвършенство от момчето сякаш се излъчваше нещо нечовешко, неестествено, почти уродливо, каквото впечатление впрочем създава и голата целулоидна кукла със своята идеална съразмерност и с изцъклените си ясни, немигащи очи.

И въобще жените в операционната харесаха Неси много повече от мъжете, които се чувствуваха едва ли не провокирани. Грабнаха Неси, изкъпаха го, грижливо го повиха в бебешки пелени. Между тях някак неестествено стърчеше едрата му философска глава, очите му продължаваха да изучават обстановката. В края на краищата тия смахнати двуноги, които май че се наричат хора, няма ли да му дадат да хапне нещо?

Само на майка му не можеха да го покажат, защото още не бе дошла в съзнание. Но хирургът беше сигурен, че блестящо се бе справил с тая необикновена операция, така че отиде спокоен при бащата, който го чакаше в собствения му кабинет. Щом го видя, Алекси нервно подскочи на стола си. Изглеждаше настръхнал, като изплашен до смърт котарак, само за тия два часа брадата му бе порасла с половин сантиметър.

— Как е Корнелия? — едва не гракна той с пресъхналото си гърло.

— Бъди спокоен, напълно в ред!

— А момчето?

— Защо мислиш, че е момче? — запита шеговито хирургът.

— Ами при тия размери?

— Да, наистина е момче... И то не какво да е...

И хирургът спокойно и търпеливо разказа на Алекси какъв необикновен син му се бе родил. Докато говореше, очите на Алекси някак особено заблестяха, нещо едва ли не фанатично се появи в погледа му.

— А мога ли да го видя? — запита той с притаен дъх.

— Разбира се. Само облечи престилката.

И професорът заведе бащата при неговия първороден син. Кокалест и космат, той се надвеси като горила над него. Лицето му бе много напрегнато, дишаше някак учестено, на пресекулки. И професорът го гледаше озадачено — нима от такъв баща можеше да произлезе толкова неочакван шедьовър? Това му се виждаше и неестествено, и неморално. Но постепенно лицето на Алекси омекна, в погледа му се появи някакво тихо тържество.

— Ето това е! — каза най-сетне той.

Нещо в тона му подсказваше, че е очаквал да види точно тая гледка, в никакъв случай не нещо друго.

— Какво е? — погледна го бързо хирургът.

— Нима не разбираш?... Нова човешка мутация!... Може би първата след милиони години.

Хирургът мълчеше скептично.

— Не вярвам — отвърна той. — По-скоро някакъв непонятен инцидент.

— А нима мутацията не е инцидент?

— Не съм съвсем сигурен.

— Не вярваш на Дарвин? — погледна го Алекси смаяно.

— Е, не докрай! — той път малко раздражено се обиди хирургът. — Мутациите съвсем не са така слепи и разнопосочни, както се струва на някои. В тях има някакво качествено натрупване. И въпреки всичко някаква насоченост, предварително детерминирана от условията и качеството на материала.

Алекси едва доловимо трепна.

— А може би си прав! — каза той. — Защо момчето се роди красавец? А не някакъв изрод, както можеше да се очаква?

Но хирургът като че ли не дочу неговите последни думи. Или просто не им обърна внимание. Двамата мълчаливо се върнаха в кабинета. И там продължиха да мълчат, всеки зает със собствените си объркани мисли. Старото уморено лице на професора — по-скоро лице на кон — от тия, дето ги убиват, нали? — постепенно се разведри, по него се появи някакво облекчение.

— А може би си прав! — каза той. — Може би наистина се е получила мутация... Сега вече съм сигурен, че момчето е престояло в майка си повече от година. И може би изобщо

нямаше да се роди, ако не го бяхме извадили принудително. А по принцип това означава дълбоки нарушения в неговия наследствен код. Или с други думи — мутация, рязка промяна във вътрешната структура на някой ген.

— Точно така! — възкликна възбудено Алекси.

— И сега може би ние съхраняваме нещо по-ценно от всички съкровища на света?... Може би съхраняваме един нов Адам?

Алекси мълчеше пребледнял, погледът му под гъстите вежди блестеше като на някакъв азиатски дервиш.

— И все пак на каква основа? — продължаваше да разсъждава гласно хирургът. — В края на краищата на тоя свят нищо не е съвсем случайно.

— А нима не разбираш? — погледна го странно Алекси.

— Какво да разбирам?

— Помисли си къде работя!

Професорът много добре знаеше къде работи тоя смахнат старши научен сътрудник, но в първия миг не успя да направи връзката. Вместо него Алекси се обади възбудено:

— Работя там с някои много редки радиоактивни изотопи... Обикновено без никакви предпазни мерки. Количествата са много малки, радиацията — нищожна. И все пак знаеш ли? Природа е това, какво знаем за нейните истински движещи сили?

— Да, ясно! — каза професорът с облекчение. — Това все пак е някакво обяснение.

Той явно се развесели. Дали досега не е подозирал, че това е някаква лоша шега на дявола? Или на бога — все едно. Нещо неочаквано, надчовешко, необяснимо. Детето му се бе видяло прекалено съвършено, за да бъде просто една игра на природата. Но сам той не бе ли казал, че мутациите не са така слепи, както изглеждат на пръв поглед?

— А как ще го кръстиш? — запита той.

— Анастас!

— Що за име наистина?

— Анастас значи „възкръснал“... Възкръснал като Феникс от корема на майка си.

Така момчето получи името си, а по-късно започнаха да го наричат за по-кратко Неси.

За Неси бе назначен научен съвет от специалисти, който да наблюдава неговото развитие и да направи ако това е възможно, някои научни констатации и изводи. Отначало тоя съвет се зае за работа с ентузиазъм и преживя не един и два драматични момента. Надеждите бяха толкова големи, че те просто се страхуваха да ги изразяват с думи. Но постепенно настроението като че ли започна да спада, въпреки че Неси вършеше неща, които ги смайваха. Все пак думата „мутация“ започна да се споменава все по-рядко и по-рядко, докато накрая съвсем престанаха да я употребяват. Тогава я замениха с модерната думичка „акселерация“, която не само че беше много по-скромна и безобидна, но фактически не казваше почти нищо. Тя създаваше главоболия главно на бащите и недоумение в майките, които толкова рано трябваше да се грижат за половата хигиена на своите дъщери.

Работата се състоеше в това, че от анатомическа гледна точка Неси бе точно копие на всички други хора в света, дори с апандисита си. Единствената разлика се състоеше в това, че той се развиваше в много по-бързи темпове, отколкото обикновените бебета и деца. Но както казахме, това явление е познато на съвременния свят. В страните с повишен стандарт на живота децата по-рано проговарят, по-рано прохождат, стават много по-едри на ръст, по-рано се развива техният ум.

И все пак Неси не беше обикновен случай на „акселерация“, което в крайна сметка представлява едно съвсем поносимо отклонение от нормата. Неговият растеж бе необикновен, дори смайващ. Още през втория месец той проговори, и то доста сносно и правилно. Нямахше „бу-бу“ и „му-му“, както при обикновените деца. Доста дълго време бърбореше нещо непонятно и несвързано, което все пак по странен начин наподобяваше човешката реч. И в един ден от тоя чудноват хаос внезапно изскочиха съвсем обикновени човешки думи и при това изречени по един безукорен начин.

— Гладен съм! — заяви той.

В тоя миг при него беше само майка му. Тя едва не подскочи, толкова бе стресната от тая неочаквана реплика. И изобщо Корнелия бе единствената, която сякаш не беше в състояние да възприеме своя син. Никой не я видя да го погали, да го притисне до себе си, да му каже някоя ласкава майчина дума. Тя го наблюдаваше някак плахо, докосваше го едва-едва, дори отказа да го кърми. Вместо да се развесели и оживи, както става с всички майки, вместо да почувствува това велико облекчение и освобождение, което е характерно след всяко раждане, тя като че ли стана още по-загрижена и унила. Като се посъззе малко от изненадата, Корнелия бързо му донесе стъклото с мляко.

— Не искам това! — още по-ясно и по-разбрано заяви Неси.

— А какво?

— Каша!

Това съобщение на Корнелия, както трябваше да се очаква, направи истинска сензация всред научния свят. Неси наистина ядеше много и лакомо, наедряваше не със седмици, а с дни, ставаше все по-красив и великолепен. На три месеца изглеждаше като едногодишно дете. Именно тогава се изправи и тръгна да ходи. Ходеше намръщен и сериозен, често се препъваше и падаше, но нито веднъж не се опита да пълзи като всички други момченца. Не беше бързив, но вече съставяше доста сложни изречения: „Мамо, боли ме корема.“ Или: „Много топло е тука.“ Не можеше да понася хората от научния съвет, посрещаше ги намръщено и враждебно особено когато бяха повече от двама души. Веднъж се взря в един от тях, плешив и смирен човек, педагог по специалност, и му заяви едва ли не грубо:

— Ти се махай!

— Защо? — запита сериозно председателят на съвета.

— Не ми е приятен! — отвърна категорично момчето.

— Не може ли малко по-точно? — любопитствува председателят.

— Защо ме зяпа така учудено?

— Там е работата, че ти не си като другите деца! — каза малко стеснено ученият.

— Знам! — отвърна късо Неси. — И какво от това?

Тогава беше едва на шест месеца. Всички в комисията бяха единомудни. — Неси има необикновен ум. След една година те казваха, че има колосален ум, несвойствен дори за възрастни хора. По това време Неси вече свободно четеше и смяташе не по-зле от кибернетична машина. Ако неговият ум представляваше все пак някакво чудо, то това чудо бе математическо. Експертите по математика заявиха със задоволство, че Неси има знания поне колкото един гимназист, да не говорим за паметта му, която беше просто чудовищна.

Някои на вид дребни неща наистина смущаваха учените мъже. Колкото повече растеше, толкова Неси ставаше по-затворен, мълчалив и недружелюбен. Макар да четеше много, не беше особено любознателен. Не проявяваше никакви сръчности или дарби. Като че ли нямаше въображение, или поне така им се струваше. Понякога задаваше наистина нелепи детски въпроси: „Защо самолетите не махат с крила?“... „Защо лебедите не потъват?“

Неси като че ли и инстинкти нямаше. Той ужасно се учуди, като откри, че ютията пари. Или че котлонът може да ти изгори пръстите. Тия неща той разбра от собствения си опит. Но най-голямата изненада се получи, когато за пръв път го заведоха на море. Корнелия, разбира се, си остана вкъщи — не можеше дори да си представи как ще се появи пред толкова много хора в някакъв си бански костюм. Честта за пръв път да заведе момчето на море се падна на Алекси. Не може да се каже, че морето му направи особено впечатление. Прие го съвсем естествено, както между впрочем почти всичко на тоя свят. Много по-силно впечатление му направи невероятно косматата фигура на баща му. Той го поразгледа скептично, дори с известно отвращение, после запита:

— Защо имаш толкова косми?

— Случва се! — отвърна неохотно Алекси. — Или забрави, че човекът е произлязъл от маймуната...

— Във всеки случай ти приличаш повече на куче! — отсъди безцеремонно Неси.

Алекси обидено се завря под един от чадърите. Останал сам, Неси нехайно се запъти към морето. Тук брегът бе много плитък, той свободно, без никакво двоумение нагази водата. В първия

миг нейната студенина сякаш го изненада. Но като разбра, че хората просто не й обръщат внимание, продължи нататък. Той вървеше и вървеше напред, водата стигна до гърлото му, но момчето продължаваше все тъй спокойно. Когато стигна брадичката му, Алекси изведнъж се досети какво може да стане. Той се хвърли като луд напред и успя да го измъкне, когато над водната повърхност бе останала да стърчи само тъмнорусата му коса. И тук за пръв път Алекси му зашлеви един плесник, който момчето нямаше скоро да забрави. Но сега само го погледна мрачно и запита:

— Защо ме удари?

— Слушай, глупак, не разбра ли, че ще се удавиш? — каза ядосано Алекси.

— Какво значи удавиш? — запита момчето без никакъв израз на страх.

— Ще глътнеш вода!... Дробовете, с които дишаш, ще се напълнят, ти ще се задушиш.

— Как така ще се напълнят? — не разбираше Неси. — Нали устата ми са затворени?

— Но ти ще ги отвориш... Защото имаш нужда от въздух.

— Глупости! — каза презрително Неси. — Зер не мога да направя разлика между въздух и вода.

— Това става по инстинкт, глупако!...

— Ако ме наречеш още веднъж глупак, ще те заплюя! — каза сухо Неси.

Но Алекси бързо измъкна момчето на пясъка, все още разтревожен от неочакваното му поведение. Всъщност защо неочаквано, всичко това беше съвсем в неговия стил. Както и въпросът, който незабавно последва:

— Всъщност какво е инстинкт?... Постоянно слушам тая неразбрана дума.

Както винаги, той задаваше въпросите си без особено любопитство. Но тоя път Алекси разбра, че е длъжен да му даде някакво обяснение.

— Инстинктът е вродено поведение на животните...

— Но аз не съм животно...

— Чакай, не бързай. И хората имат инстинкти, макар и не така многобройни. Инстинктът за самосъхранение спасява човека

там, където му липсва опитът... Както в случая е морето например. Това е нещо като безусловен рефлекс, човек му се подчинява, без да мисли.

— Аз винаги мисля! — каза момчето. — И ми се струва, че това е съвсем достатъчно.

— Не е достатъчно! — едва не кресна баща му. — Ако не те бях измъкнал, ти щеше да се удавиш...

Тоя път момчето продължително се замисли.

— Изглежда, че наистина нямам инстинкти! — каза Неси.
— Това означава ли, че не съм човек?

Тук Алекси за пръв път се вгледа съвсем озадачен в красивото безчувствено лице на своя син. И за пръв път усети как в сърцето му се вля някаква милост, някакво съжаление към това дете-чудо, което навярно бе по-безпомощно от обикновените хора.

— Не, разбира се! — отвърна той меко. — У човека инстинктите бавно отстъпват място на ума и съз нанието.

Лицето на Неси внезапно се оживи.

— А може би съм свръхчовек? — запита той. — Щом съм изпреварил хората дори в инстинктите?

Алекси недоволно се понамръщи.

— Не обичам тази дума — отвърна той. — Защото обикновено си я присвояват хора, които стоят по-долу и от животните.

През това лято Неси още веднъж изплаши до смърт своите родители. Тоя ден семейството бе отишло на разходка до Аладжа манастир край Варна. По едно време Неси изчезна за няколко минути в горичката, после отново се появи. В ръцете му се гърчеше половинметрова змия, но той я държеше съвсем близо до главата, така че тя не успяваше да го ухапе. Като видя тая страшна гледка, Корнелия мигновено припадна. Алекси буквално се обърка на кого да помогне по-напред. Жена му лежеше бездиханна край него. Момчето държеше все така змията пред очите си, двамата се гледаха студено и злобно. Всъщност момчето не изпитваше никаква ненавист към гадинката. Просто не му се искаше да падне: по-долу от нея. В края на краищата тя беше в неговата власт, не той в нейната.

— Неси, хвърли ѝ веднага! — изкрещя като луд баща му.

Момчето го погледна с недоумение. Какво кара хората да изпаднат в такива нечовешки състояния? Какво необикновено и страшно нещо променя така рязко поведението им? Не можеше да си обясни. Сам той никога и при никакви случаи не можеше да загуби душевното си равновесие. Неси се замисли за миг, после недоволно захвърли плячката си. Тя се изви във въздуха, падна на земята и мигновено изчезна. Корнелия вече се бе съвзела, навярно си мислеше, че ѝ се е привидяло нещо, толкова Неси изглеждаше спокоен и невъзмутим. Алекси го приближи преbledнял, адамовата му ябълка подскочаше от ярост.

— Слушай, знаеш ли какво е змия?

— Знам, разбира се.

— А знаеш ли, че е отровна?

— Това е смок — отвърна момчето. — Смокът не е отровен.

Алекси само махна ръка и притича до жена си. Тя вее тъй уплашено гледаше към момчето. Сега и момчето вече я гледаше — пренебрежително и равнодушно. Тогава Корнелия наведе глава и за пръв път заплака — тихо и безутешно. Не ронеше сълзи, не хлипаше, просто изливаше безшумно мъката си.

— И навярно имаше за какво. През последната година Алекси сякаш бе забравил жена си, толкова бе увлечен по своя син. Отначало той просто не можеше да си намери място от радост. Толкова бе зашеметен, че не забелязваше странното състояние на жена си, до късна нощ разговаряше с нея за чудото, което бе спо-ходило техния дом. Новият Адам, който ще сложи началото на ново човешко поколение — това бе първият му мотив. Че са създали някакъв супер гений — това бе вторият. Но месеците минаваха, а настроението на Алекси спадаше все повече и повече, ставаше все по-мълчалив и унесен. И все тъй не забелязваше жена си, сякаш бе станала прозрачна като въздуха. Но не това я плашеше, не това я правеше все по-отпаднала и унила. Плашеше я нейният собствен син.

В това Алекси се увери още докато бяха на Златните пясъци. Той по-скоро усети, отколкото разбра, че нощем Корнелия просто не спи. И след всеки изминат ден ставаше все по-бледа, по-унила и по-безпомощна. И веднъж той се събуди от тихия ѝ плач, толкова нещастен, горчив и отчаян, че просто се вледени.

— Какво ти е, Корнелия? — запита уплашено той.

— Алекси, нека се върнем в София! — каза тя умолително.

— Разбира се. Още утре... Щом тука не ти е приятно...

— С тебе навсякъде ми е приятно, Алекси — отвърна тя.

— Ами тогава защо?

— Не мога да спя в една стая с това момче.

От няколко месеца тя наистина спеше отделно. Просто така бе поискала и в своята записия около сина си Алекси дори не бе запитал защо. Но сега, поразен от думите ѝ, той каза:

— Чуваш ли се какво приказваш, Корнелия? Как тъй не можеш?...

— Не знам!... — отвърна тя безпомощно. — Просто ме е страх от него, Алекси. Не разбираш ли, че ме е страх?

Алекси нищо не ѝ отвърна. Сега пък той не заспа до сутринта. Мислеше и мислеше, мъчеше се с все сила да проникне в нейните странни думи. Понякога за кратки мигове сякаш успяваше, истината мощно нахлуваше в него. И както внезапно нахлуваше, така се и изпаряваше. След мигове той отново нищо не помнеше и нищо не знаеше. Никога не бе изпадал в такова странно състояние, струваше му се, че се е побъркал. Да ѝ каже ли истината? Не, по-лошо. Много, много по-лошо. И отсега нататък трябва да се грижи само за нея — за нищо друго освен за нея.

Призори най-сетне заспа. Събуди го горещото лятно слънце, което грееше право в леглото му. Вече нищо не помнеше от кошмарната нощ. Знаеше само, че трябва незабавно да се върне в София, ако не иска завинаги да загуби жена си. Само това знаеше, но и то му беше съвсем достатъчно. Причините вече нито го интересуваха, нито можеше да проникне в тях.

И те наистина се върнаха още същия ден. И това, което единствено му остана от тоя тягостен ден, бе плахийят, изпълнен с благодарност поглед на жена му.

5

През първите седмици като че ли всичко бе съвсем наред, сякаш внезапно се бяха върнали в доброто старо време, преди още да се роди техният син. Алекси отново започна да готви

своите вкусни яхнии, своите фино подлучени гозби, с които бе прочут дори между колегите си. Пералнята просто пееше в ръцете му. Някоя и друга усмивчица се появи върху посърналото лице на Корнелия. Това още повече окуражи Алекси и той направи това, което никога досега не бе правил — заведе сам жена си на концерт. След това я заведе и на театър, без да се интересува какво дават. Но даваха „Призраци“ от Ибсен. Корнелия се върна у дома си съвсем разстроена, макар че външно не се издаде. И все пак Алекси разбра и стана още по-внимателен към жена си. Сега той едва поглеждаше към Неси, сякаш момчето наистина бе виновно за всичко. Но Неси ни най-малко не се разтревожи от това. Тоя грозен и космат човек му досаждаше, неговото натрапчиво внимание му тежеше много повече от грижите на тия бездарници — учените мъже. Но от тях все пак научаваше нещичко, а от баща си нищо. За него баща му беше чисто и просто един ограничен човек и нищо повече. Малко повече го интересуваха майка му, макар че не разбираше защо. Все пак нейната отчужденост и хладина му се струваха много по-привлекателни.

Макар да не беше никак наблюдателен, Неси все пак забеляза, че майка му дори престана да поглежда към него. След всеки изминат ден ставаше все по-плаха и замислена, все по-невидима в големия дом. Докато Алекси беше на работа, тя не излизаше от стаята си. След временното разведряване облаците отново се сгъстиха, тя по цели дни прекарваше в някакво безволево състояние на апатия и меланхолия, които биха изплашили Алекси, ако можеше да я види. Но пред него тя се оживяваше, макар и изкуствено и пресилено, опитваше се да го слуша какво говори, понякога и тя проронваше някоя дума. Корнелия наистина обичаше мъжа си и го жалеше за лошия шанс в живота му, главно задето се бе оженил за нея. За беда точно по това време Алекси попадна на някаква следа в своята научна работа. И се втурна в посоката като стар уморен пес, който за пръв път е подушил дирите на сърна. Отчаян от сина си, уплашен от собствената си жена, сега той се зае за работа с някаква нечовешка амбиция, която стресна дори неговите колеги. Може би през тия дни дълбоко вярваше, че ще изведе най-сетне своя институт на световната арена на науките.

Но понеже, както винаги, силите явно не му достигаха, той четеше и четеше, а вечер пламналата му от мисли глава просто не му позволяваше да заспи. Въртеше се с часове в леглото си, без да съзнава, че близо до него лежи безсънна и жена му, уплашена до смърт, че той може да разбере това. И все пак Алекси го разбра. По-скоро го усети пълното му с любов сърце, то първо се послуша внимателно в нейното безшумно дишане, то откри истината.

— Ти не спиш ли, Корнелия? обади се Алекси тихичко.

— Сега се събудих — излъга тя.

Но Алекси не се излъга. И внезапно с някакъв вътрешен потрес осъзна, че отново я бе забравил. Той помълча поразен, после отново проговори:

— Корнелия, какво става с теб? Какво те измъчва?

Но Корнелия мълчеше, Алекси имаше чувството, че остана съвсем без дъх.

— Трябва да ми кажеш, не разбираш ли? — продължи той умолително. — Това ще те облекчи, ще видиш как изведнъж ще ти олекне.

С цялото си сърце тя усети добротата му. И разбра, че не може повече да мълчи.

— Не знам, Алекси — отвърна тя безпомощно. — Просто се чувствавам излишна на тоя свят. Излишна и никому ненужна. Аз само троя твой живот, преча ти, по най-ужасен начин убивам твоето самочувствие.

— Много добре знаеш, че това не е вярно! — отвърна горещо Алекси. — Аз те моля, кажи ми истинската причина. Да не би да е Неси?

— Не знам! — отвърна сломено Корнелия. — Просто не се разбирам. Но то стана, откакто той се роди.

— Какво те дразни в него? Какво ти е непоносимо?

— Нали ти казах, Алекси, че не разбирам. Може би неговата безчувственост. Той не обича ни мен, ни теб, ни дори себе си. Той никого и нищо не обича на тоя свят... Нима това е човек?... Нима се е родил от нас? Просто не мога да го повярвам. И то ме плаши, не разбираш ли?

— Глупости, мила! — възкликна спонтанно Алекси. — Само това не бива да те тревожи.

— Защо, Алекси? Моля ти се, обясни ми.

— Ами то е толкова просто! — отвърна доста ободрен Алекси. — Както виждаш, момчето се роди с много силен, изключителен ум. Сега, поне в тая възраст, той доминира над всичко. И потиска с мощта си всичко друго — чувства, инстинкти, страсти. Сега те са в него, но все още не могат да се проявят.

— Не знам! — каза Корнелия. — Аз мисля, че просто се е родил безчувствен.

— Не, не, невъзможно е! — възкликна горещо Алекси. — Ами ти знаеш, че чувствата на тоя свят никнат най-бавно. Големите, силните чувства, искам да кажа. И за съжаление веждат най-бързо. Те ще поникнат и у него, Корнелия. Ако разумът е наистина светлина, то ще му посочи верния път.

— Защо разумът, Алекси — каза тихо Корнелия. — Не помня първото чувство, което се е родило в мене! Но когато съм видяла първото цветенце в живота си, аз просто съм знаела, че го обичам. И тогава никак не ме е интересувало как се казва то, къде расте, колко тичинки има. За мен е било достатъчно, че е цвете.

— Все пак ти си жена, мила... Ще видиш, че той ще се промени.

— Може би! — каза безнадеждно Корнелия. — Но всичко, което пониква трудно, живее анемично и бързо умира.

Алекси знаеше, че е права. Но да се съгласи с нея, означаваше да я остави без надежди.

— И все пак всичко зависи от почвата! — възрази той с последни сили. — Само от почвата, Корнелия... На добра почва всичко изниква високо и силно...

Алекси дори не подозираше, че тоя безнадежден разговор ще помогне толкова много на Корнелия, ще събуди у нея такива надежди. И все пак стана точно това. За пръв път от толкова месеци някакъв блясък се появи в погледа ѝ и някаква плаха надежда може би. Минаха още няколко дни и тя отново се докосна до лирата си, до нейните силни и жилави струни, които издаваха толкова нежни звуци. Когато Алекси я чу, той знаеше, че са преминали някакъв много важен, може би съдбоносен праг.

И тоя странен дом отново заживя своя обикновен делничен живот, тоя път без никакви особени сътресения. Алекси все

повече губеше интерес към Неси. Докато един ден осъзна, че и той се плаши мъничко от сина си — може би не от самия него, а от неговия хладен поглед, от студения и безразличен начин, по който изказваше своите мисли и съждения. Като че ли нямаше нищо общо между тях, макар да бяха баща и син. Четеше все повече и повече, с някаква невероятна бързина. Като го гледаше понякога как бързо прелиства страниците, Алекси с основание се питаше дали момчето размисля върху това, което чете. Той просто поглъщаше книгите, без да трепне нито едно мускулче по красивото му лице, без да се появи дори най-малката бледа искрица в очите му. Приличаше на змия, която гълта своите жаби и мишки без никакви признаци на лакомия и задоволство — просто за да ги има в стомаха си.

Колкото и да изглежда странно, точно по това време възникна и въпросът за неговото образование. Но как да го пратят на училище, когато едва бе навършил годините за детски дом? Пък и учените мъже ясно съзнаваха, че ще му бъдат тесни стените на кое да е нормално училище. Както вървеше, на седем години може би трябваше да постъпи не в първоначално училище, а в университет. Но как, с какъв документ? Кой ще му издаде диплом? Задочно или частно учене на тая възраст в закона не беше предвидено.

Доцент Колев се зае с естетическото възпитание на Неси, без да се смущава от факта, че такъв предмет изобщо не съществува в учебната програма. И той бе решил да нахлуе в тая свята област с нови средства и методи, които бе обмислял години наред. И дори да напише научен труд, който да разтърси задрямалата педагогическа мисъл. Доцент Колев разбираше много добре, че опитът му ще бъде много труден, дори рискован. Да се изгради хармонично развита човешка личност е доста потрудничко, отколкото да се изобрети електронна машина. И все пак младият доцент и насън не очакваше, че ще удари главата си в такава непроницаема бетонна стена. След неколкомесечна упорита работа той се увери, че Неси не може да има към „света на прекрасното“ никакво друго отношение освен презрително.

И някои други открития го смаяха и въведоха в истинско недоумение. Така например момчето съвсем сериозно вярваше, че всичко, което е написано в романите, се е случило и в

действителност. Но това все пак се понасяше. Младежът откри с изумление, че Неси смяташе художествените филми, които гледаше по телевизията, за директни предавания. Неговият мощен ум съвсем не си даваше сметка за това, което се нарича филмово време. Фактът, че някой от героите на филма просто остаряваше пред очите му, не му правеше никакво впечатление.

И Неси бе много учуден, когато младият доцент му каза в какво се състои работата. Всички обяснения: какво всъщност е художествената измислица и по какво се различава тя от реалната действителност, се сториха на момчето чиста измама.

— Измислицата си е измислица! — каза той раздражено. — Не може измислицата да бъде истина. Това е логичен абсурд.

— Художествената измислица е нещо повече от обикновената реалност — продължаваше да упорствува доцентът. — Тя е кондензирана истина.

— Това са глупости! — възрази хладно момчето. — Истината може да бъде само една — обикновена и неподправена. Кондензираната истина не е истинска истина, тя е просто лъжа.

Но доцент Колев не се отчая така бързо. Следния път той му донесе две хубави цветни репродукции на Голата и Облечена Маха от Гойя. Тоя път Неси впери поглед в тях с малко по-голям интерес.

— Коя от двете картини ти хареса повече? — запита младият доцент. — Голата или облечената?

— Голата, разбира се! — отвърна незабавно Неси.

— Да, всички казват това! — кимна доволно доцентът. — И защо, според тебе?

— Голата е много по-хубава.

— Така. А кое е по-хубавото? Рисунката или жената?

— Жената, разбира се.

— Виж какво, Неси... Маха е умряла много отдавна, тя сега вече е прах. Тя може да бъде само мъртва и нищо повече. Това логично ли е?

— Напълно! — отвърна веднага момчето.

— Значи рисунката е красива, а не жената.

— Не вярвам! — отвърна невъзмутимо момчето. —

Истинската Маха навярно е била много по-хубава.

— И защо мислиш така?

— Ами много просто — тая репродукция ли е по-хубава, или картината?

— Ами че естествено — картината.

— Ето виждате ли? Как може копието да бъде по-хубаво от оригинала.

Доцент Колев не мислеше да се предава, но това не му помогна. Докато водеше тоя естетически разговор, той дори не подозираше каква страшна врата отваря. На другия ден Неси намери майка си в нейната спалня и каза спокойно:

— Мамо, искам да видя гола жена!

Колкото и да бе свикнала с лошите изненади на сина си, Корнелия в първия миг се стресна.

— Защо?

— Ей тъй!... Любопитен съм.

— За съжаление не разполагам с голи жени — отвърна враждебно майка му.

Но Неси съвсем не умееше да долавя подобни тонове или полутонове.

— Заведи ме на баня! — каза той.

— Там не пускат деца.

— А Румен са го завели вчера. Той ми каза.

— Румен е малък... А в сравнение с него ти си истински дангалак! — вече с едва прикрита ненавист отвърна майка му.

Неси се понамръщи.

— Тогава искам да видя теб.

— Мен? — възкликна Корнелия поразена. — Та аз съм ти майка, животно такова!

— Какво, като си ми майка? Нали си жена като всички други жени?

Нещо се скъса в Корнелия — в кротката, мила, добра жена, която се отнасяше нежно, като към човек, дори с фикуса в хола. Тя грабна от масата готварския нож и го вдигна над главата си.

— Да се махаш оттук, нищожество! — изкрещя тя в някакво непонятно изстъпление. — Махай се или ще те убия!...

Но Неси я гледаше спокойно със своите ясни сини очи, видът му бе съвсем невъзмутим. Необикновеното поведение на майка му наистина го учуди, но не дотам, за да отстъпи крачка назад. И никога след това не узна всъщност колко близко е бил до

смъртта. Но тя само захвърли ножа, някакво глухо ридание се откъсна от гърлото ѝ и побягна като луда към хола.

Вечерта Алекси се върна доста късно у дома. Бяха го поканили на вечеря с някакви гости чужденци, чувствуваше се длъжен да отиде. Съблече се в тъмното и бързо се мушна дюд чаршафосаното одеяло.

— Спиш ли, Корнелия? — запита той тихичко.

— Не, будна съм — отвърна тя с някакъв неестествено твърд глас.

Алекси веднага разбра, че се е случило нещо лошо.

— Какво ти е? — трепна той. — Какво е станало? Корнелия дълго мълча, после едва чуто промълви:

— Алекси, аз вече знам!... Ние не сме родили човек, ние сме ровили чудовище! Или най-малкото някакъв огромен бял гущер.

— Корнелия, нали се разбрахме по тоя въпрос? — отвърна Алекси неувверено.

— Да, той е чудовище, Алекси!... — продължи тя задъхано. — И понеже вината е в нас, ние трябва да го убием.

— Ти луда ли си? — възкликна Алекси изплашен и мигновено изтрезня.

— Да, луда съм, луда съм, луда съм! — хлипаше с все по-затихващ глас нещастната жена.

Тогава Алекси не разбра, че му е казала истината. Два дни по-късно Корнелия се обеси. И Алекси сякаш усети това в мига, в който сърцето ѝ спря. Стори му се, че някаква сянка премина през душата му, той уплашено вдигна глава. Нищо, най-обикновен ден. Той бе сам, пролетното слънце меко и спокойно грееше в кабинета му, зад стъклата на прозореца едва забележимо се полюшваха зелените върхове на две тополи. Алекси стана рязко и стремително се запъти навън. След това никога вече не можа да си припомни как е дошъл до дома си. Позвъня нервно на външната врата, но не чу нейните меки, пантофени стъпки. Тревогата изведнъж го задави, два пъти пребърка джобовете си, докато намери ключовете.

— Корнелия! — извика той още от антрето.

Никой не му отвърна. Мина през хола, през спалнята, надникна с последна надежда в празната неразтребена кухня.

Намери я най-сетне в банята — синкава, изцъклена, страшна. Намери я по нощница, боса, увиснала на белия копринен шнур на японското си кимоно. Гледаше право в него с угасналите си очи. Шията ѝ се бе удължила невероятно, вкоравена и изкривена точно там, където шнурът се бе врязал в плътта.

Никога след това не можа да разбере колко време е стоял пред трупа. Дойде на себе си едва когато усети, че до него се е изправил Неси. Лицето му бе някак особено напрегнато и удължено, но не можа да види очите му. Това трая сякаш цяла вечност. Най-сетне момчето се свързе и когато погледна към баща си, очите му бяха отново така спокойни и пус, каквито си бяха винаги досега.

— Защо го е направила? — запита той сериозно.

— Не знам — отвърна бащата. Видя ли я тая сутрин?

— Да, както винаги.

— Не ти ли каза нещо! Или с нещо да ти е направила впечатление?

— Не, нищо — отвърна момчето. — Изобщо не ме погледна... Тя отдавна се държи тъй, сякаш не съществувам.

Алекси стисна тъй зъбите си, че челюстите му из-скърцаха.

— Махни се отгук! — каза той с мъртъв глас. — Но да знаеш, че и за мен ти повече не съществува.

По-късно лекарите дадоха заключение, че е посегнала на живота си след силна психическа депресия, в параноично състояние може би.

ВТОРА ЧАСТ

1

Няма да се спираме подробно на живота на Неси до тринайсетата му година. Материалите наистина са много, човек би могъл да се загуби в тях. Но това са материали и изследвания, които биха интересували главно специалистите. Самите ние, колкото и да се придържаме към фактите, както самите виждате, често се опитваме да надникнем малко и зад тях. Ще ни обвинят навярно, че смесваме литературата с някои науки, но в случая

това не е най-важно. В края на краищата всички еднакво сме заинтересовани да разкрием смисъла на тая странна съдба. Защото, колкото и да е странна, тя не е така необикновена или дори невероятна, както би ни се сторила телевизията преди петдесетина години, да речем.

Всъщност до десетата му година с Неси не се случиха никакви особени събития, никакви приключения. Навярно всяко квартално момче е имало по-интересна и по-богата биография от него. И какво друго можеше да се очаква от безпогрешния механизъм на ума му? Той го предпазваше от всякакви необмислени постъпки, от момчешки грешки, от рисковани ходове. На всеки външен човек неговият живот би се сторил прекалено монотонен и скучен. Но това не беше точно така. Неси никога не скучаеше. Животът за него представляваше всъщност една огромна книга, пълна с уравнения и формули, която той четеше ненаситно от сутрин до вечер. В неговия порядъчен живот нямаше никакви изненади, всички неизвестни в крайна сметка получаваха своя неотменим верен отговор. Това го правеше дълбоко сигурен и уверен в себе си, вътрешните конфликти му бяха съвсем непознати.

Неси се обличаше много спретнато, макар и без особен вкус. За негова чест ще кажем, че не обръщаше никакво внимание на модите. С истинско отвращение гледаше косматите, рошави, неподстригани младежи с износени и изкърпени джинси, с мръсни вратове, с нелъснати обувки. И му беше просто необяснимо как могат да търпят тия бради по лицето си, не ги ли сърбяха, не им ли пречеа, как изобщо можеха да спят с тях. Ненавиждаше магнетофоните, джаза, сбирките по разни апартаменти, „терените“, както се изразяваха кварталските момчета и момичета. Не пушеше и не пиеше. Особено мрачен спомен имаше от алкохола. От любопитство бе изпил веднъж две чаши водка — и то на един дъх, както любезно го бяха посъветвали. Това така замъгли неговия ум, така обърка ясните му, безукорно подредени мисли, че Неси просто се изплаши. „Наистина само един пълен кретен, мислеше той, може по толкова безсмислен начин да осакатява най-хубавото и ценното, което човек има в себе си.“

Не ходеше ни на кино, ни на театър, гледаше понякога по телевизията спортни състезания, обикновено атлетически. Но към футбола изпитваше дълбоко презрение. Преди всичко виждаше му се грозен и неестествен. Та кой човек може да върши нещо свястно с краката си, когато самата природа ги е определила не за манипулации, а за ходене? Но най-голямо недоумение предизвикваха у него човешките престъпления, дори най-дребничките кражби и злоупотреби. Защо трябва така безсмислено да рискуваш, когато трудът, очевидно, е най-разумното и оправдано човешко действие? А убийствата за него бяха така необясними, както и войните. Тук рискът е толкова страшен, колкото и да посегнеш на самия себе си. Никой не посяга на себе си освен в пълно умопомрачение, както неговата майка например. Той знаеше, че от всички развити животни само плъховете се нападаха помежду си. И то не в такива кошмарни размери. Нима човекът, надарен с ум, може да стои по-долу дори от плъховете? Пълна загадка, задача с неопределими неизвестни, алогизъм, свинщина.

На десет години Неси беше вече студент и приличаше на студент. Имаше висока фигура, силно и умно лице. Би бил просто безукорен и несравним, ако не беше толкова непроницаем, почти стъклен погледът на лазурносините му очи. Изглеждаше така свършен, че наистина приличаше на изкуствено човешко творение. Жените се въртяха около него като мухи, привлечени не само от неговата външност, но и от странната му съдба. И Неси им отделяше достатъчно време, без да им обръща някакво особено внимание. Наистина бе закъснял малко с тия връзки — по законите на своето вътрешно развитие, естествено. Отдавна бе завършил своя пубертет, а все още не се отлепваше от книгите, жените по-скоро го дразнеха със своето натрапчиво, неестествено внимание. Физиолозите го следяха мълчаливо, с изострено любопитство. И по едно време като че ли започнаха да се отчайват. Тогава на един от тях му хрумна да го улеснят малко в това отношение. Той бе просто съблазнен, и то без особен труд. След това пое по тоя път с видим интерес и задоволство. Лекарите и физиолозите записаха в своите книжа, че всичко у него е съвсем редовно и нормално. Емоционалният момент съвсем не ги интересуваше.

Само бащата на Неси не бе на това мнение. Той бе отвратен от сина си, както и от всичко друго, което правеше. Може би за него това бе станало чисто и просто комплекс. А може би по-дълбоко от всичко друго нарушаваше неговите представи за поведение и морал, за инстинкти и за характер. Отначало той сякаш не обръщаше внимание на доста безцеремонното поведение на сина си. Изглеждаше по-скоро доволен. След смъртта на Корнелия всичко лошо у Неси го удовлетворяваше, изпълваше го със скрито злорадство. Но това като че ли беше по-скоро защитна реакция, отколкото естествено чувство. Той се бе отрекъл от своя син пред трупа на жена си и в името на нейната памет искаше да удържи своята дума.

Бяха изминали почти седем години от смъртта на жена му. Той не я беше забравил и знаеше, че ще я помни до последния си дъх. Дори нещо повече — сега мъката, макар и не така силна, бе много по-дълбока и по-безизходна, отколкото през първите месеци. И за пръв път в живота си той почувствува смисъла на тая страшна дума, която хората наричат душевно страдание. Смяташе я малко измислена, самовнушение може би. Сега той проникна до дъното ѝ — бе по-силна от отчаянието и болката, от безсмислицата и безнадеждността. Може би нейното истинско име беше непоносима пустота.

С течение на годините у него, разбира се, изчезна чувството, че истинската причина за нейната смърт е Неси. Не, самата тя носеше страданието в себе си, то я погуби. И все пак странеше от сина си, държеше се с него така, сякаш в дома му живееше сянка. Не го лишаваше от нищо освен от своето внимание. Най-страшното беше, че Неси като че ли намираще естествено това поведение. Или — най-малкото — то му бе по-удобно от всяко друго. Между тях настъпи пълен мир като между насекомите, които нито се забелязват, нито си пречат. Алекси остана съвсем сам в пустотата си. Сега вече и неговата собствена работа не го интересуваше. Но по някаква странна ирония на съдбата това му донесе повече успехи, отколкото болните му амбиции преди десетина години. Много наскоро той бе назначен заместник-директор на института със сериозни изгледи да стане и титуляр.

Новото, съвсем неочаквано поведение на Неси като че ли го събуди от някакво дълбоко вцепенение. Отначало той просто не

забелязваше какво става в неговия тих, почти необитаем дом. Нищо особено не ставаше — започнаха да идват момичета. И не едно или две, просто момичета, цял легион, както скоро започна да му се струва. Отначало се мъчеше да запомни лицата им, дрехите им, фигурите им с надежда, че все пак не са толкова много. И никога не можа да установи точната истина. Там е работата, че в неговите очи те си приличаха като тухлите или кебапчетата. Всички биха много едри, месести, с нахални лица, тропаха тежко с масивните си крака, нито поглеждаха, нито поздравяваха, сякаш изобщо не го забелязваха, че живее в тоя нещастен дом. И дрехите им бяха еднакви — най-често безобразни широки панталони или джинси, в които приличаха на добре натъпкани парчета салам, обувки с дървени токове, якета — само дебелите им задници подсказваха, че са момичета. През тия седем години Алекси бе живял като насън и сега, смаян, наблюдаваше странните промени в живота. Такива ли бяха всъщност съвременните млади момичета? Или просто такъв вкус имаше неговият син? Второто обяснение му се виждаше много по-правдоподобно. Тоя тип студени и рационални хора навярно имат нужда от по-силни възбудители.

Но повече от всичко друго го поразяваше равнодушието, с което Неси се занимаваше със своето сексуално всекидневие. Разбира се, Алекси не знаеше как той се държи със своите многобройни приятелки насаме. Но по телефона Неси разговаряше с тях много сухо и делово, приемаше срещи или отказваше категорично и кратко, без да споменава имена, без да търси извинения или оправдания, без да изтърве нито една интимна дума. Със същото делово изражение ги въвеждаше в стаята си, когато те му позвъняха на вратата, а понякога въвеждаше по две и по три. Никога не им се усмихваше. Никога не ги изпращаше повече от прага на своя дом, макар че някои от тях закъсняваха до полунощ. Не бе забелязал никога да ги почерпи с нещо, дори с най-обикновена лимонада, дори с чаша вода.

Постепенно Алекси започна да се дразни. Той дори не разбираше колко това е спасително за самия него. Всичко, което може да измести пустотата, е хубаво и добро, дори разочарованието, обидата и унижението. А тия само го дразнеха,

това бе всичко. А дали наистина на света не се бе извършило това, което някои наричаха сексуална революция? Не, глупости, каква сексуална революция? Може ли да се нарича революция нахалството, безочливостта, вопиещото безсрамие? В никакъв аспект това не можеше да се нарече ни свобода, ни нравственост. А за някакво истинско човешко чувство като че ли дума не можеше и да става.

Веднъж Алекси загуби съвсем търпение. И когато веднъж през хола му като тромави крачеци екскаватори минаха две момичета и изчезнаха зад вратата, той не можа да се стърпи.

— Почакай малко! — спря той сина си.

Неси наистина спря, погледът издаваше вътрешното му отегчение.

— Какви са тия момичета, които се мъкнат тук? — запита Алекси враждебно.

— Мои приятелки — отвърна Неси.

— А какво разбираш под тия думи?

— Това, което всички разбират.

Алекси едва не изръмжа вътрешно. Много му се искаше да залепи в тоя миг една хубава плесница на това надменно красиво лице.

— Слушай, аз не съм никакъв старомоден дурак — каза той с едва прикрито раздражение. — Много добре знам какво значи младежка дружба. И докъде тя може да стигне — добави той иронично. — Но това, което виждам тук, ми прилича повече на разврат, ако ти е известен, разбира се, смисълът на тая дума.

— Не, не ми е известен — отвърна сухо Неси. — Аз не правя нищо повече от това, което правят хората и животните.

— А какви са тия сюрии момичета? Това нормално ли е?

— Мисля, че е съвсем нормално — отвърна Неси. — Не само нормално, но и разумно. В едно свободно общество и тия отношения трябва да бъдат съвършено свободни.

— Свободни не значи разпасани. Човекът не е животно.

— Знам, че не е! — отвърна с досада Неси. — И точно за това. Там, където липсват инстинктите, нали нещо трябва да ги замести. А за хората няма по-добър стимул от разнообразието. Или поне аз не познавам такъв!

Алекси неволно се понамръщи. До тоя момент дори не подозираше, че момчето може да има някакво вътрешно оправдание.

— А тебе известно ли ти е докъде води това разнообразие?
— До пълно еднообразие, до мъртвило.

— Да, знам — отвърна Неси. — Важното е да изминеш пътя — по-къс или по-дълъг, все едно. И след това ставаш напълно свободен.

— За какво свободен?

— Как за какво? За себе си, естествено. За своите мисли, за своята работа, все едно. Дори животното не се занимава постоянно със своите детеродни инстинкти.

С това разговорът между тях завърши. Алекси се прибра в кабинета си с чувство на поражение. Бе загубил, разбира се, тая малка словесна схватка, и то по доста безславен начин. Може би момчето беше право за себе си. Особено пък ако наистина има съвсем бедно въображение, както твърдяха учените мъже. Алекси отдавна знаеше, че бедното въображение понякога е по-лошо от бедния живот. Знаеше го още от своите студентски години. Неговата малка таванска стаичка в Лозенец бе наситена и пренаситена с въображаем живот — интересен, красив, богат, попълнен от всичко, което човек може да срещне на пътя си. Той просто мечтаеше да се прибере вечер у дома си, да остане сам с мечтите си, толкова съвършени и в същото време толкова покорни, колкото неговото въображение имаше сили да си ги създаде. Сега всичко това бе загубено завинаги. Той бе станал победен от всеки друг път в живота си.

Тогава какъв избор имаше Неси? Просто никакъв. Единственият му изход бе да умножава фактите на действителността, доколкото стигат силите и възможностите му. Но дори най-крилатите мечти завършваха с насищане, та камо ли бедната човешка действителност. Краят на пътя. Или началото на пътя, както бе казал синът му. Сам той не знаеше, неговият път бе свършил.

Но за голямо учудване на Алекси от тоя ден Неси престана да мъкне своите женски сюри. Настана старата тишина в къщата — тъжна и пуста, както всичко друго през изминалите години. Докато един ден някакво момиченце доста любезно го поздрави в

хола. Алекси вдигна очи и го погледна учудено. Бе много по-дребно от ония крачещи екскаватори, почти стройно, лицето му бе дружелюбно усмихнато. И на всичко отгоре като че ли познаваше това лице, беше го виждал някъде.

— Руми, ти ли си?

— Аз съм, чичо Алекси — отвърна без никакво смущение момичето.

Да, разбира се, дъщеря на един от неговите бивши колеги и приятели. Той се бе съвсем откъснал от тях през последните години, по те все пак си съществуваха. Дъщерите им бяха пораснали, а самите те навярно бяха поостарели и оглупели. Нищо, така си върви животът. Но сам той не знаеше как точно върви. И Руми, както всички други, без никакво стеснение се напъха в скотобойната на сина му. Отвратително. Много по-отвратително от всеки друг път. Ония, месестите, с тежките бюстове и увиснали задници, му бяха съвсем непознати. Непознати и нереални е все едно. Можеше да си помисли, че синът му по някакъв начин събира отпадъците на града. А Руми? Познаваше я като бебе. Познаваше я като дете. Познаваше я като момиченце. Веднъж се бе напикала в ръцете му за голяма радост на Трифон, на глупака, на неговия най-добър приятел през ония години.

Близо една седмица Алекси се бори със съвестта си. И най-сетне съвестта победи. В края на краищата нямаше право да остави едно момиче, дъщеря на негов приятел, в ръцете на някакъв получовек, полуизрод. Като се навъси страшно, Алекси с натежало сърце посети Трифон в министерството. Кабинетът му наистина бе много хубав, с елегантни мебели и един, стар, евтин ковчор точно зад неговия масивен гръб. Самият Трифон му се стори доста напълнял, с румени бузи, цветущ, но победен. Зарадва му се малко фалшиво, покани го в най-близкия фотьойл, напусна тежкото си бюро и седна срещу него. На прага се появи секретарката му, също месеста, благоуханна, с лимби на слепите си очи. Трифон поръча кафе, тоник, предложи дори копяче, но Алекси категорично отказа. Двамата седяха един срещу друг, чувствуваха се неловко, Алекси малко повече може би, защото не знаеше как да започне. А защо тоя дебелак не го попита на какво

дължи това посещение? Изведнъж една неочаквана мисъл мина през ума му.

— Знаеш ли в колко часа снощи се е прибрала дъщеря ти?

— запитва тон внезапно.

— Знам — отвърна късо Трифон и направи жалък опит да се усмихне.

— И къде е била?

— И това знам!

— И си съгласен с това? — попита Алекси.

Някакво зло пламъче блесна в очите на Трифон, но веднага угасна.

— А какво да направя?

— Как какво да направиш? Да я хванеш за ухото, разбира се.

— Глупаво и безсмислено! — отвърна Трифон без никаква надежда в гласа си. — Глупаво и безсмислено.

— Как тъй безсмислено?

— Нима не разбираш, че нямаме никакъв друг изход, приятелю! — каза уморено Трифон. — Никакъв, освен да се предадем — напълно и безусловно.

— Така ли смяташ? — попита Алекси объркан, тъй като никога през живота си не беше се предавал никому освен па Корпелия.

— Да, точно така!... Защото другият изход е безславно поражение. И да загубим всичко, разбираш ли, всичко, включително и самите тях.

— А за какво ти е притрябвал такъв парцал?

За пръв път очите на Трифон блеснаха някак страшно. Не, не беше съвсем победен, останала бе някаква искрица у него. Но точно в тоя миг влезе секретарката му, показва им задника си, докато се навеждаше ту пред единия, ту пред другия, за да сервира. Когато най-сетне си излезе, Трифон отново подхвана, тоя път съвсем без желание:

— Слушай, това са наши деца най-сетне!... Какво искаш? Да им отворим война? Да се избием? То ще бъде главно в тяхна вреда. Ето това е лошото. Дока то са под нашия покрив, все можем да им помогнем с нещичко.

Алекси се върна у дома си съвсем объркан. Неси беше прав за себе си. И Трифон беше прав за себе си. Но не могат всички да

бъдат прави за себе си. Тогава няма да има общество, а сбирщина от хора, които едва се търпят и понасят. Щом Трифон не може да помогне на дъщеря си, та той ли ще успее? Нищо, може би така е по-добре. Все пак Руми не беше като другите, Руми беше момиче. И защо трябва да смята, че е безсрамна, когато може би тя е просто естествена. И в края па краищата всяка по-дълга връзка предполага известни взаимни чувства. А това най-много липсваше на Неси.

Но приятелството между Неси и Руми продължи малко повече от месец. След това и Руми изчезна така внезапно, както се бе появила. Алекси почака няколко дни — може би се бе разболяла, може би бе заминала някъде. Но Руми не се появи повече.

— Какво стаза с Руми? — не се стърпя най-сетне Алекси.

— Нищо, разделихме се — отвърна спокойно момчето.

— По чие желание? По твое? Или по нейно?

Неси се намръщи.

— Слушай, татко, мене хората ме отегчават — каза той без желание. — Защо трябва да се отегчавам?

— И все пак хората не са вещи... Не можеш да ги захвърляш, когато ти скимне.

— Никой човек няма право да слага друг под своята зависимост! — отвърна мрачно Неси. — По никакъв повод. Ни със силата, ни със слабостта си. Та това е по-отвратително от всяка политическа тирания.

Алекси замълча. Какво можеше да му отвърне? И все пак не можеше да се оттегли току-тъй — без никаква съпротива.

— Ти изобщо вярваш ли в нещо на тоя свят?

— Защо трябва да вярваш! — погледна го презрително Неси. — Достатъчно е да мислиш правилно. Ето това е всичко. И Декарт го е казал само с две думи: „Мисля, значи съществувам.“ Според мен това изчерпва всички възможности.

— Ти никога няма да бъдеш щастлив! — отсече внезапно Алекси. — Човек има и сърце, ако си чул нещо по този въпрос.

— Сърцето е само една жалка помпа! — отвърна Неси. — Казват, че най-много на човешкото сърце прилича свинското!

Алекси се завря в кабинета си като подгонен язовец.

Чувството на поражение отново загорча в устата му, както след

всички други разговори с момчето. Ако умът е най-съвършеното и най-важното, което имаме, тогава Неси е безусловно прав. И неговото пълно удовлетворение би трябвало да се нарече щастие. Нещастници ли са били великите умове на епохите? Самотници? Не, не... Пък и тъй да е било — все пак това е най-голямото, към което един истински човек може да се стреми.

От входното антре през хола към стаята на Неси отново зашляпаха малките крачеци екскаватори. Алекси все тъй се криеше в кабинета си като язовец. Беше лято, градът се обезлюди. Пустите улици навяваха неизмерима скука. Всеки гледаше да се измъкне някъде — към морето или планините — само да се опаси от задушната бензинова воня. Алекси се къпеше по цял ден в собствената си пот, не мислеше за нищо, не работеше. Само Неси изглеждаше все тъй съвършен, невъзмутим, спретнат, със сако и вратовръзка, без нито капчица пот на лицето си. Както винаги, не ходеше никъде на почивка, за него всяко безделие беше непонятно и абсурдно.

В един от тия летни дни в кабинета му внезапно нахлу Трифон. Изглеждаше нещастен, изпотен, победен без остатък. Малко стреснат, Алекси го покани да седне. И Трифон не седна, а просто се изгърси върху креслото, сякаш искаше да смаже пружините му.

— Какво е станало? — запита Алекси стреснат.

— Какво е станало ли? — изригна с неочаквана сила Трифон. — Станало е туй, че ще си имаме внуче.

Алекси съвсем онемя. Дори Трифон не очакваше, че тая новина ще му направи такова потресаващо впечатление. Дори пребледня малко, устните му съвсем пресъхнаха.

— Сигурен ли си? — запита той тихо.

— Напълно, бяхме на лекар.

Алекси отново потъна в себе си — така дълбоко, сякаш беше сам в тесния нагорещен кабинет. Трифон, който се бе съвзел малко, го гледаше с недоумение.

— Е, какво? Няма ли да ми кажеш нещо? — попита той най-сетне.

— Детето трябва да се роди! — промълви едва чуто Алекси.

— Ето това исках да чуя от тебе! — възкликна Трифон зарадван. — Трябва да поговориш с твоя хаймана... Трябва да го подготвиш...

Алекси го погледна стреснат.

— Ти имаш ли ум в главата? — възкликна той. — Неси нищо не бива да знае.

Сега пък Трифон се обърка.

— А как? — попита той. — Зер детето ще се роди без баща?

— Ти смяташ, че Неси може да бъде баща? — попита поразен Алекси. — Та той е едва на десет години. Искаш да имаш зет урод?

Тая дума малко стресна Трифон, но не го сломи. Той се възпротиви енергично. Момче като момче, красиво, умно. Да изпревариш другите не е ни порок, ни престъпление. Порок е да изостанеш зад другите. На Алекси беше нужен цял час, за да обясни на своя приятел, че Неси не е момче като момче, че не може да живее с никои друг освен със себе си, че е студен и престъпен егоист, че ще направи дъщеря му нещастна.

— Нима не можем да отгледаме двамата едно дете? — избухна най-сетне Алекси. — Та трябва да ни помага трети...

Но Трифон си отиде неубеден и намръщен. За изненада на Алекси съвсем внезапно му се притече на помощ майката. Тя изобщо не искаше да види Неси, та камо ли да го направи свой зет. Не каза защо. Но смръщеното ѝ лице, по което съвсем ясно личеше едва сдържано отвращение, говореше повече от всякакви думи. Алекси не се обиди. Не мислеше да се обижда, просто ѝ бе дълбоко благодарен. Тя се съгласи Руми да роди детето. Съгласи се трудничко, все така със свъсени вежди, но се съгласи. Алекси ликуваше в себе си, по не се издаде. Сега от всичко най-важното беше да се роди детето.

Не казаха нищо на Неси. И детето наистина се роди, и то точно на деветия месец, както всички деца. Алекси чакаше претръпнал в кабинета на главния лекар, зад прозореца прехвърчаше влажен сняг, примесен с дъжд, остро бръскаше по прозореца. Не стана нужда да чака дълго, скоро го извикаха да види бебето. Беше бебе като бебе, дребничко, мораво, спечено като ябълка, с тънки крачка и рядка косица на меката си

главичка. Алекси го погледна с някакъв странен, безучастен поглед, обърна гръб и си отиде.

Така бе съкрушена и последната му надежда. Колкото и да бе разочарован от сина си, той все още се бе надявал, тайно в себе си, че ще стане начало на нов човешки род — „хомо супер“, както го бе нарекъл веднъж. Тъжна и илюзорна цел и главно безсмислена, както сам се убеди много по-късно, защото човешкото развитие може да има само един-единствен път — естественият. Както винаги става в природата, нищо, което не е изстрадано и приспособено, не е трайно.

Алекси се върна късно вечерта, застана с празна глава пред прозореца. Навън все още валеше мокър мартенски сняг, лилаво святкаше над черпите покриви на къщите късен трамвай. В стаята на Неси свиреше високо магнетофон. Алекси вече знаеше, че Неси го пуска само по време на своите сексуални сеанси, за да ги заглуши може би. Сега Алекси го слушаше отвратен, сякаш чуваше истинските звуци в стаята му. Не, на това момче трябва да се попречи да създава други деца. Каква е гаранцията, че следващото няма да бъде изрод? Алекси имаше достатъчно основания да мисли така.

И той никога не разбра дали Неси е научил истината. Между тях никой не проговори по тоя въпрос, сякаш изобщо нищо не се бе случило. Но едно беше съвсем сигурно — детето никога не разбра кой е баща му. В регистъра го записаха на фамилията на майката, а когато името па бащата разтърси по такъв трагичен начин цялата страна, детето беше едва тригодишно. Сега вече всички бяха длъжни да крият от него страшната истина.

2

На тринайсет години Неси бе вече младши научен сътрудник. Имаше хубав кабинет в новата сграда на БАН, богата библиотека и никакви определени задължения. Но това, разбира се, не означаваше, че той лентяйствува. Да се каже, че бе добросъвестен, е все едно да не се каже нищо. Работата изпълваше целия му живот, всяко бездействие за него беше несъществуване. В това отношение не се различаваше особено от

пишещите машини или телевизорите. Дори когато се хранеше или почиваше, той не бездействуваше напълно, в главата му едва доловимо цъкаше неговият страшен мозъчен механизъм.

А иначе животът му течеше спокойно, като река, която вече е излязла в равнината. Нямаше остри завойи и прагове, бреговете ѝ бяха тревисти и заоблени, водата ѝ някак непрозрачна и мъртва. Като че ли нямаше кой знае колко риба в тая река, по и жаби нямаше. Като всяка река не знаеше в каква посока или към каква цел тече, това не я интересуваше. Всичките му дни си приличаха, единственото разнообразие в неговия живот бяха жените. Само те се сменяваха. И все пак не се сменяваха като декор или като мебел, по-скоро като меню, което човек разсеяно подбира по листа. Просто не е прието да се яде всеки ден едно и също ядене, всички твърдят, че това убивало апетита. Не са много прави, разбира се, най-често губят апетита си тия, които най-много се взират в листа за ядене.

От всички оскъдни земни добродетели Неси най-много уважаваше точността. Той просто я носеше в себе си като орган — като своето силно сърце или прецизни бъбреци. Ставаше точно в пет часа, все едно дали през зимата, или през лятото. Ставаше мигновено, като предварително навит механизъм, дори не се обръщаше да погледне леглото. Пък и нямаше за какво да се обръща, за него то беше просто една излишна вещ, която му губеше времето. Все още нямаше никакви сънища, но в тая принудена почивка не беше така мъртъв и безчувствен, както през детските си години. Понякога му се струваше, че мисли насън, че нещо усеща, далечно и смъртно при това. Ставаше, отваряше прозореца и се изправяше пред него, все едно дали е дрезгава лятна утрин, или жълтеникавият сумрак на лампите върти снежни виелици.

Разбира се, предпочиташе летните утрини, спокойни, тихи, набъбнали от скрити светлини и блясъци. Стоеше на прозореца, дишаше дълбоко и силно — точно както е препоръчано в медицинските статии. Имаше много слабо обоняние, тъй че не усещаше тежката воня на бензин и смазки, която все още се излъчваше от асфалта. Не се заяпваше излишно в далечната руменина на изгрева. Мимоходом поглеждаше пустите фасади от насрещната страна на улицата. Повечето прозорци бяха отворени,

в тях се отразяваха улиците, тополите, дори далечната планина с бялата шапка на облаците.

Точно в пет и десет минути Неси се появяваше на булеварда в син анцуг и безукорни бели кецове. Маршрутът му бе точен и неизменен — едни и същи улици, ъгълчета, квартални градинки. Точно за шестнайсет минути пристигаше в парка. Някъде зад кулата на телевизията правеше кратка утринна гимнастика. Следваше кросът — точно петнадесет минути. Може би това бе най-хубавото, което правеше в своя монотонен живот — бягаше силно, енергично, с дълбоко усещане за вътрешна мощ и жизненост. Настървяваше се от това бягане, изпълваше се с някаква непонятна физическа алчност. И все пак никога не се увличаше и не забравяше себе си. Неговият неумолим вътрешен часовник го спираше точно на секундата. Почиваше пет минути. След това премерваше пулса си — винаги петдесет и два удара, неизменно ден след ден и година след година.

Най-приятно му беше връщането до дома. Сам не разбираше защо. Вървеше не по алеите, а по пътеките през гората, още влажни и меки от накапалите листа. В гората беше много тихо, само от време на време някой кос изшумоляваше в храстите. Но Неси не беше човекът, който ще се зазяпва около себе си. Катерички се премятаха по клоните на дърветата — той не ги виждаше. Сърни прекосяваха алеите — не спираше да ги погледа. И все пак тихото спокойствие на гората по някакъв необясним начин преливаше в него, изпълваше го с вътрешен мир и сила. Само тук, в гората, той неясно и смътно долавяше смисъла на тая досадна дума, която непрекъснато му навираха в очите — природа. Само тук, в гората, мозъкът му сякаш притихваше до неуловимост, без това да предизвика у него тревога или недоумение.

Точно в седем и половина Неси прекрачваше прага на своя кабинет. И винаги спираше за миг там, изпълнен с някакво вътрешно задоволство. Тая малка стаичка беше всъщност неговата единствена законна територия под небето. Само тук той бе истински господар на мислите си. Само тук напълно осъществяваше себе си. Или поне това, което знаеше, че съществува в него, своя ум преди всичко, неговата лакомия и ненаситност. Съзнанието му за пълнота заменяше у него това,

което у обикновените хора се нарича удовлетворение или радост. Даже дърветата виждат слънцето. Даже мравките познават много добре закона за земното притегляне. А Неси? Носеше ли в себе си поне зрънце от земното щастие? И къде се криеше то? За него нямаше нищо истинско извън светлите стени на кабинета му.

На тая възраст Неси вече познаваше хората. Не ги разбираше, но ги познаваше. Беше ги изучил чрез книгите за човешкото поведение. Беше се опитал да проникне в тях чрез литературата. Никога не съжеляваше, че няма душевното съдържание на обикновените хора. Ако съдеше от Фройд, това нещо беше неизмеримо отвратително. Ако съдеше по Достоевски, то бе по-страшно от бездна. Ако съдеше от своите наблюдения, то беше нещо слабо, неосъзнато и хилаво. Не, не искаше да бъде като другите хора, да споделя тяхната безпътица, тяхната слабост, техния раздиран от страдания и страсти живот.

Сам никога не размисляше за своята съдба, за своето съществуване между другите хора. Знаеше само, че ще преживее тоя живот без бури. Никакви драми няма да сломят душата му. В неговото тихо съществуване нямаше да има ни кръсъци, ни сълзи, ни безнадеждно пияно залитане по тъмните улици. Не размисляше дори за своя път в науката, за своите открития и успехи. Не се интересувахе ни от своето, ни от човешкото бъдеще. Знаеше, че ще живее спокойно и мирно и някой ден ще умре. Това бе всичко.

3

И все пак животът на Неси се измени внезапно и рязко, без никакви видими причини и основания. Обикновено така става в живота, пък и в природата — земетресенията, ураганите, катастрофалните наводнения обикновено идват след тихи и безоблачни дни. Тая сутрин той се събуди, както винаги, точно в пет часа, отвори като механична кукла ясните си очи, по навик погледна към прозореца. Нищо, обикновено лятно утро, едва-едва дрезгаво навън, прохладно и плътно в собствената му стая. Той стана леко и отиде до отворения прозорец. В сянката на високите сгради улицата изглеждаше съвсем тъмна, колкото и

светло да беше небето над покривите. Светло, зеленикаво, лъскаво като коприна — тия работи не го интересуваха. Но не обичаше много ярките слънчеви дни, горещите следобеди, задушните вечери. А тоя ден обещавахе да бъде точно такъв.

И в тоя миг на спокойствие и пустота той усети смътно някакво далечно движение. Погледна прозорците на насрещните сгради, все още съвсем тъмни в здрачината. В един от тях му се мярна някаква сянка. Нищо особено, човешка сянка навярно. В тая стая наистина живееше някаква ранобудна старица, черна и бърза като мишка, която по цял ден неуморно сновеше из апартамента. След това старицата се приближи до прозореца и изведнъж, както в приказките, се превърна в момиче. Неси се усмихна, тая внезапна метаморфоза беше приятна дори за неговия безмилостен ум. Момичето беше облечено в светла пижамка, самото то беше много светло, косата му приличаше на запалена свещ. И стана нещо неочаквано — момичето повдигна ръце към небето, сякаш се приготви да литне. Не, всъщност нищо особено — то чисто и просто се протягаше с лека прозявка може би, с онова вътрешно удоволствие, с което се протягат и хората, и котките, и лъвовете в пустинята, за да покажат, че в края на краищата всички произхождат от една първична клетка. Но при това движение пижамката ѝ се разтвори и той видя за няколко мига момичешките гърди — добре запълнени, но в същото време необикновено деликатни и нежни, може би поради светлината на утрото. Стори му се, че ще литнат и те, толкова бяха живи и устремени към небето.

Неси усети как в него светна и угасна бързо някаква светлинка, почти мигновена, без никакъв блясък, но синкава и всепроникваща като рентгенов лъч. А момичето все още си стоеше там, на прозореца, все тъй с вдигнати ръце, но светлинната бе угаснала. Последва мигновение на пустота, толкова необяснима, колкото и всичко друго. Всъщност това бе началото.

Неси никога не се взираше в себе си, никога не се опитваше да анализира постъпките си. Просто нямаше смисъл. Всичко, което ставаше в него, бе необходимо и логично, причините и следствията бяха свързани в здраво единство. В неговото поведение нямаше необикновени или необясними неща. Никаква

пукнатина не съществуваше в гранитния блок на неговата логика. Но като се връщаше тази сутрин от своя крос, той отново си припомни тая малка, незначителна случка. Като че ли нищо нямаше в нея. Това, което бе видял там, на прозореца, виждаше така често, че изобщо не му обръщаше внимание, преди да го докосне. То бе просто вещ, макар и с особено предназначение. И все пак вещ, дори без стойност, каквато имат другите вещи по света. Никога не се бе зазяпвал във фотографии на голи жени като всички други момчета. Или като всички мъже. Това не предизвикваше у него нищо.

Както винаги, точно в седем и половина часа Неси седна зад бюрото си. Познатата обстановка като че ли му вдъхна увереност, той бързо забрави непривичните си мисли. Сега умът му бе отново свободен, не му оставаше нищо, освен да почне работа. Той едва ли не изпръхтя като изжаднял кон, който е видял пред себе си ведро с вода. Бръкна в чекмеджето на бюрото си, извади оттам зелена гланцирана папка. И като че ли външният свят съвсем изчезна за него.

Какво работеше Неси? Всичко, което му предложеха. Никоя задача не му се струваше малка или второстепенна. Като старинна сребърна лешникотрошачка той чупеше с лекота всички черупки, безпогрешно отделяше здравите недокоснати ядки. Не се спираше пред най-сложните формули, пред най-трудните изчисления. Понякога ей тъй, на шега, му поднасяха някой сложен математичен проблем, с който учените си бяха блъскали главите с десетилетия. Той го решаваше, без да гъкне, дори без да се изпоти. Само Риман успя да го затрудни за няколко месеца, но премина и през него като през река, без да плува, като стъпваше предпазливо по дъното. Всъщност това като че ли беше най-голямото изпитание в живота му.

Но тая сутрин трябваше да се занимава с материя, която по принцип не особено харесваше — теорията на вероятностите. Това малко охлади порива му за работа, но той упорито продължи. Все пак към единайсет часа вдигна глава от папката и се замисли. Чувствуваше лека умора, някакво непонятно вътрешно съпротивление, което в тоя миг не желаше да осъзнае. Внезапно си припомни момичето на прозореца, но веднага го изпъди от себе си. Навярно така е правел и Лобачевски, докато е

извеждал своите формули. Китовете. Водата, която звънеше. Бялото парче лед. Защо нито за миг не видя себе си, докато лежеше на неговата гладка повърхност? Тая странна и неочаквана мисъл просто го накара да притаи дъх.

И в същия миг още по-неочаквано звънна телефонът. Той го погледна учудено — толкова рядко се обаждаше. Пък като че ли нямаше кой да му се обажда. Сам той не съзнаваше, че хората някак мълчаливо го отбягваха, не от лошо сърце, просто от неудобство. Всъщност какво да правят при тоя странен човек, ни момче, ни мъж, на когото не можеш да разкажеш дори един приличен виц, без да рискуваш да те погледне с недоумение. По тоя телефон му се обаждаше само Кирил и прекият му началник понякога.

Неси вдигна озадачен слушалката. Предпочиташе да бъде Кирил, разбира се, в тоя миг тая мисъл му бе дори приятна.

— Неси, ти ли си?

Дълбок женски глас, малко неспокоен, с едва забележими остатъци от никотин някъде в дълбините на гърлото. Никога досега не му се бе обаждала в института, обикновено се свързваше с нея привечер по своя домашен телефон.

— Аз съм, Фани — отвърна той сдържано.

— Как си, момченце, огладня ли?

Неприятен навик — да го нарича „момченце“, дори „моето момченце“ понякога. Това лигавене, като всяко друго, не влизаше в неговия регистър.

— Защо питаш?

— Просто питам. Искам да те поканя на обед. Никога досега не бяха обядвали заедно.

— Но аз съм на работа — отвърна Неси с недоумение.

— Само ти ли работиш на тоя свят? И аз съм на работа, но сега искам да обядваме заедно.

— Виж какво, Фани...

— Не го усуквай, моля ти се. И отговаряй ясно — съгласен ли си, или не си?

Неси се приготви да отвърне троснато: „Не съм, разбира се!“ Но тук стана нещо невероятно, той отвори уста и каза:

— Добре, щом толкова настояваш.

Все още не вярваше, че го е казал. Оттатък се чу лек смях, плътен, малко подигравателен може би, но, общо взето, доволен.

— Значи, все пак е имало нещо човешко в твоята кутия!

— Каква кутия? — не разбра Неси.

— В черепната, разбира се. Чакай ме в единайсет и половина пред академията. Не се плаши, ще те отмъкна, без никой да забележи.

— От какво да се плаша? — каза Неси недоволено. — Мене не ме държат на юлар, аз съм си господар на моята работа.

— Браво! — възкликна тя зарадвана. — А знаеш ли какво е юлар?

— Знам, разбира се. Един вид кормило, което слагат на говедата, на хората и още на някои други животни.

— Неси, смаяна съм, ти вадиш днеска чувство за хумор! — възкликна зарадвано тя. — Това е поличба, ще прекараме чуден ден.

Неси затвори телефона и се завъртя безцелно из стаята. Чувствуваше се едва ли не смутен — кой бе проговорил вместо него? От каква странна и неподозирана камера бе изскочило това желание? Или днес просто не му се работеше с вероятности, с неопределености, с несигурност.

Точно в тоя час на деня улицата гъмжеше от коли и хора. Неси стоеше на ръба на тротоара, край железния поток, който с кух громол трещеше край него. Не го виждаше, дори не го усещаше. Стоеше там с празна глава и чакаше да се появи жълтото волво. С Фани Беловеждова се познаваше близо два месеца — прекалено дълъг срок за неговите досегашни връзки. И тя наистина очебийно превъзхождаше малките мастодонти, които до тоя ден се тътреха по паркета на собствения му дом. Преди всичко бе много по-възрастна — към трийсет и пет годишна. Не можеше да се каже, че е красива. Имаше дребна главичка, бузите ѝ бяха малко хлътнали, носът леко вирнат и изострен като клюнче на дрозд. Но в замяна на това всички казваха, че има най-хубавата и елегантна фигура в града. Както видяхме, Неси не беше кой знае какъв естет, тоя вид възкостеливички фигури не му харесваха особено много. Фани беше художничка, работеше като главен моделиер в една експортна модна централа, караше волво. Но Неси и суетен не беше. Удивляваше го преди всичко умът на

Фани, най-бързият човешки ум, който бе срещал в живота. Фани беше единствената жена, с която Неси разговаряше с усещане на вътрешно задоволство. Беше му приятно да следи странния бяг на нейните мисли, които с такава удивителна лекота и виртуозност скачаха от тема на тема.

Това не го дразнеше, по-скоро го увличаше. Пък и какво друго можеше да се очаква от един истински художник моделиер, който се интересува главно от линиите и формите.

Фани пристигна след няколко минути, както винаги, забързана и ефектна, в жълта кола, с жълти, до лактите ръкавици. Дори червилото ѝ имаше някакъв съмнителен жълтеникав оттенък. Спря рязко, отвори жълтата врата и каза едва ли не шепнешком: „Влизай!“ Смях имаше в очите ѝ, макар че лицето ѝ бе съвсем сериозно. Големите изкуствени клепачи ѝ придаваха малко облещен вид, като на момиченце, което са поставили на гърне. Неси седна до нея, протегна доколкото можеше дългите си крака. Фани потегли като на старт за надбягване, задмина няколко коли и първа спря на светофара при Военния клуб. Едва сега Неси погледна с интерес малкото ѝ птиче профилче.

— Да не си пийнала нещо?

— Ами как? — понита Фани невъзмутимо. — Иначе точно теб ли щях да поканя?

Тя взе ляв завой още на жълтата светлина и яростно се втурна срещу няколко закъснели на зебрата пешеходци. Но Неси дори не трепна, познаваше много добре нейния стил. Волвото ръмжеше и форсираше, очите ѝ все така грееха от вътрешно възбуждение.

— И къде в тая посока? — запита той след кратък размисъл.

Посоката наистина не предвещаваше нищо хубаво. Току-виж, че го помъкнала към Витоша.

— На Златните мостове.

— Да, мерси — измърмори той сдържано. — Отдавна не бях ял свински пържоли.

Защо го мъкнеше обикновено по разни забутани извънградски ресторанчета? Нарочно ли го криеше от хората? Или просто искаше да го впечатли с шофьорските си умения. И двете неща му бяха съвсем безразлични, не се опитваше да протестира. През цялото време Фани бърбеше оживено — за

приятели, за филми, които бе гледала на закрити прожекции. Неси я слушаше разсеяно, все още малко смутен и недоволен от себе си. Сега тя му бърбореше за някакъв френско-американски филм, отвратителен и безсмислен, както му се стори, пълен с перверзни. В последна сметка Брандо удушил своята партньорка със собствените си ръце — „ей тъй, за нищо“, както завърши тя с някакво спотаено вътрешно удовлетворение. Неси помълча малко, после каза:

— Къде си пила толкова рано?

— Имахме пресконференция — отвърна тя, като подгони по улицата някаква жълта намусена котка. — Моите модели минаха фантастично.

Котката успя да се спаси, но предният капак на колелото звънна в нещо и се откачи.

— Наистина ли съм възбудена? — попита Фани с надежда.

— Поне така изглеждаш — отвърна Неси спокойно. — Едва не отнесе кофата за боклук.

— А тя защо се скри точно зад нея? — каза Фани отмъстително. — Точно зад нея!

Обърна се и го погледна с искрящите си очи. Едва сега Неси забеляза, че единият от клепаците ѝ е леко отлепен. И червилото ѝ не беше съвсем наред. „Може да са я натискали някъде по стаичките за преобличане“ — помисли той равнодушно.

— Неси, ние се лъжем, че правим кино! — подхвана Фани с неочаквано сериозен глас. — И че правим изкуство изобщо. Изкуството трябва да удря като с камшик — през чувствата, през въображението. Иначе не е изкуство.

— Изкуството е празна работа — отвърна Неси.

Фани изви едва-едва тънките си красиви устни. Може би това означаваше едва скрита, полуиронична усмивка. Но нищо не излезе, днес не владееше, както трябва, лицето си. Може би не се бе задоволила с една или с две чашки.

— Неси, ти си ужасно скучен! — изтърси тя внезапно. — Просто скучен до смърт.

— Тогава днес защо потърси именно мен? — попита той пренебрежително.

— Защото точно ти поразяваш моето въображение.

— И с какво точно?

Тя се засмя — малко нервно, някаква тръпка мина по лицето ѝ.

— Ами много просто — ти не си обикновен, не си нормален, не си като другите. Ти си едно нескопосно тринайсетгодишно момче. Това ме възбужда, разбира се.

Неси размисли за миг — да се засегне ли? Не, нямаше смисъл, за какво да се засяга? А така пийнала — тя навярно бе съвсем искрена. Той не допускаше до себе си хора, които лъжат и се преструват.

— Ти си съвсем похабена! — каза той най-сетне.

— Прав си — отвърна тя. — Ще вземеш ли камшика, Неси?

— Не — каза Неси. — Откъде накъде?

— Защото и ти имаш нужда от него! И двамата сме нещастници, не го ли разбираш? И двамата нямаме никакви чувства. Моите се похабиха, твоите изобщо няма да се родят!

И сякаш сама се стресна от думите си, защото до ресторанта повече не проговори. Изглеждаше малко навъсена, може би леко пребледняла под силния фон дьо тен. Така, както държеше кормилото, може би наистина имаше вид, че души някого. Тоя Брандо, тоя подпухнал нещастник, може би на него дължеше днешното си напиване. Ако продължи и горе — мислеше той, току-виж, че се приберат с изпочупени черепа. Но това не го плашеше, той изобщо не знаеше какво е страх.

Скоро пристигнаха, Фани паркира колата в рядката сянка на дърветата. Имаше и други коли, вече огрени от слънцето, с лъскави нагорещени гърбове. Беше много тихо и хладно в тоя обеден час, приличаше по-скоро на лятно утро. Минаха по дървеното мостче, водата се биеше в грамадните гладки камъни и изчезваше невидима между тях. Не се озърнаха, не погледнаха към застиналите в своята жива вечност борове, мълчаливо се вмъкнаха в ресторанта. И вътре бе хладно, но непроветрено, миришеше на угарки и лой, унило бръмчаха едри, мързеливи мухи. И келнерите се вмъкнаха мързеливо към масите, мити-недомити, бръснати-недобръснати, говореха шепнешком, след това си отиваха с такъв вид, сякаш никога нямаше да се върнат. Фани намери една уединена маса, извика келнера, след това управителя, смениха покривката, пепелниците, преместиха вазичката с изкуственото цвете. Последен се яви готвачът, потен

и кисел, изслуша я мрачно, но си отиде с известен респект. Фани въздъхна и се облегна — изглеждаше съвсем изтрезняла, окуражена, решителна. После се обърна към него и каза усмихната:

— Всичко ще бъде, както ти искаш!...

— Но аз нищо не съм искал.

— Трябва да се научиш да искаш! — каза Фани. — Човек се познава по желанията, особено по несъзнателните.

— Трябва да те разочаровам, Фани... Нямам несъзнателни желания.

— Трябва да имаш! — каза твърдо Фани. — Те са истинските. Само дълбоко скритото у нас е истинско. Всичко, което е обърнато към хората, е фалшиво. Или поне излъскано от употреба.

Неси реши в себе си, че е по-добре да не влиза в такъв празен разговор. Скоро келнерът им донесе руска салата и две водки. Неси погледна намръщено своята.

— Знаеш много добре, че не пия! — каза той.

— Знам, Неси! — отвърна Фани мило. — Но днес искам да пиеш.

Но зад тоя мил гласец се чувствуваше студената острота на лезвие. И очите ѝ бяха много хладни и нетърпеливи.

— Не те разбирам, Фани. Защо трябва да пия?

— Защото аз искам. И не обичам да ми отказват. Просто не съм свикнала да ми отказват, Неси, такъв ми е характерът.

— А ако все пак откажа?

— Тогава незабавно ще стана от масата. И ще си отида, завинаги при това!

Неси едва забележимо се усмихна.

— Отде знаеш, че точно това не е моята цел? — попита той.

— Все едно. Значи, е било време да си вървя! — каза Фани хладно.

— Не е все едно. Това ще бъде поражение за теб. А поражението е много повече от един любезен отказ.

— Махай се с твоята логика! — каза Фани злобно. — Или пий, или се махай.

— Никога ли не си имала поражения?

— Имала съм няколко. Сега ще прибавя още едно. И ще се напия сама — до смърт.

Неси се замисли. Блъф ли беше това? Или истина? Както е пийнала, може наистина да го направи. Ще се напие, ще тръгне с колата. И може никога вече да не пристигне в София. Сърцето му остана студено при тая мисъл. Никого досега не бе съжалил през живота си, нито дори своята обесена майка. И все пак, защо трябва да се разрушат така безсмислено тия две хубави играчки — и жената, и нейната нова кола? Това ще бъде глупаво и безобразно, разбира се. Но какво е виновен той? Защо трябва да посегне върху ума си, да го поразии с тая отвратителна течност?

Неси протегна ръка и взе чашата.

— Добре, Фани, наздраве... Нека бъда аз победен. Не съм ни най-малко честолюбив.

Лицето на Фани изведнъж светна и се преобрази, клончето ѝ почервения от удоволствие.

— Наздраве! — каза тя. — Неси, знаеш ли колко си мил?

Неси отпи от чашата. Стори му се за миг, че е глътнал парче стъкло, така одра гърлото му. И докато анализираше разтревожен какво всъщност става в стомаха, по цялото му тяло се разля хубава приятна топлинка, почувствува някакво смътно радостно възбуждение. Не, началото наистина не е чак толкова лошо, лошото идва след това. Той отпи още една, малко по-голяма глътка, после каза:

— И все пак не разбирам смисъла. Защо трябваше да го направя?

— За компания, Неси. Никой не обича да пие сам.

— Не е това причината!

— Слушай, никога ли не си имал желание да бъдеш нещо различно? Нещо особено, странно, небивало. Да станеш нещо, което никога преди това не си бил?

— На научен език това се нарича неадекватност, Фани. А на прост език — лудост.

— Защо лудост? Не ти ли се е искало да бъдеш Галилей? Нютон? Айнщайн?

— Не мога да искам нещо, което е невъзможно.

— Да, знам. Но ако се напиеш — може би ще го поискаш.

Знаеше много добре, че няма да го поиска. И все пак запита:

— Добре, да речем, че е тъй. Какво общо има тук алкохолът?

— Много просто, той изважда на повърхността човешкото подсъзнание. И по този начин удовлетворяваш своите най-съкровени и най-тайни желания. Илюзорно макар, все едно. Но човек се освобождава.

— Вярвам ти, Фани! — усмихна се Неси. — Но там е работата, че аз нямам никакво подсъзнание.

Фани поклати енергично глава.

— Лъжеш се. Всеки човек има подсъзнание, Неси. Както има жлези или бъбреци. Както има памет. Може ли човек да съществува без памет? Според мен подсъзнанието е изпъдената или обидена памет. Неудовлетворената памет. Греховната или забранена памет, ако искаш, всичко, което човек е подтискал в себе си. И ти имаш подсъзнание, разбира се, само че не можеш да се докоснеш до него.

— Мислиш, че алкохолът ще го освободи?

— Да, сигурна съм! — каза твърдо Фани.

— Тогава наздраве, Фани!... Опитът си е опит. Във всеки опит има някакъв смисъл.

И напълно успокоен, той отпи още една глътка. Донесоха им лютичка свинска каварма, сам управителят им сервира бутилка експортно вино. Имаше много хубав цвят, топъл, тъмен, вътрешен, сякаш грееше в някаква тъмночервена зеница. Сега Неси го гълташе с по-голяма лекота, с усещане за вкус, който сякаш през целия досегашен живот му бе липсвал. Чувствуваше се великолепно. Мислите му наистина се късаха от време на време, но затова пък летяха с по-голяма лекота, с някакво вдъхновение може би, макар че никога не бе вярвал в думи от този род. Но когато дойде време да си ходят, изведнъж се оказа, че не може да стане от стола си. Краката му се бяха сковали, наистина можеше да ги движи, но не и да ги сгъне на коленете. Като се хилеха помежду си, двама келнери го изправиха как да е, хванаха го под мишниците и го изведоха през задния вход. Фани, която не се бе напила дори с един градус повече, го настани под един стар, непридирчив бор, зави го с одеяло, което донесе от колата. Вършеше всичко това сериозно и загрижено, изисканата светска дама изведнъж се бе превърнала в обикновена женица на

счетоводител или стругар, заета с нескопосания си мъж. Неси спа около два часа тежък и непробуден сън, почти вдървен, с отворена уста, по която спокойно кацаха мухите. Фани го брани известно време от тях, после и тя подремна малко край него. Неси се събуди към пет часа, погледна мрачно около себе си, после каза с усилие:

— Това ми е за последен път.

— Сърдиш ли ми се? — запита Фани.

— Не — отвърна Неси. — Да вървим в къщи...

Качиха се мълчаливо в колата, Фани уверено потегли към града. Неси никога не канеше гости преди осем часа, това бе закон за него. Но днес като че ли целият му живот се бе объркал, тогава защо да не направи едно последно нарушение. У тях нямаше никого, баща му още не се бе завърнал от работа. Всъщност това му бе безразлично, той отдавна бе свикнал да не го забелязва. Сега на всичко отгоре печелеше сам, имаше свои пари, макар че не го интересуваха особено.

Неговата стая бе прохладна й сенчеста в тоя час на деня. Неси почувствува как се разпалва по странен и непознат за него начин. Чувствуваше се като в лека треска, когато обгърна лекичкото й силно тяло. Тя сякаш усети неговото необикновено настроение, защото доближи устните си до ухото му.

— Моля ти се, Неси, направи го като Брандо! — зашепна тя умолително.

— Глупости! — отвърна Неси шокиран.

— Много те моля, Неси. Направи го заради мен. Никога досега не съм те молила.

— Добре! — склони изведнъж Неси.

Защо пък да не го направи? Щом и другите го правят, може би има някакъв смисъл. И докато се опитваше да го направи като Брандо, стана нещо невероятно. Вратата внезапно се отвори, на прага застана баща му. С пръб към него, Неси не го видя, само усети, че вратата се е отворила. Но Фани чу много добре и като не знаеше какво да направи, просто завря лицето си между възглавниците. Бащата ги гледа още един миг облещен, сякаш не можеше да повярва на очите си, после потресен излезе. Неси смяташе, че всичко може да се случи на тоя свят, само не това.

Нещо страшно раздра душата му, което никога не бе изпитвал, нещо остро и неприятно, което не знаеше, че хората наричат срам. После някак автоматично стана и започна да се облича.

— Как можеш да не заключиш! — каза Фани нервно. — Собствената си врата!

— Просто нямам ключ! — отвърна мрачно Неси.

— Как тъй нямаш ключ? — Тя сякаш не можеше да повярва на ушите си.

— За какво ми е?... Той от десет години не е стъпвал в стаята ми.

Неси отиде в хола. Баща му седеше в своето старо кресло, с отдавна похабена и избеляла тапицировка, която не бе подновявал след смъртта на жена си, и четеше вестник. Всъщност нищо не четеше, как можеше да чете, като вестникът потреперваше в ръцете му. Неси се изправи пред него и — странно! — изведнъж му се стори, че е малък, много по-малък, отколкото през първите дни на живота си. Но срамът отдавна бе преминал, останало бе само глупавото му чувство, че е скъсил по някакъв невероятен начин ръста си.

— Търсеше ме за нещо? — каза Неси.

Баща му свали вестника от лицето си. Сега вече съвсем явно потреперваше и косматата му адамова ябълка.

— Съжалявам! — отвърна той сухо. — Но не очаквах да налетя на това свинство.

— Защо свинство? — трепна Неси едва забележимо.

— Ти си прав! — каза Алекси с едва сдържана ярост. — Даже свинете не го правят, то е патент на хората.

Неси изведнъж усети как смущението му премина.

— Слушай, аз не се чувствавам длъжен да ти давам обяснения. Само ще ти кажа, че пороците не ми са свойствени. Както и добродетелите, разбира се. Аз просто съм един разумен човек.

— Във всеки случай не ти личеше — едва не кресна баща му. — Това дори порок не е. Това е гадост!

Неои мигновено реши, че е излишно да разговаря повече. За последен път се бе уверил, че баща му е чисто и просто един безкрайно посредствен човек. Какво значение имат делата на

хората? Те отминават и изчезват завинаги, в повечето случаи безсмислени и безцелни. Единственият им смисъл е да дават храна на разума.

— И за какво ме търсеше? — запита отново Неси.

— Не аз — Кирил! — отвърна мрачно баща му. — По служба, както разбрах.

По служба — тая дума му беше съвсем несвойствена. Досега никой не бе го търсил по служба. Кирил работеше като него в академията, срещаха се понякога, но нямаха помежду си никаква служебна връзка. За щастие бе оставил телефона си, Неси побърза да му се обади. В слушалката някак прекалено високо бръмна гласът на неговия единствен приятел, ако изобщо тая дума можеше да има някакъв смисъл за човек като Неси.

— Слушай, определени сме лично от председателя да придружаваме Кавендиш. Днес трябва да вечеряме заедно с него, в понеделник заминаваме за Варна.

— Чакай, не бързай. Кой Кавендиш? Бертран Кавендиш?

— Ами кой друг? Ти не четеш ли вестници? Не, не Четеше вестници, те не го интересуваха.

— И за какво ме месят мен в тая работа?... Доколкото знам, той е някакъв философ.

— Как така някакъв? Световно известен учен.

— И тъй да е. Аз съм математик.

— Няма значение, ние двамата дърдорим най-добре английски! — Гласът му прозвуча весело. — Пък и кой ще му мъкне куфарите, зер някой от академиците?

Тъй или иначе, за Неси нямаше друг изход, освен да се съгласи. Ксгато най-сетне се върна в стаята си, намери там не Фани, а някаква побесняла дива котка. Само че тая умееше да крещи с изтънял ст злоба и ярост глас:

— Как можеш да бъдеш толкова невъзпитан!... Простак с простак!... Да ме оставиш сама тук. В толкова неудобно положение.

— Нали трябваше да се разбере с баща ми? — каза сухо Неси.

— Какво ме интересува твоят баща? — кресна тя невъздържано. — Какво общо имам с тая мрачна горила? Преди

всичко аз съм жена. Ти ми дължиш поне едно елементарно уважение.

— Може би Брандо ти дължи нещо повече! — каза Неси презрително. — Иди при него.

— Простак! — избухна Фани и като ураган излетя из стаята. Неси отиде замислен до прозореца. Чувствуваше се празен. Можеше ли да си представа при какви невероятни обстоятелства щеше да я види следващия път?

4

Кирил седеше сам в едно от луксозните червени кресла в хола и зяпаше към електрическия часовник. Това го забавляваше, макар че беше най-обикновен стандартен часовник, монтиран направо върху стената. След всяка минута се чуваше едно едва доловимо „щрак“ и голямата стрелка се преместваше с едно деление. Оставаше само едно-единствено щракане до осем часа. И Кирил знаеше, че заедно с него през автоматичната врата в хола изискан и мълчалив ще влезе Неси. Точно това го забавляваше.

Колкото и да бяха различни като хора, двамата с Неси си приличаха по фигури, дори по начина на обличане. И двамата бяха атлетично сухи и високи, скромно подстригани, в елегантни, но малко демодирани костюми. И двамата бяха съдържани и изискани. Но Кирил бе много по-енергичен, сухото му лице бе по-одухотворено и по-живо. Неговият насмешлив поглед смущаваше всички, които разговаряха с него, освен Неси, разбира се. Може би затова бяха приятели, отношенията им бяха естествени, равноправни, в най-добрия смисъл на думата — непринудено искрени. Тяхната позиция на млади, блестящи учени ги беше сближила повече, отколкото общите им интереси.

Най-сетне часовникът щракна, но Неси не се появи. Леката усмивка на устните на младежа бавно угасна. Неси никога не лъжеше. Неси никога не закъсняваше. Думата на Неси беше закон — тия неща най-много интересуваха младия учен, защото най-рядко се срещаха в обществото. Едва когато часовникът щракна втори път, Неси малко забързал влезе в хола. Забързан и

като че ли смутен. Тия неща впечатлиха Кирил повече, отколкото ако се бе появил по гащета. Неси седна в креслото до него, само в един миг събра себе си, после каза спокойно:

— Е, разкажи!

Кирил протегна краката си, сега вече се чувствуваше съвсем нормално. В края на краищата една минутка закъснение не е причина, за да промени мнението си за Неси.

— Не е нужно да знаеш много — започна той. — Кавендиш няма да ни подлага на изпит за своите трудове. По възгледи той е неопозитивист, бихевиорист, емпирик. Тодор Павлов казва, че е чисто и просто идеалист, и то закъснял махист на всичко отгоре. Но ти не вярвай на тия работи. Според мен той не е никакъв, макар че понякога има гениални хрумвания. По-сериозен е като социолог, макар че страда от известен обективизъм. Опитва се да отърве социологията от опеката на идеологията, да я превърне в момче за всичко. Според него безпристрастните изследвания и оценки на социологията могат да служат на всяка идеология, на всеки политически строй като всички други науки, като математиката например.

— Според мен това е елементарно вярно — обади се невъзмутимо Неси.

— Не е, разбира се! — също така невъзмутимо продължи Кирил. — Понякога той бърка статистиката със социологията, макар да не е чужд на проблемите на развитието.

— Тогава според теб какво му е световното? — попита Неси.

— Славата най-малко... Известността... Той е буржоазен учен, който смята, че буржоазната цивилизация неудържимо и завинаги слиза от световната сцена. Препоръчвам ти да прочетеш „Ентропия на световите“, имам я, мога да ти я дам.

— Предпочитам да ми я разкажеш е няколко думи.

— Мъчно е с няколко думи. То е нещо като футурологично изследване за развитието на човешките цивилизации, за тяхното зараждане и умиране.

— Шпенглер?

— Не съвсем. Макар че като Шпенглер приема, че всяка цивилизация живее сама за себе си и умира сама за себе си, без никаква връзка е тия, които я предшествуват или следват. И даже

— напротив — смята, че всяка нова цивилизация е толкова по-силна, колкото по-ярко противостои на предшествуващата. В тоя смисъл той приема революцията, и то не като хирург, а като безусловен гробар.

— И това е вярно — измърмори Неси.

— Разбира се, че не е — усмихна се едва забележимо Кирил. — Кавендиш се различава съществено от болшинството западни футуролози. Той смята, че основните беди, които висят над човечеството, не са тия, с които всеки ден ни надуват главите — разрушаването на екологическата среда, изчерпване на ресурсите, свръхнаселението. Основна беда за него са спиране процесите на развитието, изчерпване на човешките цели, превръщането на човека от творец в консуматор. И оттам, според него, пълното изчерпване и опустошаване на човешката душевност и главно на човешките чувства.

Неси помълча един миг.

— Според Кавендиш, какво става е човешкия ум? — попита той неохотно. — Развива ли се, или деградира?

— Едновременно се развива и деградира.

— Това е логичен абсурд! — каза Неси неприязнено.

— Но не и диалектичен. — Кирил се засмя, смехът му бе ясен, но малко злорад. — Умът се развива, естествено, мозъкът увеличава своето абсолютно тегло, увеличава се броят на мозъчните клетки. Но според Кавендиш това е нож е две остриета. Като се разраства, той започва постепенно да подтиска своите естествени стимули. Чувствата, да речем. Въображението. Морала. Естетическите мери, които за него са по-естествени за човека, отколкото инстинктите. Съвсем изчезват интуицията и прозрението като най-висши форми на знание.

— Няма такова знание! — каза кратко Неси.

— За Кавендиш има! Според него умът е безсмислен и безпомощен сам. Лишен от своите стимули, сам, той започва бързо да запада, да се лишава от естествените си жизнени сокове. Постепенно целият човешки живот започва бавно да изстива, да забавя своето движение, настъпва пълна ентропия.

— Ужасно наивно — каза Неси презрително. — На какво основание слага чувствата и въображението извън ума?

— Той не говори за мозъка — отвърна Кирил. — Всъщност никой дурак на тоя свят не знае какво пред поставя мозъкът. И енергия от какъв тип осъществява неговите най-важни функции. Под ум той разбира спо собността на човека за активно мислене.

Бяха минали десетина минути, а от философа нямаше ни помен. Почакаха още малко, после то потърсиха по телефона в стаята му. И там никой не отговаряше. Нямаше го и ключа му в рецепцията. Кирил сериозно се разтревожи, разшета се енергично по холовете, надникна в бара. Най-сетне го намериха в преддверието на ресторанта, кацнал като водна птица на тънките си сухи крака. Целият бе дребен и сух, но със закръглено меко коремче, спуснато под копринената жилетка. Просто стоеше там е ръце в джобовете на раирания си панталон и зяпаше безсмислено към ресторанта. Около него се въртяха забързани келнери със своите табли, заобикаляха го учтиво, но той просто не ги забелязваше. Както не разпозна в първия миг и младежите, които озадачено се изправиха пред него. Най-сетне погледът му се съсредоточи на Кирил, той приветливо се усмихна. Нямаше вид нито на сърдит, нито на виновен.

— Господин Кавендиш, нали трябваше да се срещнем в хола? — запита младежът.

— Тъй ли? — отвърна той разсеяно. — Не е ли все едно?

— Как тъй все едно, господин Кавендиш, ние ви чакаме от половин час.

— Все едно, все едно — бърбореше философът. — Аз тука нещичко размишлявах.

Двамата младежи се усмихнаха едва забележимо.

— А за какво, господин Кавендиш?...

— За портрета на нацията. На вашата нация, искам да кажа. Понякога лицето на човека подсказва повече от неговото примерно и добре обмислено поведение.

— Извинете, но тук всеки втори човек е чужденец — каза безмилостно Кирил.

Но Кавендиш ни най-малко не се смути.

— Все едно, все едно... Това е навярно младият господин Алексиев?

— Да, позволете да ви го представя.

Но Кавендиш дори забрави да протегне ръка — зяпаше го с такова откровено любопитство, сякаш за пръв път в живота си виждаше българин. Навярно беше малко кривоглед, едва забележимо, макар че погледът му бе съсредоточен и проницателен. Едва като седнаха край масата, той каза дружелюбно:

— Хубав, представителен млад джентълмен. Ще ви отива много добре бяла жилетка, млади човече, не мислите ли?

— Тая мисъл ме измъчва от дълго време, сър! — отвърна съвсем сериозно Неси. — Но все не намирам кураж...

Нещо трепна едва доловимо в погледа на философа, той измъкна от джоба си подвързано с изкуствен шагрен тефтерче, вече доста износено, и драсна набързо там нещо.

Келнерът веднага приближи до масата с английски флаг, който Кавендиш малко припряно бе изблъскал настрана. Поръчаха си ордъвър и водка и не чакаха дълго. Кавендиш веднага се впи в своята чаша.

— Е, за ваше здраве, млади господа! — кава той. — Един мой учен приятел най-сериозно твърдеше, че у вас няма алиенация, понеже имате хубава водка.

— Тя е вносна, господин Кавендиш.

— Е, все едно, все едно... А вие, господин Алексиев?

— Извинете, не пия.

— А по каква причина?

Неси се поколеба за мит, после каза неохотно:

— Не зная, сър, струва ми се, че това деформира разума.

— А не смятате ли, че понякога деформираният разум ражда по-интересни идеи. И по-странни образи?

— Защо трябва да бъдат странни? Те трябва да бъдат просто истински.

— Всички големи истини са странни, млади човече. И необясними. Да не кажа дори свръхестествени, каквито, разбира се, не са. Какво е например земното притегляне? Или времето? Не могат да се вместят в човешкия ум. А какво е въображението? Има ли нещо по-невероятно и по-загадъчно от човешкото въображение?

— А какво е въображение? — запита Неси. — Нима не са комбинациите на ума?

— Ето това е една от най-сериозните загадки па природата — каза Кавендиш и потри с удоволствие су хите си ръце. — Не ви ли прави впечатление, че най-живо и най-интензивно въображение имат младите хора. Колкото човек става по-възрастен, толкова по-рядко употребява своето въображение, толкова повече губи мечтите си. В крайна сметка излиза, че разумът подтиска въображението, вместо да го стимулира.

Неси мълчеше, лицето му изглеждаше малко мрачно и подтиснато.

— И как си обяснявате това, сър? — запита Кирил.

— Не мога да си го обясня! — каза с удоволствие философът. — Не искам да си го обясня. И неврофизиолозите не могат да кажат нещо свястно. Но фактът си остава факт. Ако приемем, че мозъкът е единственото средище и носител на психична дейност, какво излиза? Излиза, че когато е по-млад и по-беден на мозъчни клетки и неврони, извършва своята най-сложна и най-фина дейност.

— Това е логичен абсурд — каза Неси.

Кавендиш го погледна живо.

— А къде вие намирате логическата грешка?

— В твърдението, че човешкото въображение е най-финият продукт на психическата дейност. Това е мисленето без съмнение. И то абстрактното мислене.

— Да. С удоволствие го приемам. Лично аз съм философ, т.е. моята професия е абстрактното мислене, положено на безупречната логика. Но какво подсказва действителността? Или, по-точно, човешката практика? Философите остаряват и се забравят. Най-гениалните учени биват опровергавани всеки ден. Само хората на изкуството остават вечно млади и силни. Дори нещо повече — Омир или Шекспир сега са по-силни от времето, когато са създавали своите най-хубави творби. А какво е изкуство? Преди всичко въображение, да, въображение. И това въображение е толкова по-богато, колкото по-млади и по-силни са чувствата и поривите, които са го породили.

Неси мълчеше поразен. Тая логика сега му се виждаше толкова безукорна, че не виждаше никакъв път за нейното опровергаване.

— В крайна сметка, какво искате да кажете? — попита той съдържано.

— Нищо хубаво. Нищо окуражително. По всичко изглежда, че природата се грижи преди всичко за това, което е младо, което расте и укрепва. Тя е безразлична към укрепвалото и силното. И пълна с ненавист към всичко, което е преминало зенита на своето развитие. Тя просто му заповядва да остарее и умре. Един ственият начин да бъдем изпълнени с истинско човешко съдържание е да бъдем млади. И това важи не само за отделния човек, но и за човечеството изобщо. Там, където сте вие, като индивиди и личности можете да гледате на мен с пълно снизхождение.

— Точно това правим, сър! — каза Неси.

Кавендиш го погледна бързо. Не, не се шегуваше.

Той се усмихна добродушно.

— Там е работата, че за човека младостта не е чисто биологично понятие. Искам да кажа, че не е право пропорционално на състоянието на човешките органи, дори на тяхната съвкупност. Аз не съм виталист, разбира се, но струва ми се, че доста лекомислено изхвърлихме тая дума от човешкия речник. Не случайно престарелият Соломон е спал между съвсем млади момичета.

— Днес дори ние избягваме да го правим! — засмя се Кирил. — Те пушат много и затова ужасно хъркат.

Келнерът сложи край на разговора. Ценителят на духовните ценности с изострено любопитство забодя своя хрущялест нос в папката за менюто.

— Моят учен приятел ми препоръча вашето овнешко жиго. Каза, че било знаменито.

— Страхувам се да не ви разочароваме, господин Кавендиш — каза предпазливо Кирил.

Но не го разочароваха освен с размера може би. Философът си омете чинията до последното зрънце на гарнитурата. И поля всичко доста изобилно с хубаво вино. Може би точно това вино стана причината да ги задържи, докато затворят заведението. Сам той изпи две бутилки — без да бърза, без да се насилва, на меки, премляскващи глътки, които направиха на младите хора едва ли не отблъскващо впечатление. Но Неси забеляза учуден, че

колкото повече философът пиеше, толкова мисълта му ставаше по-жива и енергична, по-остроумна, по-жлъчна. И в същото време по-логична и по-ясна. Нима умът на този стар човек бе посилен от неговия, за да не се къса безпомощно, да не се заплита, да не губи своите сложни нишки? А външно не повишаваше тона си, не се възбуждаше, дори ставаше по-съсредоточен и внимателен. Само пурата, която едва не изгори редките му пожълтели мустаци, подсказваше, че всичко това е вътрешно. Сега вече Кавендиш не говореше, просто разпитваше. На пръв поглед разпитът му бе някак разпилян и разцентриран, но Кирил, който бе подготвен за тая среща, усети тяхното подводно течение — какви са най-съществените интереси на съвременния български човек? Кирил много добре знаеше какви са те, но предпочиташе да не каже всичко. Наистина прогресивен човек, приятел на България, но кой го знае какво може да изтърси в някоя статия. В края на техния разговор Кавендиш внезапно каза:

— Вижте какво, господин Захариев, лъжата потвърждава истината повече, отколкото тя себе си. Ако искате да се спасите от мен, по-добре не ми отговаряйте.

— Тъй и ще направя! — засмя се Кирил.

Тогава Кавендиш се обърна към Неси. Сега погледът му беше още по-кривоглед и като че ли по-втренчен. Отново последва цяло наводнение от въпроси. Кой науки харесва? Какви книги четете? Ходи ли на кино? А на театър? Колко пъти годишно? Има ли някакво отношение към телевизията? Никакво? А към балета? Към овнешкото жиго? Към футболните мачове? Към джаза? По колко време спи нощем, какви сънища сънува?

— Никакви! — отвърна Неси, който нито умееше да лъже, нито смяташе тона за необходимо.

— Съвсем никакви?

— Съвсем.

— Това не е точно така! — каза Кавендиш. — Вие сънувате, разбира се, но не помните.

— Не. Наистина не сънувам.

Кавендиш го погледна втренчено.

— Това не е хубаво — каза той. — Вие затормозявате по най-недопустим начин вашето подсъзнание.

— Господин Кавендиш, да ви кажа искрено, не вярвам, че това понятие е научно.

— Не е, разбира се. И все пак това не значи, че изобщо не съществува. Наречете го задсъзнание, ако така ви харесва повече. Но, така или иначе, съзнанието трябва да има някакъв килер или склад, или задна стаичка, където да помества ненужните и похабени вещи.

Неси едва забележимо се усмихна.

— С риск да бъда нескромен, но смятам, че моето съзнание не произвежда ненужни вещи.

Кавендиш дълбоко се замисли.

— Теоретически това е допустимо — каза той. — Макар че и най-прецизната машина понякога произвежда брак. Все пак припомнете си, наистина ли никога нищо не сте сънували?

— Само веднъж! — отвърна неохотно младежът. — Макар да не съм сигурен, че е било сън.

Кавендиш настоя и Неси се принуди да му разкаже за китовете. Философът слушаше с голям интерес, после извади шагреновото тефтерче и записа там нещо. В този мит им се стори едва ли не развълнуван.

— Да, хубав сън — каза той най-сетне. — Много хубав, много надежден сън.

— Умеете ли да тълкувате сънища? — попита Кирил шеговито.

— Не съм се опитвал... Но това ми се вижда пределно ясно.

Това бе всичко, те не успяха да изчоплят от философа нито дума повече.

— Вие сте интелигентни момчета! — каза той троснато. — Трябва сами да го разберете. Особено вие, господин Захариев. Винаги е много по-лесно да опознаеш другите, отколкото себе си.

Кавендиш се опита да си поръча трета бутилка, но за щастие не им сервираха. Пък и философът не настоя повече. На слизане по стълбите много добре бе видял входа на нощния бар. Сбогуваха се сърдечно, после двамата младежи с облекчение излязоха от заведението. Нощта бе много мека и тиха. На жълтата светлина на лампионите едва забележимо проблясваха пращните гърбове на колите, вече без собствени цветове, изравнени от нощта и умората. Тук всички бяха еднакви, непознатият град ги

бе приел с безразличие, сега те си отмъщаваха, като издишваха своя тежък метален дъх. Двата вървяха край тях, без да ги усещат, всеки с мислите си.

— Как ти се видя? — запита най-сетне Кирил.

— Нищо. Малко е досаден. И невъзпитан на всичко отгоре.

— Невъзпитан? — погледна го Кирил. — Защо невъзпитан?

— Ами не видя ли как безцеремонно си записваше в тефтерчето?

Кирил гузно замълча.

— Изобщо не ти ли е ясно, че е дошъл тук заради мене?

— Няма значение — каза Кирил. — Ние ще научим за него повече, отколкото той за нас.

— Няма какво да крия от него! — отвърна малко сухо Неси. — Ни от него, ни от себе си.

Разделиха се на автобусната спирка пред Ректората. Неси мълчаливо потегли към дома си. Усещаше се някак стъписан пред този ден, изпълнен е толкова необикновени събития. И — странно — умът му сякаш отказваше да ги възприеме. Само се докосваше до тях и веднага ги отблъскваше от себе си — с отвращение може би, чувство толкова непознато, колкото и срамът, който бе раздрал душата му тоя следобед. Светът, който винаги му бе изглеждал така простичък и подреден, така покорен и подвластен, изведнъж му се стори объркан и хаотичен. За пръв път в живота си той усети, че зад всичко това, което вижда и което така лесно достига с ума си, има нещо дълбоко и тъмно, като най-тъмните водни бездни.

5

Плуваше из тях с учудваща лекота, без никакви усилия, водата се плъзгаше неуловимо по гладката му кожа, хладна, ласкава, едва зрима. Нямаше нищо около него освен здрач, който тъмнееше и се сгъстяваше в далечината. И все пак слабите му очи се напрягаха, той бдеше. Не знаеше от какво се страхува, но страхът го изпълваше целия — от празния му стомах до върха на тънките жълти пръстчета. Сам той беше просто един плаващ страх, гладен при това, да, гладен, незадоволен и безпомощен.

И точно в тоя момент съзря рибата. Беше огромна риба, неизмерима в очите му, плаваше бавно в тихата, силна вода, опулена и спокойна. Навярно не беше много гладна, отвори лениво уста, той зърна за миг белезникавата ѝ паст, бледата руменина на хрилете. Навярно бе глътнала нещо невидимо, просто го почувствува с цялото си изтръпнало същество. Той се стрелна бързо към дъното, притисна се в студената лигава тиня. Сега беше сигурен, че е незрим като водата, която все тъй ласкаво струеше край него. Съвършено неподвижен, той видя как над него премина белият твърд корем на рибата. После изчезна от погледа му, усети само слабите тласъци на водата, която рибата правеше с бавните движения на опашката си.

Но той все още лежеше в меката тиня, не помръдваше. Имаше много повече усет, отколкото зрение. Сега знаеше, че от тъмните дълбини прииждат змиите. Скоро ги зърна, движеха се вкупом с мудни, лъкатушни движения, гигантски змии, много по-дълги от рибата. Сега виждаше съвсем ясно жълтите им жестоки очи, но знаеше, че те не го виждат, толкова добре се бе слял с дъното. Змиите не го плашеха така, както рибите, те бяха по-бавни от него, понякога в пристъп на отчаяна смелост той плуваше редом с тях, без да ги изпуска от очите си. И те го виждаха, но никога не го нападаха, знаеха, че е по-бърз от тях, можеше да сменя внезапно и остро посоките си. Змиите се изнизиха бавно над него, после се изгубиха в далечината.

Едва сега той заплува отново, ниско над дъното, по-далеч от полупрозрачната бледина, която просветваше над него. Навярно бе започнал да се храни, без да разбира това, но усещаше дълбоко в себе си приятно насищане и доволство. И точно в тоя миг го нападна втората риба. Не приличаше на първата, муцуната ѝ бе много остра, устата ѝ пълна със зъби. Едва не го погълна, но той се отмести, рибата профуча край него, като го засегна болезнено с острата си странична перка. Сега знаеше, че ще се опита да повтори нападението — още по-бързо, с повече лакомия и стръв. Беше алчна и пъргава риба, с много силни очи, можеше да го различи дори когато лежи на дъното. Той вече я усещаше зад гърба си, плуваше с отчаяна бързина, все по-нагоре към светлината, към живата спасителна граница с другия свят. Не разбра в кой миг я достигна, нещо ослепително блесна в очите

му, усети под себе си горещата груба твърдина па почвата. И в тоя миг се събуди.

Сега той разбираше много добре, че е сънувал. Лежеше по гръб и гледаше хладната руменина на небето, почти осезаема, прозрачна и близка, сякаш се готвеше да нахлуе като вода в тясната им хотелска стая. Страхът, който бе преживял, все още струеше в кръвта му, той ясно усещаше пулса си, който биеше в слепите му очи. Никога не бе имал такъв бърз пулс, толкова жив и неспокоен. Струваше му се, че сърцето му вече няма да се върне към свои невъзмутим ритъм. Обърна се и погледна към другото легло. Кирил спеше с гръб към него, гол до кръста, дишаше спокойно и равно. Навярно и сънищата му бяха спокойни, не го гонеха в дълбините призрачни риби.

Много по-късно те закусваха заедно на терасата в ресторанта. Бяха съвсем сами в сутрешната сянка на дърветата, мраморната мозайка под тях все още излъчваше нощната си хладина. Бяха си поръчали лимонов сок, чай, шунка с яйца. Докато чакаха, поглеждаха към морето, което едва потрепваше зад жълтия ръб на плажа. Денят обещавахе да бъде горещ, бездиханен, без никакво облаче по твърдия емайл на небето. И тъй както си мълчеше, Неси изведнъж каза:

— Аз вече знам какво е страх.

— Какво е? — погледна го бързо младежът.

— Не бих могъл да ти го обясня! — каза недоволно Неси. — Но нещо отвратително и позорно.

— Да, прав си! — каза Кирил. — Страхът е основното, което имаме. Осемдесет и пет процента от човешкото тяло е вода. Деветдесет процента от човешката душа е страх. Тотален страх от всичко, което ни се изпречва — от асансьора до началника.

Неси мълчеше подтиснат.

— И според теб, това какво е? Инстинкт или чувство?

— Не знам какво да ти кажа. Във всеки случай разумът обикновено го поощрява. А да не говорим за въображението. Храбрия човек ние обикновено наричаме безразсъден.

— Искаш да кажеш, че човекът е по-страхлив от животното?

— Разбира се! — отвърна Кирил учудено. — Кравата на пътя изобщо не поглежда към твоя разпенявен автомобил.

— Тогава аз защо нямам страх?

— Нали каза, че имаш?

— То беше насън.

И Неси се принуди да разкаже съня си. Не очакваше, че ще направи такова силно впечатление на Кирил. Той го слушаше, без да помръдне, едва ли не с притаен дъх. Когато най-сетне свърши, на масата им настана дълго мълчание.

— Как ти се струва? — запита най-сетне Неси.

— Може да ти се види странно, но навярно това е откъс от твоята историческа памет. Запазила се е някъде из мозъчните клетки като филмова лента в здрава, устойчива касетка. Нещо е преместило пластове, тя се е вмъкнала в механизмите на съня. Не бих казал дори, че е сън. Фройд според мен е прав, сънищата не са случайни. И все пак се асоциират доста свободно, дори, бихме казали, произволно. А твоят сън е съвършено точен, без никаква деформация.

— Как без никаква деформация? Рибите бяха огромни. Пък и змиите. Такива огромни риби не са известни дори в палеонтологията.

Кирил се усмихна, малко снизходително при това.

— Те не са били огромни! — каза той. — Ти си бил малък.

Тая мисъл беше толкова проста и толкова поразителна, че Неси просто го зяпна.

— Ти никога ли не си сънувал? — попита той. — Нещо подобно? Праисторическо, искам да кажа.

— Не знам. Може би. Сънувал съм например, че летя. А това е още по-странно. В своята безкрайна еволюция човек надали е бил птица.

— Ами тогава?

— Не знам. Но може би някое малко земноводно животно в ноктите на някоя птица... И ако птицата след това го е изтървала.

— Да, разбирам! — кимна Неси.

— Слушай, съгласен ли си да го сънуваш още веднъж? — попита внезапно младежът. — Тоя страшен сън, искам да кажа. Или някой друг — още по-страшен.

— Да, разбира се! — отвърна спонтанно Неси.

Те не можаха да довършат своя разговор, на терасата се появи Кавендиш. Макар че бе заметнат в розова мъхната хавлия, това, не го бе разхубавило особено. Плешките му бяха много

слаби, гърдите оформени и отпуснати като на стара жена, само коремчето му все така висеше над банските гащета, по-бяло дори от порцелановите чаши за чай. Разбира се, бележитият философ ни най-малко не съзнаваше своя комичен вид, мина доста наперено по верандата, упътен към стълбите.

— Отивам да се къпя! — каза той. — Казват, че утринното къпане било най-полезно...

И наистина след малко го намериха в морето. Стоеше до колене в бистрата зелена вода и гледаше с пусти очи в далечината. Гащетата му бяха, разбира се, съвсем сухи, само мекото му коремче изглеждаше неспокойно и наежено.

— Много е студена водата! — каза той. — Винаги ли е така?

И като се обърна, понесе плоския си гръб към най-близкия чадър. Там го намериха след половин час без настроение, дори леко нацупен. Като седнаха до него, още мокри от свежата морска вода, той едва ли не настръхна от хладината, която излъчваха. Полежаха тъй всред навалищата от голи тела, без да приказват. Две жени лежаха много близо до тях, задниците им стърчеха като възглавници. Философът отмести погледа ой от тях и каза мрачно:

— Не знам защо, но голото тяло винаги ми е вдъхвало мизантропия.

— Дори женското?

— Особено женското. Простете ми, млади господа, но това не е никакъв плаж, това е масова сексуална гробница.

Първите дни минаха спокойно и тихо. Навярно за да спести своите сексуални разочарования, Кавендиш изобщо престана да ходи на морето. От време на време го намираха на минералния плаж свит на кравай, като старо и уморено дворно куче.

Изглеждаше отвратен докрай от женското племе, тъжен и отдалечен. Около него се търкаляха немски фризьорки е тежки, уплетени в синкави вени крака и с разлети бюстове. Кавендиш четеше и тука, бележеше с жълтия си похабен нокът редовете и пасажите, мърмореше злобно. Веднъж изригна такова громко проклятие, че стреснатите фризьорки изтърваха плетивата си. Понякога спореше с младежите, главно ругаеше човечеството за неговото тъпо безгрижие и късогледство, за чудовищната му

лакомия, сякаш планините не бяха направени от камъни, а от тлъсти бутове и бифтеци.

— И тъй да беше, пак всичко щяха да изпоядат! — мърмореше той с ненавист. — До последното кокалче. На тоя свят няма по-лакомо животно от човека. Само кучешката тения може би. Но и тя се чувствава най-добре в човека.

— Вие се храните твърде скромно! — обади се Кирил примирително.

— Защото храната в ресторанта е отвратителна. А иначе ям, разбира се, ям като скот.

Помълча малко и добави:

— Знаете ли как си представям съвременния човек? Хилава фигурка, тънки крачета и един грамаден мек корем между тях.

И понеже другите двама спонтанно прихнаха, той ги погледна мрачно.

— Никак не е смешно, драги господа. Напротив, тъжно е.

Само вечер, обикновено след третата чашка, Кавендиш добиваше прилично настроение, видът му ставаше добронамерен и шеговит. Но тогава той се вторачваше в Неси и започваше своята безкрайна анкета. Ходил ли е някога в църква? А какво мисли за бога? Ако не точно за бога, то поне за самата идея бог. Неси, който вече беше загубил търпение, отвърна неприязнено:

— Това е най-нелепата идея, която човек е сътворил. Тя издава преди всичко неговата ограниченост и безпомощност. И перверзната му мания за величие.

— Тогава според вас, кое е първопричината на света?

— Защо трябва да има първопричина, господин философ. Трябва да има първооснова.

— Да не се ловим за думите, господин младши научен сътрудник.

— Във всеки случай не е някакво огромно и всемогъщо съзнание.

— Смятате ли, че няма и такова съзнание някъде всред безкрайната вселена?

— Може би има нещо подобно. Например някакъв колосален ум, огромен колкото едно слънце, да речем. Или колкото една галактика... Но той в никакъв случай не може да бъде първопричина. Той може да бъде само продукт.

Нещо хищно се появи в погледа на философа.

— Според вас, с какво би могъл да се занимава тоя ум?

— Как с какво?... С каквото и всеки друг ум. Той просто би размишлявал.

— И в последна сметка би се пръснал навярно. Би се превърнал в нова звезда.

— Защо?

— Просто от скука. Или от безделие, все едно. Такъв огромен ум навярно би премислил мигновено всички възможни мисли. Би се самоопознал, самоизчислил, би пресметнал за нула време всички възможни варианти за съществуване. В крайна сметка би се самоизчерпил и завъртял на празен ход. И току-виж, че се побъркал и се втурнал към другите звезди поне да изгори в тях и с тях. Така поне би получил възможност след милиарди години да се осъществи отново.

Неси го погледна с отегчение.

— Господин Кавендиш, нима не разбирате, че вие размишлявате с цялата ограниченост на човешката природа... Един такъв колосален ум при всички положения би открил своето удовлетворение.

— Не би открил! — каза философът заядливо.

— Защо?

— Много просто — защото никои ум не работи, за да удовлетворява себе си.

Така спорът завърши на нулева точка, от която всъщност бе тръгнал. Кавендиш допи своята чаша, погледна към празната бутилка и каза:

— На вас никога ли не ви е скучно?

— Никога — отвърна Неси.

— А на мен ми е скучно. Знаете ли какво значи скука?

Когато отслабне вътрешното движение на съзнанието, когато се изчерпят неговите стимули. Къде ще ме заведете, господин Кирил? Измислете за утре вечер едно хубаво заведение с много музика и движение.

Заведоха го на „Цигански табор“. Сместиха ги как да е на някаква голяма маса с група шведи, вече доста пияни, донесоха им лют суджук, препечен леко на ръжен, гъсто мелнишко вино. Седнали, неседнали, силно удариха дайретата, писна кларне, на

дансинга, почти в краката им, се изсипаха куп циганки, весели, белозъби, в алепочервени рокли и зелени пояси. Силният грим и въгленочерните им коси без блясък подсказваха, че може би не са съвсем циганки, по-скоро момичета от селата наоколо, с вродено чувство за ритъм. В един миг те замряха, после мощно гръмна целият оркестър, чинелите иззвънтяха, циганките се впуснаха като фурни по дансинга. Така внезапно започна циганският танц, какъвто Кавендиш дори не бе сънувал. Ритъмът непрекъснато нарастваше, превърна се в истинска вихрушка от багри, от блясък на зъби, от святкане на очга и прожектори в пайетите, от протяжни цигански вопли. Дайретата сякаш изпаднаха в изстъпление, силно замириса на парфюмирана женска плът. И когато танцът стигна своя връх, мелодията изведнъж се скъса, циганките замряха по дансинга като небрежно нахвърляни цветя. Шведите наскачаха, Кавендиш заедно е тях, всички бурно за ръкопляскаха.

Но това беше само началото. Донесоха им ново вино и печени петлета, циганките отново се появиха, тоя път лениви и сладни. Свиреха само цигулките, тихичко се обаждаше цимбал. Като мъкнеха зад себе си копринени шалове, те насядаха на ветрило край подиума. И тогава се появи певицата, разкошна като изкуствена роза, цялата от кадифе и сатен. Беше едра циганка, не млада, вече лекичко напълняла, замахна като е черно крило с шала си, изпъчи масивните си гърди и запя. Гласът ѝ бе алтов и силен, бузите ѝ потрепераха от мощта му, песента се разливаше тежко и гъсто като смола. Къдрокоси момчета с лилави елечета се въртяха около нея, от оркестъра леко припяваха. После певицата и диригентът приближиха шведската маса, тя се поклони дълбоко, на философа се поклони, деколтето ѝ се отвори и под силната светлина на прожектора се разкриха силните ѝ гърди, величествени, неземни. Какво търсеше точно при тоя стар мухльо с бодливи очи, сух и смешен, как бе почувствувала с циганския си усет неспокойната му душа, никой не разбра. Но всичко по-нататък протече така леко и непринудено, сякаш беше отрепетирано. Кавендиш се повдигна леко, извади от джоба си двацветлевова банкнота и с непринуден жест я бутна в малкото джобче на диригента. Певицата отмина царствено, дори не погледна двете момчета до Кавендиш, така

елегантно облечени, красиви като нарциси. Съседката на Кавендиш, млада, двуметрова шведка в розова рокля, се наведе и го-целуна по бузата.

Веселието продължи до късно през нощта. Програмата завърши, остана само оркестърът. Сега танцуваха и пееха всички, кой както може, и романсите, и старинните танци. На шведската маса остана само Неси. Това не беше каприз, той не умееше да танцува, просто нямаше чувство за ритъм. Седеше уж равнодушен, след всеки изминат час видът му ставаше все по-мрачен. Сам не разбираше себе си, никога не бе изпитвал такова тягостно чувство. Искаше му се да си тръгне, а не смееше. Или пък не искаше, той пощурял дансинг го държеше към себе си като магнит. Просто не можеше да проумее тия глупци, които не знаеха какво правят, и все пак дълбоко и силно му се искаше да бъде в тоя миг всред тях. И като тях, като тоя съвършено побеснял философ, който танцуваше със своята огромна шведка. Но за негово учудване шведката доста пластично подмяташе едрите си крака. Кавендиш само подскачаше безсрамно около нея, без ни най-малко да се грижи за ритъма. Бяха фантастични двамата под смарагдовата светлина на прожектора, като в сценка от древно бакхусовско пиршество. Най-сетне оркестърът свърши, заловени за ръце, философът и момичето се запътиха към своята маса.

— Моля да ми простите, приятели, но мисля да отида с тях!
— каза Кавендиш. — Нали нямате нищо против?

— Къде с тях? — попита Кирил сдържано.

— Предложиха да се изкъпем... По шведски, разбира се, в адамово облекло.

— Не рискувате ли излишно, сър? — запита Неси раздразнено.

— Не, млади момко! — отвърна е достойнство Кавендиш.
— Не изглеждам така зле, както можете да си помислите.

Започна люта битка между Кирил и Кавендиш, битка на живот и смърт. Като захвърли настрана естетиката и възпитанието, Кирил потърси преди всичко медицинските аргументи. Както е уморен и потен, премазан от алкохола, такава една среднощна баня, на тая възраст, обикновено завършва с инфаркт. Миналата година при подобни обстоятелства загинал

известния Жоливер, световен специалист по семантика. Това бе чиста лъжа, разбира се, французинът бе заспал върху надуваемия дюшек и изчезнал в морето. Но за щастие Кавендиш го познаваше по име, постресна се и макар и с мъка, се предаде в ръцете на младежите. Шведката им хвърли презрителен поглед, очевидно мечтата ѝ да види гол, пиян дядо нямаше да се сбъдне.

— Жалко за вас! — каза Кавендиш, искрено огорчен. — По-добре е човек да умре гол всред дами, от колкото облечен между прелати.

Но като тръгнаха към хотела, Кавендиш сам разбра, че едва ли би имал сили да стигне сам до морето. Колкото повече приближаваха хотела, толкова Кавендиш рухваше вътрешно. Сега вече младежите не го подкрепяха, а буквално го мъкнеха под мишниците. Как да е, успяха да го пъхнат в асансьора, качиха го на етаж му. Най-разумно беше да го съблекат и пъхнат в леглото, но решиха, че ще уронят излишно престижа му. Нищо, нека спи една нощ с дрехите си, та да внимава друг път с алкохола и шведките.

В коридора облекчено въздъхнаха. Бяха се разсънили съвсем от среднощното приключение, просто не им се прибираще в тясната задушна стая.

— Да се качим на терасата! — предложи Кирил. — Докато се успокоим малко...

Но терасата бе съвсем тъмна, всички лампи бяха угасени, шезлонгите сгънати и прибрани. Двамата се облегнаха на зиданите перила и се загледаха към морето, едва видимо в глухата нощ. То се простираше почти в краката им, долу имаше скали, в които вълните се разбиваха с тежък тътен в бурните дни. Но сега нощта бе много тиха, те едва усещаха гигантското му дихание, приглушено и равно като в сън. Голям, тъмен облак, с прозирни краища бе прихлупил като клепач червеникавата луна. И двамата мълчаха, не им се говореше. Но и двамата мислеха за Кавендиш, всеки по своему, разбира се. Най-еетне Неси не се стърпя.

— Всъщност Кавендиш излезе един жалък палячо! — каза той враждебно. — Или шут, все едно! Дори певицата го разбра.

— Певицата просто го предпочете! — отвърна сдържано Кирил.

— Аз си помислих, че ти си организирал тая шмекерия.

— Не, разбира се! — отвърна Кирил обидено. — Да не съм сводник?

— А тогава защо според тебе?

— Откъде да знам защо. Може би е усетила, че има добро и обичливо сърце.

— Глупости! — отвърна троснато Неси. — Тоя стар, изкривен егоист. Усетила е, че има пълен портфейл, това е усетила... И той, като всеки стар глупак, веднага глътна въдицата.

Кирил помълча малко, после каза неохотно:

— Ти го намрази мъничко тая вечер.

— Аз? — погледна го учудено Неси. — Това чувство изобщо не ми е познато.

— Не, намразил си го! — повтори Кирил. — Макар и да не го съзнаваш. В крайна сметка това не е толкова лошо.

— И защо според теб?

Кирил се поусмихна — малко криво наистина.

— Ето сега ще те стресна! Ти му завиждаш!...

Неси само това не очакваше да чуе. И сам не разбра защо го засегна така болезнено. Омразата, която преди мигове бе отрекъл, мина като замайване от висота през главата му. Но той не я разбра и никога след това не можа да си я припомни.

— Да му завиждам? — отвърна той нервно. — На какво отгоре? На красотата му? На инфантилния му ум? Или на маниакалните му теории?

— Ще ти кажа защо му завиждаш! — отвърна спокойно Кирил. — Защото е по-млад от нас!... Много по-нормален и естествен. И умее да се весели на всичко отгоре.

— Слушай, ти доста пи тая вечер! Не видя ли как всички му се подхилваха?

— Те просто му се радваха.

— Наистина си пиан! — каза Неси убедено. — Помислих, че си изтрезнял след това, но не си.

— И тъй да е. Какво от това?

— Как какво? Значи си невменяем. Както съм бил и аз веднъж. И дори не съм знаел какво правя.

Кирил се засмя.

— Ти и сега не знаеш какво правиш! — отвърна той. — Нито си способен да си дадеш някаква сметка.

— Не е толкова трудно... Може да не съм световен учен като Кавендиш. Но не съм и глупак като него. Всичко, което правя, е най-малкото необходимо и полезно.

Кирил мълча дълго, после насъбра сили и каза:

— Не, всичко, което вършиш, е съвсем безполезно. И за хората, и за теб!

В първия миг Неси просто не го разбра.

— Как така? А моята работа?

— Каква работа? — отвърна Кирил с досада. — Правиш ли някаква разлика между работа и творчество?

Неси наистина не правеше. И понеже не знаеше какво да отвърне, просто замълча. Смътно усещаше, че Кирил няма да спре тук, ще продължи.

— Нима е истинска човешка работа да решиш една задача? — наистина продължи той. — Това компютрите го вършат много по-успешно. Човешко е да съставиш една задача. Или да създадеш една теория. Или да откриеш една истина, все едно каква, стига други те да не я знаят. Ти не правиш това, Неси. И не съзнаваш, че се въртиш е бясна бързина като колело без трансмисия.

Той млькна. Тъмният клепач на облака се поотвори, показва се едва-едва зачервеното око на луната. Неси се изправи край перваза, бял и безизразен като статуя.

— Тогава защо ме държат на работа? — запита той. — И в самата академия на всичко отгоре?

— Ти си за тях просто един експеримент — отвърна хладно Кирил. — Едно морско свинче, едно куче, една маймуна. Опитът е започнал и трябва да се довърши. Макар че всички разбират неговата безсмисленост.

Неси пое дълбоко въздух.

— Сега разбирам, че ти ме мразиш! — каза той съвсем спокойно. — И заради този глупак ли? Заради Кавендиш? И без това си мислех, че споделяш неговата смахната теория за ентропията на човешките общества.

— Разбира се, че я споделям! — избухна внезапно младежът. — Е, не съвсем. Но ти ме караш да я споделям. С

твоята безчувственост преди всичко. С твоята самоувереност. С празната самонадеяност на твоя още по-празен ум. Ето защо ти мразиш Кавендиш.

— Кавендиш е отрепка! — каза Неси. Предпочитам да съм мъртъв, отколкото да приличам на него.

— Не, ти не можеш да приличаш на никого, Неси...
Страшно е, ако другите започнат да приличат на теб. А сега ти не си вреден. Дори си ми симпатичен донякъде. Мене ми е мъчно за тебе, Неси, аз съм единственият човек на тоя свят, който те жали. И все пак бих те унищожил, ако можех...

— Тогава защо не го направиш?

— Защото съм човек! — възкликна Кирил ядосано. —
Защото имам съвест!

— А аз нямам! — каза Неси.

В някакво мигновение той вдигна Кирил над главата си с такава лекота, сякаш не беше човек, а някакъв кух шивашки манекен. След това е все сила го запрати в бездната. Не се чу никакъв звук, сякаш младежът бе издъхнал още в същия миг в ръцете му. Не, не, жив беше! Ръцете му безпомощно и жалко се размахаха, сякаш искаше да се залови за нещо невидимо, после изчезна в бездната.

Неси остана тъй, е вдигнати ръце, край перваза. Измина цяла вечност, после усети тъпия мъртъв удар в скалите. Мъртва бяла светкавица раздра душата му, разреже я като с удар на сабя. И в тая ослепителна светлина той видя само за едно мигновение сам себе си. Видя се съвършено гол, изранен, е отчаяно вдигнати към небето ръце. Брегът бе стръмен и каменист, край него течеше страшна черна вода, не просто река, а стихия, влачеше грамадни, изкоренени дървета. Корените им стърчаха и се виеха като ръце на удавници всред вълните. Отново ослепително пламна небето и заличи всичко.

Най-после Неси дойде на себе си. Облаците се бяха разпръснали, над хоризонта светеше избледнялата луна, все така далечна и безучастна. Неси се върна с бавни крачки в стаята си, легна и веднага заспа.

ТРЕТА ЧАСТ

Рано на другата сутрин намериха трупа на младежа всред белите шупливи камънаци край брега. Това дори не беше труп, толкова той бе изпоразкъсан и разбит. Всичко бе изпочупено, лицето едва личеше, черна кръв бе засъхнала по скалите, вече нападната от оси. Тия, които го видяха първи, се изпоразбяха ужасени. После дойде милиция, портиерът разпозна трупа. След кратък оглед отидоха да събудят Неси. Часът приближаваше шест, време по което Неси обикновено правеше своя крос. Но сега той спеше. Вратата на стаята му бе отключена, следствените органи влязоха свободно. Дежурният лейтенант, доста пребледнял и разстроен, пристъпи пръв към леглото. Неси отвори очи, погледна ги с бистър поглед, в който се усещаше едва забележимо учудване.

— Къде е вашият приятел? — попита лейтенантът. Неси погледна бегло към съседното легло. То бе грижливо застлано, явно никой не бе го докосвал от предния ден.

— Снощи не се прибрахме заедно — отвърна той.

— Кога за последен път го видяхте?

Неси разказа неохотно. Били заедно с Кавендиш в „Цигански табор“, там другите двама порядъчно се напили. Не, не — сам той не пие, задоволявал се да ги гледа и да скучае по малко. Прибрали се към три часа, настанили как да е Кавендиш в апартамента му. След това се качили заедно в асансьора за седмия етаж, където е стаята им. Кирил се оплакал, че му се вие свят и надали, би могъл да легне и да заспи. Тогава Неси сам му предложил да се качи на терасата — и да поседи малко на чист въздух, докато поизтрее.

Сам той слязъл на своя етаж, а Кирил продължил нагоре.

Настана кратко мълчание. Лейтенантът чакаше Неси да запита: „Къде е Кирил? Да не се е случило нещо?“ Но младежът мълчеше, все тъй ги гледаше със своя хладен непроницаем поглед.

— Вашият приятел се е хвърлил снощи от терасата! — каза внезапно лейтенантът. — И се е разбил върху скалите.

Той много добре забеляза: нищо не се появи в погледа па младежа — ни изненада, ни страх, ни ужас.

— Да се хвърли? — каза Неси спокойно. — Това е изключено!

— Защо да е изключено?

— Защото беше във великолепно настроение.

— Тогава са го хвърлили може би.

— Тсва пък е съвсем нелепо! — каза Неси. — Кой ще го хвърли? Той беше толкова деликатен и възпитан човек.

Изключено е да е предизвикал някого с нещо.

— Ревност може би.

— Не, не... Ние бяхме непрекъснато заедно.

— Може би са го ограбили.

— Какви пари намерихте у него?

— Около сто и петдесет лева.

— Да, това бяха парите му. Ние сме тука за сметка на Академията.

Лейтенантът помълча малко.

— Сам вие имате ли някакво предположение?

— Ами най-простото — каза Неси. — Просто се е навел над парапета — за да повърне може би. И е полетял в пропастта.

Лейтенантът нищо не отговори. А имаше какво да каже, разбира се. Огледът като че ли не бе потвърдил това най-естествено предположение. Трупът не бе открит до самата стена, както би следвало, ако Кирил е паднал неволно. Трупът бе намерен близо две крачки по-далеч от стената. Но мъчно беше да се допусне и че е хвърлен — това би могъл да направи само някой гигант или някой луд.

— Да, благодаря ви! — каза малко сухо лейтенантът. — Засега това е всичко.

— А мога ли да го видя? — попита внезапно Неси.

— Кого — трупа?

— За мен той не е труп, преди да го видя! — отвърна странно Неси.

Отведоха го на мястото на смъртта. Повдигнаха платнището, пред очите им отново се откри ужасната гледка. Всички, дори лекарят, неволно трепнаха — всички освен Неси. Той гледаше е ясен, безизразен поглед, нито едно мускулче не се

раздвижи по лицето му. Изглеждаше само дълбоко вгълбен в себе си, толкова дълбоко, че сякаш не виждаше нищо. Да, наистина не виждаше нищо в този миг. С цялата вътрешна сила, на която бе способен, с цялото си вътрешно напрежение той се мъчеше да си припомни миговете, които бе преживял снощи на терасата, докато това жалко разбито тяло летеше към бездната. Затова бе дошъл тук — на страшното място. Да, спомняше си всяко мигновение. Черните води, които плискаха като бесни в скалите. Сам той е вдигнати към небето ръце. Но не можеше да си припомни в никой случай чувството, което го бе разтърсило, сега то бе кухо у него, кухо, безжизнено, мъртво.

Неси въздъхна едва забележимо, после обърна гръб и тръгна към рецепцията, без да каже нито дума на тия, които го съпровождаха, без да ги погледне дори.

Сега те се запътиха към апартамента на Кавендиш. Но беше много по-трудно да го събудят. Най-сетне философът отвори мътните си очи, погледна ги с недоумение. Като разбра какво се е случило, Кавендиш така се развълнува и разтревожи, че лекарят се принуди да го успокои с една инжекция. Но и той нищо не можеше да им каже, защото нищо не помнеше. Спомените му се губеха някъде по дансинга, по-нататък всичко бе мрак. Следствените органи не потърсиха повече ни Неси, ни Кавендиш. Само съобщиха на Неси, че могат да си заминат, когато поискат.

Тоя ден Кавендиш нито слезе в ресторанта, нито си поръча ядене в стаята. Но Неси съвсем акуратно се нахрани на масата с английския флаг. Лицето му нищо не изразяваше, никакво чувство, нищо освен дълбоко самовгълбение и размисъл. На другата сутрин двамата заминаха за София. Макар че седяха един до друг в самолета, философът нито веднъж не погледна към Неси. Лицето му бе много мрачно, през цялото време гледаше в кръглия илюминатор, макар че нямаше нищо за гледане, нищо освен синя пустош, осеяна тук-таме с белите пухести валма на облаците. Тъй изминаха целия път, без да си проговорят нито дума. На летището ги посрещна само шофьорът със служебната кола на председателя. Навярно бе научил новината, защото мълчаливо и внимателно настана багажа им, сякаш настаняваше там самия мъртвец. Луксозната кола тръгна безшумно, бързо

набра скорост. Едва сега! Кавендиш отрони тихо, сякаш на себе си:

— Аз знам, че вие убихте Кирил!...

— Защо? — запита спокойно, но хладно Неси.

— Защото му завиждахте. Защото знаехте, че изцяло ви превъзхожда.

— Да му завиждам? — каза Неси. — Това е абсурд, господине! Вие много добре знаете, че аз нито мога да обичам, нито да мразя. Особено пък да завиждам. Аз нямам чувства, господине!

— Да, нямате чувства! — кимна мрачно философът. — Но и съвест нямате.

— Може би сте прав! — отвърна Неси и за пръв път гласът му сякаш малко се оживи. — Аз наистина нямам съвест в тоя нелеп смисъл, в който хората го употребяват. На суеверие, на страх пред някакви неведоми сили или отмъстителни божества. Но аз имам мярка за хората, която при всички случаи е разумна. Та помислете сам — той беше моят единствен приятел. Само той ми обръщаше някакво човешко внимание. При това всеки от нас се занимаваше със своите собствени работи, нашите пътища никъде не се пресичаха...

— Тогава защо го убихте?

Неси замълча за миг.

— От логична гледна точка е възможна само една причина, господин Кавендиш. Ако изведнъж съм придобил нещо човешко. Някакво чувство, някаква страст, някаква болна амбиция.

Кавендиш мълчеше, той знаеше, че младежът е прав. Както винаги, неговата логика бе съвсем безукорна. И понеже мълчеше, Неси подхвана:

— Вие грешите с вашата наивна, буржоазна теория, господин Кавендиш. Аз не допускам, че разумът може да пречи на големите човешки чувства. Поне на тия, които вашите най-прочути писатели утвърждават именно с разума си. Това е алогично — вътре в самото съзнание да си противоречат и взаимно отричат неговите положителни категории. Човечеството наистина може да загине, но не от своя ум, а от своята глупост.

— За съжаление историята не потвърждава тая ваша елементарна логика! — каза философът, но тоя път гласът му прозвуча малко унило.

— Господин Кавендиш, аз не обичам тая ваша отвратителна наука, която вие наричате история. Аз просто не я разбирам. История на какво? История на насилие, на жестокости, на садизъм. Особено през тая последна война. На какво се дължат те? Нали на грубите и примитивни човешки чувства и страсти.

Кавендиш енергично поклати глава.

— Ето тук генерално грешите — каза той. — Жестокостта и насилието никога не почиват на чувства. Напротив — те обикновено означават пълно безчувствие.

— Слушайте какво ще ви кажа! — тоя път малко нетърпеливо възрази Неси. — Вие напразно приписвате на човечеството това, което е присъщо само на вашия отвратителен обществен строй.

Стана нещо неочаквано, Кавендиш почервения като пред припадък и кресна невъздържано:

— Аз не съм никакъв буржоазен учен, запомнете това!... И дълбоко ненавиждам всеки строй на насилия и неправди. И това запомнете. Кажете ми, защо убихте Кирил? И аз ще ви кажа кой сте вие и на какъв строй принадлежите!

Неси го погледна презрително.

— Възможна е само една разумна хипотеза — за да събудя човешкото в себе си! — отвърна той. — Каквото и да е то. Както и да се нарича!

Кавендиш изведнъж се сви на мястото си, сякаш бе получил удар в стомаха. И мълча тъй до края на пътя. Едва когато колата спря пред хотела му, той се пораздвижи и каза неохотно:

— Аз ще си замина с първия самолет, господин Алексиев. И повече няма да се видим. Тъй че искам да ви кажа моята последна дума! — Той се позапъгна малко, но продължи: — За вас има само едно спасение в тоя живот — да се влюбите.

В първия мит Неси просто не повярва на ушите си. Тоя човек наистина ли е изкуфял? Но сега Кавендиш изглеждаше така натъжен и безпомощен, че Неси се задоволи да измърмори:

— За съжаление, господин Кавендиш, това е последното, което мота да сторя в живота си. За да не кажа, че изобщо е невъзможно.

— Не, не е невъзможно! — възкликна горещо Кавендиш. — Тука грешите. Аз ще ви обясня.

Той се огледа безпомощно, после каза:

— Елате за малко в хотела!... Ще ви обясня, да, ще ви обясня!...

Докато шофьорът се занимаваше с багажа, те влязоха в дневния бар и седнаха на една странична маса. Бе съвсем празно, в следобедната хладина само двете барманки бяха потънали в някакъв свой увлекателен разговор. Дори не погледнаха към тях, пък и те нямаха нужда от нищо. Кавендиш, бледен и червен едновременно, като резен от пражка шунка, започна възбудено:

— Искам да ви обясня вашия сън. Спомняте ли си — митовете и белия айсберг. Трябва правилно да ме разберете — не съм фройдист. И даже напротив. И все пак в това отношение Фройд е прав — сънищата издават нещо от скритата същност на човека. От неговата сподавена душевност. Е, добре, знаете ли какво означава вашият сън?

— Според мен — нищо! — отвърна Неси неохотно. — Просто една картина.

— Но какво е изскубнало тая картина от вашето подсъзнание? От вашата историческа памет, да речем? Някаква вътрешна нужда може би. Някакво вътрешно напрежение. А тая нужда според мен се нарича жажда за красота.

Неси го погледна колебливо. Жажда за красота? Това като че ли не бе лишено от някакъв смисъл. Кавендиш сякаш усети неговото вътрешно колебание, защото продължи оживено:

— Помислете, помислете!... Всичко това не поразява ли именно с красотата на своите багри! Бяло и синьо, в своята неизмерима чистота! И движенията на китовите освен това. Няма нищо по-могъщо, по-царствено и красиво от гмуркането на кит. И по-величествено. И по-вечно. Откакто ми разказахте вашия сън, тая картина просто не може да излезе от главата ми.

— Да, добре. Само не разбирам какво общо може да има то с любовта?

— Как да няма! — едва не възкликна Кавендиш. — Любов и красота са две почти равнозначни понятия.

— Не вярвам — отвърна Неси. — Любовта е една от най-елементарните примки на природата. За тая цел понякога наистина си служи и е красотата. Но не винаги. И все по-често започва да предпочита грозното, деформираното, перверзното.

— Да, вярно е. Но това се отнася до похабените хора. До изчерпаните вътрешно. Само пред вас стои тая чудна възможност да започнете всичко отново. Или — по-точно — за първи път. И вие ще започнете именно с красотата — като лъвовете, като пауните, като нескопените коне, като гугутките. Разберете — то лежи у вас. То търси някакъв израз. Намерете го! — каза Кавендиш едва ли не пламенно. — Това е единственият ви шанс.

Неси щеше да си спомни тоя разговор в часа преди своята трагична смърт. Защо го бе повел Кавендиш по тоя път? Като ангел или като сатана? Да го спаси или да го погуби?

2

Външно животът на Неси с нищо не се промени. Ставаше рано, пробягваше утринния си крос, с педантична точност се появяваше в своя огрян от слънцето кабинет. И като че ли не забелязваше ни пустотата, ни глухата тишина, с която бе обкръжен. Никой не го потърси да го попита какво всъщност се бе случило, как бе загинал неговият приятел — нито шефовете, нито колегите му. Може би инстинктивно се плашеха от истината. А може би чисто и просто не искаха да се намесват в чужди истории, особено в кървави.

И все пак нещо се промени в живота на Неси — той вече не работеше. Не, не съвсем — работеше все пак нещичко, но без желание, с усещане за вътрешна пустота. Понякога седеше с часове пред затворената зелена папка, мислеше. Видът му ставаше все по-вгълбен, очите все по-немилостиви. За пръв път мислеше за себе си. Кой бе той всъщност? По каква причина не приличаше на другите хора? Досега имаше готов, неизменен отговор — всъщност разликата е само в това, че далече ги е изпреварил и надраснал. Ще минат може би векове и всички ще

заприличат на него — и по ум, и по вътрешна сила. Така мислеше той. Но ето че сега това негово мнение като че ли се поразклати. Всъщност Неси нямаше неща, които всички други хора имаха. Така например той нямаше детство. Дали наистина в тая крехка възраст у децата не се образуват именно ония неща, които му липсваха. Чувствата например? Въображението? Или пък съвестта, която всички единодушно твърдяха, че му липсва?

Той все по-често сядаше в малката квартална градинка, внимателно наблюдаваше децата, които щъкаха по алеите — децата, които крещяха, които се блъскаха, които си издърпваха от ръцете играчките, които се цапваха внезапно с детските си юмручета и след това надаваха неистов рев — и удареният, и побойникът. Никак не разбираше как това може да предизвика толкова умиление във възрастните хора, които ги пазеха.

„Всъщност — мислеше той — децата по нищо не се различават от възрастните, само дето са по-откровени в своите действия. Какво свястно нещо може да се образува у тях, когато целите кипяха в стихията на своите лудории и пакости?“

Изведнъж той загуби всякакъв интерес към децата. Просто не заслужаваше да си губи времето с тях, там нямаше да намери нищо. Стоеше умислен в ранните утрини пред прозореца, дишаше по навик дълбоко и силно. По навик, наистина, иначе що за глупост да се грижиш за това жалко и тленно човешко тяло, което, така или иначе, годините неминуемо ще отмъкнат в гроба. Така мислеше той. Всичко можеш да излъжеш на тоя свят, само няма как да подправиш оная вътрешна рецепта, която вече ти е предписала и предопределила всичко — до последното камъче в бъбреците. Нощите вече бяха станали по-дълги, улицата навън все още тъмнееше без зари, в кухите очи на прозорците се таеше мрак. Откакто се бе върнал, нейният прозорец бе затворен и облепен с пожълтели вестници отвътре, приличаше на сляпо око с перде, което вижда само мътилките на утринната светлина. После затягаше връзките на своите безукорно бели кецове и се впускаше в жалкото си утринно приключение. Нищо не се случваше през тия утринни часове. Само веднъж спря всред алеята, леко стъписан. От храстите изскочи някаква проскубана котка и мина едва ли не под носа му. Тя го погледна за миг, кръглите ѝ жълти очи бяха съвсем безчувствени. Но той едва

забеляза котката. В зъбите си тя държеше малка катеричка, мъртва навярно, безжизнено отпусната и окървавена. Обзе го слабо вълнение, едва забележимо може би, но той щеше да го запомни. После котката изчезна в храстите със своята плячка.

Тъй минаха десетина дни — до един пусти и безсмислени, сякаш изведнъж се бе оказал на дъното на отдавна изсъхнал кладенец. Не виждаше нищо освен малкото кръгче небе над главата, неизменно синьо, но безнадеждно. И един ден той забеляза, че нейният прозорец е отворен, тя се бе върнала. Нищо не се виждаше в стаята — никакво движение, никакво присъствие на човек. Пък какво можеше да види там? Своето спасение? — както блудкаво му бе подхвърлил Кавендиш. И все пак отново почувствува леко вълнение, съвсем същото, както при вида на мъртвата катеричка. А може би смъртта и любовта наистина вървят заедно, както някога подхвърлят в книгите глупците писатели.

И така се случи първото чудо — той не отиде на своята утринна разходка. Просто остана у дома си. Мрзкът в нейната стая бавно се разреждаше, от небитието започнаха да изплават мебели и предмети. Той чакаше. Но чакаше спокойно, без притеснение и все пак с някаква вътрешна стаеност, която преди не бе усещал. Навярно така чака бръмбарът мравколов на дъното на своята пясъчна дупка. Така чакат гущерът, леопардът, боата — така чакат своята вездесъща храна. Едва към шест часа той усети някакво движение из стаята, сякаш се раздвижиха мрачините и сенките. Изведнъж във виделината щръкнаха две бели красиви ръце, вдигнати към небето — обличаше се навярно. И едва тогава се появи пред прозорец с жълтата си рокличка, несресана, може би недоспала. Провя се откровено и открито, без да си закрие устата с ръка, светнаха чисти и бели зъби.

Той я наблюдаваше с притаен дъх. Наистина беше красива, сега много добре я виждаше. Косите ѝ бяха тъмнобакърени, кожата много бяла, очите сини навярно или зеленикави, но с много ясен отблясък, може би от светлината на утринното небе. Нищо, стоеше си там, безцелно и равнодушно, лицето ѝ светеше. Просто се радваше на чистотата на утрото или пък инстинктивно гълташе прохладния въздух, все още незамърсен от грубите изпарения на деня. Струваше му се непостижима в тоя миг. Той

не знаеше все още най-простата човешка истина — истински красиви са само далечните и непостижими неща. Непостижимо красиви са брилянтите, звездите, снеговете на Килиманджаро, езерата на Тянь Шан. И жените са красиви само когато са далечни и непостижими. Тая наистина не беше чак толкова далече, но между тях се простираше улицата, все още хладна и тъмна пропаст в тоя час на деня. После тя изчезна.

Още два дни Неси изпусна утринната си разходка. И двата пъти тя се появи на прозореца само за мигове, колкото да погледне утринното небе, после изчезваше. Втория път му се стори, че го погледна — за повече от миг, да, доста повече, сякаш искаше да си припомни кой е той. Нито веднъж не я видя да излезе на улицата. Може би беше студентка, четеше усилено за есенната сесия — какво друго можеше да помисли?

След това Неси отиваше на работа, неудовлетворен и празен. Отваряше папката, поглеждаше равнодушно листовете. Дали това не е началото на любовта? И веднага отхвърляше тая мисъл с отвращение. Дори да е така — трябва да се съпротивлява. Любовта му се струваше нещо неестествено и примитивно, някаква лъжа или заблуждение, някаква груба деформация на съзнанието. И навярно приличаше по нещо и на алкохола, и на мъртвата катеричка в зъбите на подивялата котка. Най-добре е да забрави всичко с решително усилие на волята. Да забрави нейния прозорец, да си гледа спокойно работата. Но как можеше да си гледа спокойно работата, когато сърцето му бе така опустяло за нея. Сега формулите и цифрите му се виждаха като безвкусна слама, бълвана от металните уста на ярмомелката.

И все пак той отдавна знаеше, че най-добре ще се отървеш от нещо, като го преживееш. Тогава, какво му пречи да се запознае с момичето? Като взе това решение, той изведнъж се облекчи, сякаш бе свършил половината работа. Всъщност никога досега не го бе вършил. Никога не се хвърляше върху плячката като ягуар, нито пък я преследваше до пълно изтощение като чакалите. Достатъчно беше да протегне като мравояд влажния си език и по него веднага се налепваха десетки мравки. Оставаше най-лесното — да ги глътне. А защо да не мине по най-преките пътища, истинските пълководци удрят право в челото, без да търсят обходни движения.

И тъй една сутрин той позвъни на апартамента, в който предполагаше, че живее тя. След малко зад вратата се чуха леки стъпки, на прага се появи момичето. Широка радостна усмивка бе озарила лицето ѝ, но като го видя — мигновено угасна. Очевидно бе очаквала друг човек, неговото внезапно появяване я стресна. Беше облечена все в тая жълта басмена рокличка, която навярно носеше само у дома. Съвсем боса, несресана, може би дори още неумита, тя сякаш току-що бе станала от сън. Не, нямаше начин да не я стресне. Усещаше как нещо я тегли назад, може би щеше да хласне вратата под носа му, но той побърза да я изпревари, ако може...

— Казвам се Анастас Алексиев... — започна Неси.

— Да, познавам ви! — отвърна внезапно тя.

— Вие ме познавате?

— Ами да, нали живеете срещу нас. — Тя се усмихна. — И аз съм математичка, студентка, разбира се.

Кой знае защо, това не му хареса. Може би по начало не обичаше жени, които се занимават с чисто мъжки науки.

— Да, чудесно — отвърна той. — Знаете ли, всъщност аз... исках... — Той се обърка за миг, такива работи никога не му се бяха случвали.

— Вие мене ли търсите? — погледна го тя учудено.

— Вас, разбира се... Тъкмо туй исках да ви обясня.

— Ами влезте! — каза тя малко смутено. — Влезте, щом сте дошли!

Последните ѝ думи не бяха кой знае колко окуражителни. И все пак той тръгна след нея, фигурата ѝ, може би защото беше съвсем боса, сега му се струваше много по-ниска, отколкото бе очаквал. Минаха през тъмно антре, после през овехтял хол, пълен със стари напукани мебели. Един бухал с жълти стъклени очи го погледна втренчено, преди да влезе в нейната стая. Едва там той се поогледа — големичка стая, на доста празна. Имаше само един диван, покрит със съшити ярешки кожи, няколко провинциални възглавнички, голям гардероб, издут накриво там, където някога е имало печка. Два стола, маса. На масата, той забеляза много добре, имаше учебник по топология, с акуратно поставен молив между отворените страници. Тя стоеше пред него, все още малко смутена.

— Извинете, но трябва да се облека.

— Моля ви се.

Тя извади нещичко от гардероба си и излезе вън. Вече не се знаеше кой от двамата е повече изненадан — той или тя. Неси мъчно можеше да повярва на очите си. Тя просто не беше хубава. Не, всъщност наистина беше хубава, но красива в никакъв случай. Преди всичко му се видя много обикновена. Само кожата беше съвсем хубава, бяла и деликатна. И все пак нямаше в нея оная вътрешна светлина, която очакваше да види. Оная светлина, която може би идваше от утрото. И очите ѝ бяха обикновени — сини, не поразяваха като очите на Фани със своя трескав отблясък. И не беше дори колкото Фани гъвкава, силна и изненадваща. Беше просто обикновена, по двете ѝ ръце растеше доста силен златист мъх.

След малко момичето се върна — черна пола и лилава блузка с отворено деколте. Тоя път му се видя малко по-хубава, още повече че се бе повдигнала на токчетата си. Тя седна срещу него на кушетката с ярешка кожа и провинциални възглавнички с прибрани като на гимназистка колене. През цялото време той усещаше в ясения ѝ поглед нейния затаен въпрос — какво търси тук? За какво е дошъл? Разбира се, нямаше да мине без някакво прилично обяснение.

— Знаете ли, че живея насреща?

— Да, разбира се. Та ние сме прозорец срещу прозорец.

— Точно така.

— И аз съм ви виждала. А хазайката ми обясни кой сте вие.

Добре беше направила тая хазайка, това облекчаваше най-трудната част от неговите собствени обяснения. Но останалата част?

— Знаете ли, като всеки математик аз съм човек с позитивен ум. Гледал съм ви и аз на прозореца — мернете се, изчезнете. Коя сте вие? Моят ум трудно се примирява с неизвестности. Свикнал съм винаги да търся отговор и решение. Кажете ми сега искрено — отегчава ли ви моето присъствие?

— Не, разбира се! — отвърна тя категорично.

Той едва не въздъхна от облекчение. Вече бе успял да победи в себе си красотата ѝ. Оставаше да победи нейното съпротивление и всичко щеше да бъде наред.

— Ето, оказа се, че имаме общи интереси — продължи той.
— Може би ще успеем да станем и приятели.

Той усети как тя вътрешно се сепна. Лицето ѝ изведнъж стана сериозно, дори малко загрижено.

— Приятели? — отвърна тя. — Тая дума не е ли много силна?

— Според мен най-обикновената в нашия свят.

Тя не отговори веднага. Усещаше се как набира сили вътрешно, после каза спокойно и ясно:

— Там е работата, че аз имам приятел.

Само това не очакваше да чуе в тоя миг. А беше толкова естествено да го чуе. Кое хубаво момиче живее само на тоя свят? Никое, разбира се. Много по-късно щеше да си даде сметка колко голямо и дори колко нелепо е било собственото му самочувствие. Никога през живота си не бе помислял, че нещо, което му е нужно, може да бъде ангажирано.

— И какво от това? — отвърна той. — Всеки съвременен човек има приятели. Или приятелки. Нима можеш да имаш само един приятел на тоя свят? Това ми се вижда неестествено.

Тя очевидно се смути. Погледна го малко безпомощно, после каза:

— Е, зависи какво влагаме в тая дума.

— Според мен тя е единствената без прегради. Може да съдържа всичко. А може да не съдържа и нищо. Тоест не съвсем нищо, но да оправдае поне връзките в една компания.

Говореше все така спокойно и уверено, но усещаше в себе си някаква празнота, тъмна и малко страшна. Приличаше му в тоя миг на пропастта край морето.

— Да, естествено — каза тя. — Но моят приятел е... как да ви кажа, малко... особен. Преди всичко той не е българин.

— Ами още по-добре! — Неси дори се усмихна.

— И той е студент, мой колега. Но е роден в Африка.

— Негър? — понита Неси учудено.

— Не, защо негър? Но и негър да беше, какво от това? —
Нещо враждебно се поизтъни в деликатното ѝ гласче.

— Нищо, разбира се.

— Там е работата, че те са малко по-ревниви от нас. Това е всичко! — добави тя с облекчение.

Неси стана внезапно от стола си.

— Ами тогава е излишно да говорим повече! — каза той. — Но когато човек живее в една чужда страна, длъжен е поне да се съобразява с нравите ѝ.

— Той е много възпитан — каза тя поривисто.

— Слава богу! — отвърна Неси. — И все пак помислете си. Струва ми се, че и аз съм възпитан. Никога през живота си не съм ограничавал никого и за нищо!... Довиждане!...

Без да ѝ подаде ръка, той тръгна към вратата. Все пак в антрето и двамата спряха едновременно.

— Аз дори не разбрах как се казвате? — обади се той.

— Рени.

— Добре, Рени, приятно прекарване в Африка. Щом, работата е толкова сериозна.

— Не ставайте зъл! — каза тя. Поколеба се за миг, после добави:

— Защо не дойдете у нас в сряда?... Ще имам рожден ден.

— В колко часа?

— В седем, в осем, колкото ви е удобно.

— Ще си помисля! — каза той.

И като ѝ кимна, излезе на прашното, отдавна неметено стълбище.

3

Сряда. Имаше още четири дни до тая сряда. За пръв път, откакто се помнеше, неговият ум отказваше да вземе решение. Това беше толкова невероятно, че сякаш го вцепени вътрешно. Приличаше в тоя миг на някаква странна и безпомощна сметачна машина. Всички клавиши са натиснати, чува се приглушеното ручене на механизмите, липсва само фаталното „щрак“, което да подаде резултата. Все още не знаеше ще отиде ли в сряда на рождения ден, или ще си остане вкъщи. Не знаеше как трябва да подстъпи. Умът му подсказваше, че всички жени са достъпни, стига да положиш известни усилия. Нямаше никаква причина Рени да прави някакво изключение. В крайна сметка беше длъжен да положи тези усилия дори в името на оня неписан

ритуал, който определя границите на всяко приличие. Но за пръв път нещо в него се противеше на трезвата преценка на разума — неговото достойнство може би, за което не знаеше, че съществува. В края на краищата какъв ще е тоя африкански хлапак, който ще му препречва пътя? Нима може по нещо да се сравнява с него? А ако любовта наистина е сляпа, както твърдят глупците, защо трябва сам да се обърква в нейния лабиринт?

Той усещаше как дълбоко в него расте пустотата, която така внезапно се бе появила у него в деня на срещата. Струваше му се, че я усеща почти физически, в гърдите може би, някъде в областта на сърцето. Не знаеше още, че това е територия на човешката мъка, тъмно и страшно царство, населено с тъмни сенки и образи.

Първата нощ той спа само два часа. След това се събуди така внезапно, както винаги, когато добре се е наспал. Нищо освен пустота, която тежеше на гърдите му като едра, невидима котка. Той дори направи нервно движение с ръка да я махне оттам, но пустотата остана. Тогава се изправи на краката си леко изплашен и бързо отиде на прозореца. Отсреща и нейният прозорец бе отворен, за миг му се стори поразително, че живее толкова близко. След това отново си легна, но вече не можа да заспи до сутринта.

Втората нощ изобщо не заспа. Чувствуваше се бодър и с ясен ум, както винаги, когато се е наспал добре. Не, не, не беше точно така. Но беше безпомощен да разбере в какво точно се състои разликата. Но сякаш дълбоко в него имаше нещо, опънато като тетива и като тетива готово всеки миг да пусне стрелата. Може би самото това усещане за напрежение не му позволяваше да заспи. Но не можеше да се отпусне, макар че искаше.

И отново не отиде на своята утринна разходка. Сега това му се струваше съвсем безсмислено. И при това положение беше много естествено да срещне баща си в хола, който доста се изненада, като го зърна. Стори му се, че направи неволен жест да се отклони в друга посока, но после намръщено спря.

— Защо не си ми казал нищо за Кирил? — попита той.

Гласът му звучеше рязко, почти гневно. Неси го погледна учудено.

— Та ти изобщо не си го виждал? — каза той.

— И какво от това? Не сме ли хора? Нима ни интересува само това, което виждаме?

Неси само вдигна рамене и се приготви да го отмине. Но Алекси съвсем внезапно му препречи пътя, видът му беше като на изникнал всред стаята дъб.

— Искам да знам какво се е случило!... — каза той гневно.

— А аз откъде да знам! — повиши глас и Неси. — Известно ти е, че не разбирам хората... Или според тебе и аз съм човек? — добави той внезапно дори за себе си.

— Не е нужно да ги разбираш... Аз просто искам да знам как е паднал...

— Как е паднал?... Ами просто се е навел над парапета... И се е подхлъзнал може би... Той беше много пиян.

— Как тъй пиян?... Всички казват, че той не пиел.

— А ти какво искаш да кажеш? — едва не избухна Неси. — Че съм го бутнал аз?... Това ли искаш да кажеш?

Алекси се стресна. И за пръв път разбра, че навярно нещо подобно е живяло в него — подобна мисъл или подобно подозрение. Но чуто от неговите уста, то му се стори ужасно.

— Не, не! — възкликна той. — Но тая случка просто ме порази. Такова спокойно и уравновесено момче... И в крайна сметка толкоз нормално.

— Нормално! — измърмори презрително Неси. — А какво е нормално? Аз не знам къде е у хората тая граница. Ако изобщо има граница.

И на третия ден Неси не можа да заспи. Лежеше на тесния креват и мислеше. Отново си спомни думите, които бе казал на баща си. Всъщност какво е лудост? Навярно когато умът не може да издържи на някакво напрежение. Та все едно какво е то — напрежение на ужаса или на безнадеждното очакване; на монотонността или пустотата. Напрежението на безкрайната права. Напрежението на кръга. И все пак, кое от всички? Той стана и отиде до прозореца. Часът бе около два без четвърт според неговия вътрешен часовник. Минута повече или по-малко не е от значение.

Нейният прозорец светеше — слаба зеленикава светлина като окръглено сияние върху стената. Може би светлината на нощната лампа. Озарението бе по-силно към левия ъгъл, там,

където беше леглото ѝ. Може би лежеше и четеше някаква книга. Или някакъв учебник. Надали — до изпитите имаше още доста време. Момичета като Рени могат да четат по това време само романи. Все още не можеше да преодолее в себе си тоя феномен — как хората могат да четат нещо, за което предварително знаят, че е измислица.

Изведнъж като че ли някакво едва забележимо движение се роди в стаята. То се чувствуваше най-силно върху екрана на невидимата стена. Озарението сякаш трептеше и премигваше, след това се появи огромна сянка, като хълбок на мамут. А може би бяха две сенки, които се преливаха една в друга, безсилни да се разделят. Той притаи дъх. Изведнъж върху стената се очерта ясна фигура на човек, на жена може би, защото косата изглеждаше много бухнала. Но Рени имаше гладка коса. После сянката изчезна към невидимата част на стаята. Неси чакаше все тъй със затаен дъх. Но не стана нищо повече, само светлината угасна. Прозорецът изведнъж ослепя като всички други прозорци ло тъмната фасада на зданието.

На другата сутрин Неси се появи на работа все тъй свеж, непроницаем, безукорен. Може би малко по-блед от обикновено, но това почти не личеше. Седна акуратно, извади папката е гланцираната корица. Но сега в нея нямаше нищо. През вчерашния ден той бе привършил и последните си дела. Защо не му носеха нови, дали не бяха го забравили. Най-добре беше да позвъни по телефона па някого от шефовете. Но той веднага изпъди тая мисъл от главата си. А ако наистина го третират като машина, а не като човек? Никой не мисли за машината, освен ако има нужда от нея. Машината не може да си търси сама работа. Но може ли да работи на празен ход? Никоя машина не може да работи на празен ход.

Когато най-сетне работният му ден завърши, сякаш завърши всичко. Нямаше вече никакви цели, не чакаше нищо. Изведнъж бе загубил своите дни и своите вечери. Телефонът мълчеше, той не го докосваше даже когато неговият звън минаваше като писък през пустия апартамент. Сега вече и баща му се прибираще късно, той чуваше понякога нощем тежките му неустойчиви стъпки. Къщата бе празна, в нея нямаше никого.

Тая вечер той сложи своя тапициран стол край отворения прозорец, не съвсем близо до перваза, малко в дълбочината на стаята. Навън бе много тоило, тежката улична миризма преливаше като канална вода в стаята му. Но той нищо не усещаше, той гледаше. Нейният прозорец бе тъмен, пустотата зад неговите стъкла бе невидима за очите му. Неси стоя на своя стол почти до зазоряване. Нито за миг не притвори очи, не престана да мисли. Но тая нощ тя не се върна у дома си.

4

Вече втори ден вървеше по калното дъно на клисурата. Отново грееше силното слънце, слепеше го с блясъка си. Само дъното на реката все още подсказваше за стихията, която бе минала над техния малък свят, скрит в мраака на пещерите. Сега тинята, която се простираше от бряг до бряг и по-високо от бреговете, отдавна бе засъхнала; бе засъхнала и се бе напукала като петите му; като кожата на изсушеното му лице, покрито с рани. Газеше бос в тая гъста и лепкава тиня, осеяна с кремъци и кости на загиналите животни, спъваше се и падаше, но не спираше мито за миг. Голямата вода бе отминала така бързо, както бе придошла. И бе унищожила всичко живо и мъртво по пътя си. Бе изскубила дърветата от техните корени, с тежко боботене бе мъкнала обли камъни и канари. Знаеше, че ще я намери, та макар да върви тъй до края на дните си. Може би затова не изпускаше от погледа си орлите и ятата гарвани, накацали по скалите. Те търсеха като него и като него намираха. Много хора от тяхното племе бе отмъкнала Голямата вода. Когато зъзнеше скупчени в тинята орли или кални гарвани с криви лъскави човки, той затичваше като бесен към тях, хвърляше камъни, хриптеше. Птиците подхвъркваша равнодушно, кацаха наблизко, гледаха го, без да мигнат, с кръглите си безучастни очи. Знаеха, че човекът никога не напада като вълците и хиените. Разгонваше ги с крясъци и камъни само когато беше много гладен. Те бяха спокойни за храната си — колко може да изяде един човек? И наистина човекът спираше като несвестен, оглеждаше трескаво подутите от жегата трупове. Понякога

избърсваше лицето на един или на друг. После отминаваше, като хриптеше все така глухо и отчаяно.

Единствен от цялото племе той вървеше по дъното на реката и търсеше жена си. Единствен от племето, напукан като тинята, кален, отчаян.

Отначало като че ли нямаше нищо страшно. Дъждът плющеше като бесен навън, мълниите късаха мрачината. Но какво от това, те бяха добре скрити в дъното на своята пещера, в която бяха живели всички близки хора, които помнеше. Само жена му от време на време поглеждаше тясното отверстие, което светваше и угасваше, светваше и угасваше. Навън бучеше страшно, реката влачеше своите камъни и канари. Тогава той повдигаше тежката си напукана ръка и я погалваше по главата. Косата на жена му беше много мека и лъскава, нямаше друга в племето с толкова мека коса като жена му. Тъй валя два дни, на третия водата се вдигна много високо, нейният тътнеж не им даваше покой ни денем, ни нощем. Но той беше съвсем спокоен. В племето имаше много предания за бури и наводнения. Но никога водата не бе достигала до пещерите, никога не бе нахлувала в тях — дори в най-долните. Жена му може да се плаши, то си е нейна работа. Но сам той знаеше, че няма право да се плаши от нищо, дори от мечките, които понякога с глух рев се промъкваха в пещерите им. Само повдигаше ръка и я погалваше по косата, но дори и това никога не вършеше пред други хора.

Водата съвсем ненадейно нахлу в тяхната малка пещера на третия ден призори. Усетиха я едва когато внезапно ги заля с острите си студени струи, сякаш ги пронизаха стотици кремъци. Спуснаха се към изхода, но беше късно. Бориха се със страшната вода до пълно изтощение, мъчиха се да стигнат до брега. Макар че я държеше здраво с яката си ръка, бесните води я изскубнаха от него, той видя само за мигновение как светлото петно на лицето и изчезна сред вълните. Това бе всичко. Как сам стигна до брега, вече не помнеше.

Най-напред видя гарваните, които я кълвяха със своите едри, груби клюнове. Видя и двата орли самотници, които напразно се мъчеха да ги разпъдят. Избърса с грамадните си шепи нейното кално лице. Позна го в миг, макар че очите ѝ бяха изкълвани, а гърдите разкъсани. И по меката коса я позна, защото

нямаше в племето друга жена с толкова мека коса. Нададе страшен вой, с все сила удари с юмруци яките си гърди. Птиците уплашено литнаха. Литнаха като черни сенки, виждаше ги как се клатят в прозрачния въздух. Вече не смееше да погледне към лицето, което толкова ноци бе спало на рамото му.

... И се събуди на стола си, все още изпълнен с остра нечовешка мъка. Сега бе отново в стаята, а древната мъка в него бе така жива, сякаш току-що се бе родила. Сега с все сила му се искаше да задържи тоя човешки и нечовешки миг в себе си, да го запомни, преди да е изчезнал завинаги. И все пак изчезна просто за мигновения, невероятно беше, че толкова силно нещо може да се разнесе за мигове. Той все още седеше на стола си, изпълнен с истинско човешко изумление. Излизаше, че всичко, писано в книгите, е истинско, много по-истинско от живота му. От всеки живот. Погледна часовника си — бе спал точно седем минути. Седем страшни минути, в които бе преживял цял един живот. И го бе побрал в себе си така, както неговият ум побираше цяла галактика, всички галактики, вселената, повече от вселената.

Тая сутрин той не отиде никъде. Легна облечен в непокътнатия креват и лежа тъй, докато усети слабо движение из къщата. Неговият баща се бе събудил и навярно се готвеше да отиде на работа. Тогава той стана, уми се, без да помни и знае, после отиде в хола. Баща му беше там, преглеждаше сутрешния вестник. Неси се изправи пред него, лицето му бе съвсем неподвижно.

— Татко, ти имаше един фински нож! — каза той. Алекси трепна. Просто не знаеше кога за последен път Неси го бе наричал „татко“.

— Какъв нож? — запита той объркан.

— Тоя, с който отрязва шнура! — отвърна строго Неси.

Алекси изтръпна. Той наистина бе отрязал шнура, на който се бе обесила жена му, със своя стар туристически нож.

— Не знам, захвърлил съм го някъде — отвърна той. — В килера може би. За какво ти е? — попита той внезапно.

— За нищо. Просто питам.

Днес беше сряда. През цялата нощ той бе мислил за тоя ден. И сега отново го премисляше след съня си. След съня всичко му се виждаше много по-различно. Много по-човешко и страшно,

макар човешкото да бе излетяло още в първите мигове. Трябваше да си го възвърне някак. Трябваше отново да го спечели. И точно в седем часа той позвъни на момичето. Нарочно бе закъснял с цял час, за да даде възможност да се съберат всички. Рени му отвори, вече развеселена, ласкаво го поведе за лакътя. Мъчеше се в тоя миг да намери нещо в нея от лицето с изкълваните очи. От мъртвото лице. Но не намираше. Това беше весело, всекидневно, чуждо. Това беше доволно. И все пак по някакъв непонятен начин му бе близко и вътрешно.

Стаята бе претъпкана с младежи. Бяха насядали кой където намери, повечето по самия под, по жълтите и сини провинциални възглавнички, везани и бродирани, най-щастливите — на леглото. Имаше само един празен стол, навярно нейния.

— Ти ще седиш тука! — каза тя. — Защото си мой специален гост. Сега ще ти донеса чаша.

И изхвъркна от стаята със своята нова рокличка. Неси предпазливо се огледа. Дали нямаше тук някой скрит агент? Навярно нямаше, всички бяха почти деца. А кой знае, може би има и деца агенти и агенти жени, никога не се бе интересувал от тия работи. Момичетата и момчетата продължаваха да се кискат безгрижно, никой не го поглеждаше. И все пак го поглеждаше един. Дали не е той? Но кой?... Изведнъж това просто се смля в ума му. Кой е той? За кого става дума. Имаше и чужденци между гостите, две малки виетнамки, деликатни като най-ранните пролетни минзухарчета. Едната от тях трябваше да загине. Имаше един перуанец, много пламенен, смесваше в бурен поток славянски и испански думи, кръглите му като на птица очи светеха. И той трябваше да загине. И други трябваше да загинат, но сега все още се веселяха. Рени най-сетне пристигна с млечнобяла хартиена чашка, от тия, които ги пълнят със сладолед. Беше до половината налята с някаква течност.

— Това е ром! — каза тя. — Никога не съм пила ром. Ти пиеш ли?

— Пия — отвърна Неси. — Не много...

— Казват, че бил хубав.

— Кой е твоят приятел?

— Ще разбереш! — каза тя. — Скоро ще разбереш...

Но той разбра това едва когато започнаха да танцуват. Преди той танц му се струваше, че всеки може да бъде _той_. Танцуваха само двамата, под акомпанимента на китара, другите само ритмично им пляскаха. Неси едва повярва на очите си. Преди всичко момчето му се видя много дребно, може би по-дребно от самата Рени. Косата му бе силно къдрава и бухнала като на жена. Да, точно като на жена бе бухнала африканската му коса. Лицето му бе много мургаво, без никаква руменинка, изглеждаше интелигентно и чувствително. Много умело виеше лекото си гъвкаво тяло, всички гледаха него, а не Рени, макар че и тя бе много гъвкава. Все пак не бе гъвкава като него, той младеж превъзходеше всички младежи в стаята, изобщо всички... може би...

Неси веднага разбра, че двамата се обичаха. Гледаха се със светнали очи, почти алчно, с истинско вътрешно наслаждение. Китарата звънтеше, все по-гръмко пляскаха с ръце около тях, перуанецът крещеше нещо неистово на испански. Той още не знаеше, че живее последните си минути. Но и Неси не знаеше това. Всъщност в този миг той нищо не знаеше. Той просто бръкна в джоба си, извади оттам финския нож в стана. Това бе последното, което ясно си спомняше. Всичко друго бе кръв, писъци, небитие.

5

Градът изтръпна от страшната новина. Тая древна страна наистина бе преживяла през своята дълга и страшна история много войни, кланета и кръв. Тя бе свикнала с кръвта. Но това, което се бе случило през този спокоен и мирен ден, в една обикновена младежка компания, бе не само страшно, то бе просто необяснимо. И зловещо като поличба. Защото като че ли нямаше причини и затова не можеше да има и обяснения. Анастас просто се бе нахвърлил със своя ръждясал фински нож върху непознатите хора. Бе убил трима души и тежко бе наранил неколцина. След страшна борба момчетата най-сетне бяха успели да го повалят на пода и да го вържат здраво с коланите си. Когато пристигна линейката на „Бърза помощ“, лекарите спряха

стъписани на прага. Макар че през своята дълга лекарска практика бяха видели много кръв и страдания, това надминаваше всичко. Просто нямаше незасегнат човек. Но някои от тях като че ли не съзнаваха това или просто не му обръщаха внимание — бяха така покрусени от неочакваното и нечовешко нападение, точно в разгара на веселбата.

Макар че по този случай в пресата излезе кратко съобщение, градът бе злят от уплаха и слухове. Какво всъщност бе станало? Защо бе станало? Просто никой не искаше да повярва, че такова нещо може да се случи у нас. Но хората бързо се успокоиха. Странната биография на Анастас Алексиев като че ли обясняваше всичко. От човек, който не се е родил като другите, може да се очаква всичко. Само учените мъже, които все още наблюдаваха Неси, бяха покрусени. Те единствени знаеха, че Неси не е ненормален, че по всички техни норми за поведение, изработени от разума и практиката, даже е свръхнормален. И какво всъщност е нормално? Акселерацията ненормално явление ли е? Очевидно не е, щом е предизвикана от обективни и трайно съществуващи причини. То е по-скоро предизвестие за нов вид съществуване на човека.

Както при всяко престъпление, за този случай бяха изготвени купища документи. Безсмислено е да се спираме на тях, те ще ни кажат твърде малко освен лекарската експертиза, която ще хвърли нова светлина върху случая. Все пак ще споменем, че след арестуването Анастас Алексиев е бил изолиран в единична килия. Не е бил подложен веднага на разпит, защото цялото му състояние подсказвало, че не е годен да дава разумни отговори. Цели четири часа той оставал в неизменна поза — „застанал в ступорно състояние, с вдигнати ръце, сякаш се готви да хвърли нещо“, ако трябва да цитираме точно експертизата. „Напълно бездвижен. Не говори (мутизъм). Данни за катонно състояние“ — това са първите констатации на психиатрите.

През следните два дни положението му останало почти същото, макар че почнал да се движи и да приема малко храна. Но отново изпадал в „ступорни пози, прав или седнал. Секретът на носа му увиснал, без да го бърше, изсъхвал. Мълчи непрекъснато, не отговаря“. На третия ден се вкопчил здраво в ръкава на милиционера, който му носел храна, като удавник,

който се мъчел да се залови за нещо. „Силата му беше нечовешка!“ — обяснил по-късно милиционерът.

В крайна сметка заключението на медицинската експертиза беше доста категорично: „Състоянието отговаря на динамиката на ендогенна психоза от шизофрения кръг.“ В прокуратурата се усъмниха сериозно в тая диагноза. Главното съмнение идваше от това, че до престъпното деяние Анастас е бил повече от нормален — „съвсем уравновесен, коректен, крайно стабилен, неспособен за възбуди и за каквито и да е извънмерни и извънправни деяния“. Да, точно така, съгласяваха се психиатрите. Психозата го е настигнала, както лятната буря настига по пътищата безгрижния пътник. И се позоваваха на смъртта на майка му като обременяващ наследствеността фактор. И особено на крайно ускорените темпове на неговата акселерация, „която е в състояние да причини сериозни смущения в психическия живот на младия индивид и да привнесе в него опасни патогенни изменения“. Така или иначе, медицинската експертиза бе уважена, Анастас не бе подведен под съдебна отговорност за убийствата, тъй като те са били извършени в състояние на невменяемост. Той незабавно бе преместен от ареста в специално болнично заведение, което на обикновен език наричаме лудница.

Но още преди да бъде изпратен там, Неси постепенно дойде в състояние, което и най-прецизният психиатър би приел като съвсем нормално. Той бе извикан два пъти на дълъг и подробен разпит при следователя с известна практика по деяния, извършени в невменяемо състояние. На въпросите Анастас отговаряше разумно и логично, без никакъв опит да се отклонява от тях или с нещо да се оправдава. Но на всички въпроси, които трябваше да изяснят какви са били мотивите на неговото нечовешко нападение, той просто не беше в състояние да отговори. Ревност, предизвикателство, обида? Не, не!... В никакъв случай!... Всъщност не помнеше, не беше сигурен. С момичето се виждал за втори път, с нейния убит приятел — за първи. И да е имало нещо подобно, то се е родило в мига, силно хипертрофирано. Но той наистина не го помни. Защо е нападнал приятеля на Рени точно когато са танцували? Защо не преди това? Защо не след това? Може би е забелязал в поведението им нещо особено?

— Да, разбрах, че те се обичат! — припомни си Анастас.

— И това е възбудило у вас ревност?

Но Неси не помнеше, макар че, обективно взето, бе в негов интерес да признае нещо подобно. Именно тогава следователят бе задал своя най-важен въпрос, който трябваше да реши всичко:

— Вие твърдите, че преди да отидете на рождения ден, сте били или поне сте се чувствували съвсем нормален?

— Да! — потвърди категорично Неси. — Може би бях само малко напрегнат и неспокоен.

— Във всеки случай всичко знаете и всичко помните?

— Поне до момента, в който попаднах в квартирата. Или малко преди това.

— Помните ли кога сте взели финския нож?

— Да, помня, разбира се.

— Тогава обяснете ми защо взехте ножа? И изобщо защо се въоръжихте, преди да отидете на рождения ден...

Неси мълчеше.

— На рожден ден се носят цветя, а не ръждясали ножове.

— На тоя въпрос ми е трудно да отговоря! — отвърна Неси. — Но в мен по някакъв необясним начин се вмъкна мисълта, че нещо застрашава Рени... Че трябва да й се притека на помощ в случай на нужда.

Именно на тая част на протокола особено много наблягаха психиатрите, когато доказваха, че психозата всъщност е почнала по-рано. Всеки знае, че ендогенните психози започват с подозрителност и мании за преследване. Знаеше го и следователят, но беше длъжен да продължи по същата посока.

— Съгласете се, но това не е никакво обяснение! — каза той.

— Тя беше в опасност! — малко раздразнено отвърна Неси.

— В каква опасност?

— Не знам... Може би се страхувах да не я отвлече реката.

— Коя река?

Но Неси замълча, не отговори. Това бе всъщност единственият въпрос, на който не бе отговорил.

Това е всъщност най-важната част от многообемното следствено дело. Имаше освен това много снимки, скици, свидетелски показания. Оцелелите младежи твърдяха без никакъв

лош умисъл, че Неси им се видял „малко особен“, че се „оглеждал подозрително“, сякаш търсел някакъв определен враждебен човек в компанията. Всъщност това е всичко. Така че спокойно можем да се върнем към историята такава, каквато ние я знаем, въз основа на нашите данни и наблюдения. И въз основа на нашите опити да проникнем в същността на проблема. Защото фактът, че в момента на извършване на престъплението Неси е бил невменяем, т.е. луд, не прави цялата тая история случайна или безсмислена. Защо в момента на психозата Неси не еbral рози например? Защо не е възседнал коня на Царя Освободител? Защо не е започнал да крещи оттам, че е гений. Или презрително да е плювал върху минувачите. Защо е убил!... Ето на тоя въпрос трябва да отговорим.

Както вече казахме, в лудницата Неси постепенно се възстанови. Но тук медицинските наблюдения няма да ни бъдат полезни. Ще споменен само, че отначало Неси отказвал всякакви срещи с външни хора. Не пожелал да се види с баща си, отказал и на Фани. На шестнайсетия ден от постъпването му в лудницата тя го потърсила втори път. И ето че тогава Неси най-неочаквано се съгласил.

Срещата се състоя в кабинета на главния лекар, всъщност доста мизерен, каквито са, кажи-речи, всички кабинети от тоя род. Първа дойде Фани, не седна, остана права, дълбоко изтръпнала в себе си, но пълна с решителност. Огледа се с отвращение, дълбоко съзнаваше, че не бива да се докосва до нито един от тия овехтели предмети, колкото и да изглеждаха стерилно чисти. Ако някога сте ходили в лудница, навярно сте забелязали, че и вие сте се пазели от вещите, сякаш са заразни. Толкова голям и необясним е страхът на хората от психическите заболявания. Не са прави, разбира се. Това сме пак ние, хората, само че в друг разрез, с друга логика и други измерения. Но Фани зъзнеше вътрешно. За кураж погледна към прозореца, но и тая гледка с нищо не я поощри. Денят бе есенен, сив, само в далечината се виждаха няколко пожълтели дървета с превити от вятъра върхове.

Точно тогава въведоха Неси. Изглеждаше доста отслабнал, бледен и тъжен. Само погледът му бе все така спокоен и ясен, сякаш не бяха се струпали толкова страшни беди на главата му.

Дори дрехите му бяха много прилични, дори изискани, ако не се смята липсата на колан и връзка. Те се гледаха дълго, без да помръднат, после Фани запита:

— Кажи ми, Неси, приятно ли ти е, че ме виждаш?

— Да, Фани! — отвърна Неси.

Фани усети искреността в тона му, в миг като че ли някаква сълза блесна в очите ѝ.

— Благодаря ти! — каза, тя тихо. — Да седнем, Неси!

Двамата седнаха, доста близко един срещу друг на двата корави лекарски стола.

— Кажи ми защо го направи, Неси?

Той едва доловимо трепна.

— Ти единствена на тоя свят знаеш!

— Вярно е — каза Фани сломено. — Аз ли ти го подсказах?

— Не, успокой се. Ако за това си дошла.

— Кажи ми го още веднъж! — каза тя горещо. — Много те моля!

— Това, което ти ми предложи, не беше човешко, Фани... А аз навярно съм искал да събудя човешкото в себе си.

— Неси, Неси! — каза горчиво Фани. — Моето беше поне съвсем безвредно.

— Не беше безвредно! — възрази Неси сухо.

— Може би. Но не беше и страшно. А ти събуди в себе си някакъв звяр! Ужасен звяр! — добави тя отчаяно.

Неси сякаш не я чу. Остана известно време неподвижен и безизразен, после каза:

— Ето че и ти не ме разбираш!... Аз просто исках да бъда като другите — щастлив и нещастен, груб и нежен, добър и лош. Това не е ли мое право?

— Да, миличък, да...

— А отде да знам, че ще събудя звяр у себе си? Нито съм го създавал, нито съм подозирал съществуването му. Просто съм искал да събудя човека в себе си.

— Събуди ли го?

— Не, Фани! — отвърна Неси. — И все пак не съм същият... Сега поне знам какво ми е липсвало.

— А ако все пак някой ден това се случи?

— Не бива! възкликна Неси. Сега не бих могъл да го понеса.

Те мълчаха известно време. Фани гледаше с втренчен, нетрепкащ поглед през прозореца. Не виждаше нищо. Нямахше какво да се гледа. Само вятърът все така превиваше леко далечните върхове на дърветата.

— Искам да направя нещо за теб, Неси. Колкото и да е дребно. Искам да ти помогна!

Нещо особено се мярна в ясните очи на младежа. Някаква доброта може би.

— Аз те разбирам! — каза той. — Всъщност ти искаш да помогнеш на себе си.

Но Фани сякаш не го чу.

— Колкото и да е дребно, то ще ме направи щастлива!

— Страхувам се, че вече нямам нужда от нищо! — отвърна той.

— Помисли, Неси. Главният лекар ми е пръв братовчед. Той ще се погрижи да живееш при човешки условия.

— Благодаря. Ето сега можеш да бъдеш щастлива.

Но Фани не беше щастлива. А когато си тръгна — беше дълбоко нещастна. Но тя никога не разбра, че това е най-хубавото, което Неси може да направи за нея. Най-човешкото.

Минаха още няколко дни, положението на Неси изглеждаше силно влошено. Лежеше непрекъснато, мълчеше, не се докосваше до яденето. Отслабна много, като че ли някаква острота се появи в ясните му очи. Но след тая неочаквана криза той внезапно се оживи, за пръв път от много дни се нахрани охотно, с някакъв неосъзнат апетит. После помоли да повикат баща му. Главният лекар се поколеба. Очевидно тия визити, колкото и да бяха добронамерени, не носеха нищо хубаво на пациента му. Той вдигна рамене и все пак се съгласи. Беше обещал на Фани да се държи човешки. Но нима човек може да прецени винаги какви са постъпките му?

Срещата се състоя на другия ден. Когато Неси зърна баща си, едва не спря на прага. Едва не се върна назад. Все пак влезе храбро, мълчаливо се изправи пред разгромения си баща. В тоя миг не съзнаваше, че устните му едва доловимо потреперват. Баща му изглеждаше съвсем побелял, нещо завинаги погасено се съзираше в зрящите му до вчера очи. Седеше на своя корав стол, дори не помръдваше. После очите му бавно се съживиха. Сега

двамата седяха един срещу друг като осъдени. Може би като осъдени да останат завинаги без присъда.

— Как си, татко? — запита с мъка Неси.

— Нищо, мойто момче.

— Как върви твоята работа?

Алекси преглътна сухо, после каза:

— Не работя вече... Пенсионирах се.

— Да, да, разбирам — кимна Неси. — Срам те е да гледаш хората в очите.

— Откъде тая мисъл? — погледна го втренчено баща му.

— Прав си да питаш! — отвърна горчиво Неси. — Тая мисъл е човешка все пак. Трудно може да се вмести в кутията на един биологичен робот.

Стана нещо неочаквано, баща му сякаш се преобрази.

— Да избиеш тая мисъл от главата си! — каза той остро. — Нямам причини да се срамувам за тебе... Защото за всичко съм виновен аз.

— Ти? — трепна Неси.

— Да, само аз. Моята глупост по-точно. Или моите болни амбиции.

И той задавено, почти нечленоразделно, като лай, му разказа за експеримента, който бе провел със самия себе си. Експеримент с радиоактивни изотопи върху своите семенни клетки. По една изобретена от самия него проста, но ефикасна система, както се изрази. С надежда да предизвика оная мутация, която вече латентно се е натрупала у човека през последните хилядолетия. И понеже не е имал право да провери системата спрямо друг жив човек, той...

Сега вече Неси едва го слушаше. Както в най-добрите бляскави времена, умът му работеше с невероятна бързина. После се чу неумолимото — щрак! — и резултатът беше готов. И когато най-сетне баща му млъкна, Неси каза:

— Слушай, татко, товариш се със съвсем ненужна вина. Това, което се случи с мен, може да се случи с всички. Зависи по какъв път ще тръгнат хората.

Баща му го погледна поразен. После сякаш някаква гъста и лепкава горчивина се разля по лицето му.

— И ти ме смяташ за некадърник! — каза той. — Който дори една идиотщина не е в състояние да измисли.

— Не е така!

— И все пак разбери, че аз ти казвам истината!... Колкото и да е ужасна за мен.

— Татко, тая истина не може да поправи нещата.

— Може! — възкликна Алекси. — Аз вече съм измислил как!... И по какъв начин... Няма да те оставя в тая отвратителна лудница.

— За мен всяка лудница е тясна! — отвърна странно Неси.

Не, не можеше да се разбере с баща си, нямаше начин.

Старецът се бе затворил в себе си, в своите налудничави идеи, в терзанията, от които не можеше да намери изход. Най-сетне успя да го изпрати, все така съсипан, но изпълнен с някаква вътрешна ярост. Тя се бе родила тук, в мрачните коридори на тоя дом, той вече знаеше, че никога няма да се примири с участието на сина си. Каквото и да стане, каквито и пречки да срещне по пътя си, той ще ги преодолее. Самата мисъл за борбата, която му предстоеше, изведнъж направи крачките му по-твърди и решителни.

На другия ден Неси поиска да направи заявление пред съдебния следовател. След един час го повика при себе си главният лекар. Грамадният човек, с начала на слонски прираст, любезно го покани да седне, после сам той внимателно се отпусна на стола си. Очите му бяха студени и малко втренчени. Неси отдавна бе забелязал, че някакъв подобен, втренчен поглед имат мнозина от обитателите на тоя дом. Но гласът му ба мек, тихичък, съвсем неочаквано мелодичен за тая груба грамада от месо.

— Аз знам, че сега сте съвсем нормален! — започна той. — И все пак ще ви запитам — обмислихте ли добре вашето заявление?

За миг на лекаря се стори, че Неси го погледна насмешливо.

— Да, разбира се! — отвърна той. — И може би точно в това се коренят всичките ми беди.

— Предполагам, че ще направите самопризнание, което рязко ще влоши сегашното ви положение.

— Точно така — кимна Неси.

Главният лекар пое шумно въздух през ноздрите си.

— Защо? За да се отървете от този дом?

— Ще скрия от вас истинските мотиви. Но по принцип всеки човек трябва да бъде там, където му е мястото.

— Страхувам се, че ще сбъркате! — каза главният лекар. — Този ненормален дом е единственият, в който можете да живеете нормално. Аз просто ще ви създам условията на един малък научен кабинет.

— Безсмислено и ненужно — отвърна кратко Неси.

— Но защо, за бога? — едва не изохка грамадният човек. — Проява на съвест?... За вашия ум, който трезво може да прецени всичко?

— Човек и съвест са две равнозначни понятия. Като любовта и красотата. Разбира се, друг е въпросът дали изобщо ги притежавам. Но дори и да е тъй, кима нямам право да се стремя към тях?

— Вие наистина сте луд! — каза горчиво лекарят. — Имате ли предвид, че аз съм в състояние да оспоря всяко ваше заявление?

— Това е не само ваше право, това е и ваше задължение! — отвърна Неси.

Съдебният следовател пристигна с неочаквана бързина. Имаше вид на млада, възглушава хрътка, която внезапно и за себе си е попаднала на следа. Беше облечен в износен тъмен шлифер, който през цялото време не съблече. Неси го погледна намръщено, после каза:

— Страхувам се, че аз съм отговорен за смъртта на Кирил Игнатов.

Следователят дори не трепна. Той дълго бе премислял този вариант, в себе си бе почти сигурен във вината на Неси.

— Какво значи „страхувам се“? — попита той сдържано. — Не може ли малко по-точно?

— Не може, за съжаление! — отвърна сухо Неси. — и в този случай ми се губи нещо от паметта. Но сега знам със сигурност, че сме били заедно на покрива. Все по-настойчиво ми се мяркат отделни сцени...

Неси млъкна. Следователят го наблюдаваше със затаено напрежение през своите слаби очила.

— Това ли е всичко, което имате да ми кажете?

— Не, разбира се. И все пак не съм сигурен в себе си. И за това, което казах досега, и за всичко останало... Бих ви помолил да посетим още веднъж терасата. В същия час и при същите обстоятелства. Може би обстановката ще ми подсказе нещо.

— Добре, съгласен съм — отвърна кратко следователят.

Взеха го на другия ден в мощна кола със спуснати тъмносини перденца. Главният лекар го изпрати дотам гологлав и необлечен. Денят беше студен, готвеше се да вали, неизвестно какво — дъжд или сняг. Двамата спряха пред лимузината, лекарят зъзнеше. Неси едва забележимо му се усмихна, за да го окуражи може би.

— Сбогом, докторе! — каза той ясно.

— Сбогом, нещастни човече!...

... И ето че Неси се появи отново на черния покрив. Нощта бе много студена, небето тежко се мъкнеше, изподрано и дрипаво, като оскубано от ноктите на огромен звяр. Може би някъде зад облаците светеше луна, защото на хоризонта морето изглеждаше бяло, твърдо и остро като лезвие на сабя. Духаше огромен и силен вятър, така плътен, сякаш излизаше от някаква гигантска тръба, с искрици лед в студените си струи. Неси стоеше прав пред своята смълчана охрана, пред следователя, изпълнен с неясен страх. Стоеше прав, гледаше към небето. Нищо не мислеше, не търсеше никакъв спомен, никакво оправдание. Поне нощта бе истинска, силна, трагична, не е толкова страшно да загине човек в такава нощ. Той изтича с няколко неочаквани крачки до перваза, стъпи до него и със страшен вик се хвърли в бездната. И летеше там, безпаметен и искрящ, като падащ метеор, обгърнат от своите бели пламъци, готов всеки миг да се стопи и изчезне. Но все още живееше, все още имаше човешка сваяст. И знаеше, че там някъде долу, на края на бездната, го чакаше бялото, с очи, изкълвани от гарваните, лице на жена му.

КРАЙ